

MIO

MAART '85
4e jrg., nummer 31
verschijnt ten minste
10 maal per jaar

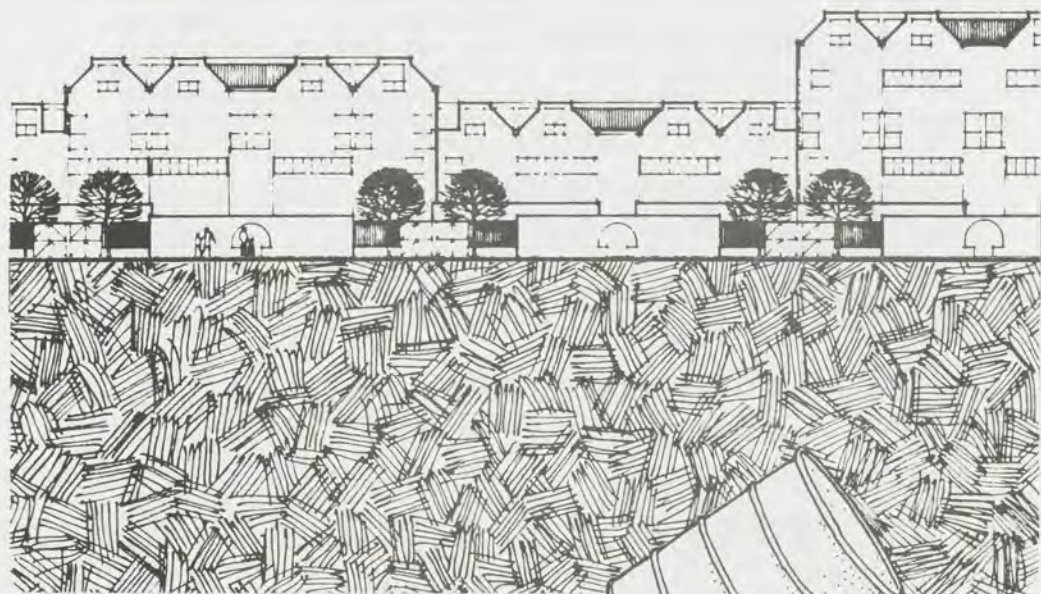
thema

mededelingen opbouwwerk

in dit nummer

gif in

de wijk

In toenemende mate worden bewonersorganisaties met allerlei soorten milieuvervuiling in de buurt of als organisatie, onderzoek, ondersteuning, onderheid komen in dit themanummer aan de orde, aan de en gesprekken met direct betrokkenen, extern deskundigen en bestuurders.

geconfronteerd wijk. Vraagstukken handelen en gezondhand van artikelen door

bestuurders.

pag.	
3	De vervuiler betaalt
5	De overheid als vraagstuk
7	Hoe bewoners zich organiseren
8	Vechten voor een gezond en leefbaar milieu
10	"In Brabant is toch alles schoon"
13	Bewonersorganisaties bij bodemverontreiniging
16	Werken als milieudeskundige bij een bewoners-organisatie
21	Gesprek in de Regentes
25	Rhenus Zuiver
30	Gif en stadsvernieuwing
32	Wethouder spuit zijn gif
34	Bodemverontreiniging in Rijnmond
37	Gesprek met Veldhoen
41	Ronde-Tafelgesprek
45	Het Griftpark, geen zand erover
50	Opbouwwerk en milieuvraagstukken
56	Ondersteuning
57	Publikatielijst

DE VERVUILER BETAALT

Steeds meer mensen krijgen te maken met milieuproblemen in hun buurt. Vroeger ging het met name om fabrieken nabij woonwijken die merkbare overlast bezorgen wat betreft luchtverontreiniging en lawaai. Tegenwoordig is daar het probleem bodemverontreiniging bijgekomen. De gevaren van bodemverontreiniging vallen niet zo gemakkelijk in het oog; het gaat vaak om schadelijke stoffen die niet direkt te zien of te ruiken zijn.

In 1980 speelde de affaire Lekkerkerk. Toen werd voor het eerst landelijk bekend dat de bodem onder een woonwijk ernstig vervuild kon zijn. In de nieuwbouwwijk Lekkerkerk-West was op de drassige bodem bouw- en sloopafval, gemengd met chemisch afval als ophoogmateriaal gebruikt. Enkele schadelijke stoffen waren door de plastic waterleidingsbuizen heengegredongen waardoor het drinkwater verontreinigd was geraakt. Dit gaf grote paniek onder de bewoners. De zaak kwam uitgebreid in het landelijk nieuws. Duidelijk werd dat bodemverontreiniging niet alleen speelt bij een stortplaats in een verafgelegen polder, maar tot onder je huis kan voorkomen.

Nu is het vijf jaar later. Lekkerkerk is goed aangepakt. De verontreinigde grond is tot onder de huizen weggehaald. De wijk is weer volledig schoon. Ondertussen levert een nieuw bericht over bodemverontreiniging in een woonwijk niet zoveel nieuws meer op. Het publiek begint er langzamerhand wat aan gewend te raken. Maar dat maakt de zaak er voor de betrokkenen natuurlijk niet minder erg om. Steeds is er de onduidelijkheid wat die stoffen onder de grond voor de gezondheid te betekenen hebben. Veel bewoners maken zich daar erg ongerust over. Anderen zijn vooral woedend omdat juist hen dit moet overkomen en omdat de overheid de zaak zo traag aanpakt. Verder is er de onzekerheid of de overheid de bewoners financiële steun zal verlenen als ze naar een andere plek willen verhuizen.

In de grote verontreinigde woonwijken zijn krachtige bewonersorganisaties ontstaan, die aandacht voor hun wijkbelangen bij de overheid hebben weten af te dwingen. Met name deze clubs hebben ervoor gezorgd dat bodemverontreiniging zo in de belangstelling is komen te staan. Bij het zien van de plaatsnamen Dordrecht, Gouderak, Maassluis en Hengelo bijelkaar weet zo'n beetje iedereen dat het om vervuilde woonwijken gaat. Toch hebben ook die krachtige bewonersorganisaties grote moeite om te bereiken dat hun wijk, net als in Lekkerkerk, weer volledig wordt schoongemaakt. Halve oplossingen lijken op het ogenblik bij de overheid de voorkeur te genieten. Niet de verontreinigde grond wordt weggehaald, maar op zijn hoogst de mensen.

In bijvoorbeeld Hengelo en Dordrecht hebben bewoners met de nodige moeite financiële steun van de overheid los weten te krijgen om elders te kunnen gaan wonen. Hiermee is natuurlijk nog geen oplossing voor de verontreinigde grond gekomen. Het is de bedoeling dat op beide plaatsen de grond geïsoleerd wordt, zodat verspreiding van de verontreiniging naar de omgeving wordt tegengegaan. Als het aan de overheid ligt, worden daarna nieuwe bewoners in de wijk toegelaten. Het zou een treurige ontwikkeling zijn als dit overheidsbeleid werkelijk doorzet. Het betekent dat en de verontreiniging in de grond blijft en het wonen op al dan niet geïsoleerde verontreinigde grond wordt geaccepteerd.

Bij bodemverontreiniging in woonwijken gaat het trouwens niet uitsluitend om vijf grote gevallen. Er zijn tientallen andere plekken, waar huizen op verontreinigde grond staan en honderden, waar huizen er dicht-

bij zijn gelegen. Merendeels gaat het niet om zeer omvangrijke gevallen, waar hele woonwijken bij betrokken zijn. Hoewel de sanering van kleinere plekken minder geld kost en daardoor gemakkelijker bereikbaar is, vindt signalering van dit soort bodemverontreinigingen richting overheid veel moeilijker plaats.

Vaak is het voor het kleine aantal betrokkenen moeilijk voldoende politieke druk op de overheid uit te oefenen, zodat tot aanpak wordt overgegaan. Ook voor de sanering van de kleinere plekken is trouwens heel weinig geld beschikbaar, nu elke provincie daarvoor jaarlijks een bedrag van tussen de f 1 miljoen (Drenthe, Limburg) en f 10 miljoen (Zuid-Holland) van het Rijk toegewezen krijgt. Met zo'n bedrag kan de provincie weinig uitrichten.

Het is dan ook zo dat de bodemsanering in ons land steeds meer gepaard gaat met loopgravengevechten tussen een overheid die de knip op de beurs houdt en goedkope oplossingen nastreeft, en bewonerskomitees die er uit proberen te halen wat er in zit. En dan praten we nog niet over de vele gifplekken in het buitengebied, waar het aan bewoners ontbreekt, die er zich druk over maken. Aan die gevallen wordt vrijwel niets gedaan. Kortom het is duidelijk dat de bodemsanering in ons land zeer moeizaam verloopt.

Voor opbouwwerk is er veel werk aan de winkel, met name op die plekken in de woonomgeving, waar wel bodemverontreiniging is gesignaleerd, maar waar de overheid nog niet tot aanpak heeft besloten.

Je kunt als opbouwwerker worden gekonfronteerd met ziektegevallen onder bewoners, die zij wijten aan bodemverontreiniging. Soms steken verhalen de kop op van bijvoorbeeld kankergevallen, waarvan vast zou staan dat die door de schadelijke stoffen uit de bodem zijn veroorzaakt. Je zult voorzichtig moeten zijn om mensen geen onnodige extra angsten aan te praten. Uit de schaarse onderzoeken die tot nog toe zijn verricht is niet duidelijk gebleken dat mensen door bodemverontreiniging schade aan de gezondheid hebben opgelopen. Maar dat zegt misschien meer over de beperkte mogelijkheden van het huidige gezondheidsonderzoek dan over de werkelijke risico's. Bodemverontreiniging kan wel degelijk risico's voor de gezondheid opleveren. De risico's spelen vooral op de langere duur een rol; als mensen steeds weer opnieuw aan kleine hoeveelheden schadelijke stoffen worden blootgesteld. Het is dus zaak elke blootstelling aan schadelijke stoffen zo goed mogelijk te voorkomen. Dat daarvoor het verwijderen en schoonmaken van verontreinigde grond een betere oplossing is dan het isoleren ervan door bijvoorbeeld een schone afdeklaag en damwanden, staat buiten kijf. Maar geldgebrek is er de oorzaak van dat de overheid geneigd is te kiezen voor tweederangs maatregelen.

Het is gek dat de kosten van de bodemsanering in feite alleen door de overheid worden gedragen. Waar blijft het vervuulende bedrijfsleven, waar de laatste tijd weer flinke winsten worden gemaakt? Het laat ons bij het opruimen van rommel die in het verleden door veel bedrijven is geproduceerd en onder het Nederlandse vloerkleed is weggewerkt, volledig in de kou staan. Het wordt zo zotjes aan echt tijd dat vervuulende bedrijfstacken flink gaan meebetalen aan de bodemschoonmaak.

René Buisman, Milieu-organisatie
"Nederland Gifvrij", Donkerstraat 17,
3511 KB Utrecht. Tel. 030-331328

DE OVERHEID ALS VRAAGSTUK

"Veel overheidsvoorlichting bestaat er uit dat de overheid verklaart wat ze kwijt wil. Er wordt niet ingegaan op de wensen van de bewoners. Bewoners-organisaties kunnen problemen verwoorden die anders niet zouden doordringen. Als zich een geval van bodemverontreiniging voordoet, wordt er meestal een projectgroep opgericht waarin alleen technische mensen zitten. Die hebben weinig oog voor wat er onder de bevolking leeft." Aldus drs. J. de Boer die in opdracht van het Ministerie van VROM een onderzoek instelde naar de psycho-sociale aspecten van bodemverontreiniging. Op grond van zijn onderzoek (in Hengelo, Maassluis, Stadskanaal en Stein) konkludeerde hij zelfs dat het optreden van de overheid vaak nog meer emoties losmaakt dan de verontreiniging zelf. Vaagheid, bagatelliseren van de situatie, elkaar weersprekende deskundigen en de omstandigheid dat de overheid meestal en verantwoordelijkheid draagt voor de verontreiniging en verantwoordelijkheid voor de oplossing, maken, aldus de Boer dat de bewoners vaak meer vertrouwen hebben in de informatie van de eigen bewoners-organisatie, dan in die van overheden, zelfs al is die informatie materieel nagenoeg gelijkduidend.

Uitzonderlijk zijn de konklusies niet. Ze zijn ook niet "gif-sekoraal" van aard: de positie- en belangenkonflikten en de onderhandelings- en samenspraak-problemen zijn analoog aan die rond "stadsvernieuwingsvraagstukken", "minderheden-aangelegenheden", "arbeidsongeschiktheidsvraagstukken" enz... De instanties en het in geding zijnde expertises mogen variëren per problematiek maar hun gedragsproblematiek is beschaamd voorspelbaar.

Het is daarom curieus dat onderzoeker de Boer het erg belangrijk vindt dat de overheid een "actief en alert voorlichtingsbeleid" gaat voeren. Daarmee lijkt hij zijn eigen diagnose te vergeten die nadrukkelijk vastlegt dat de overheid in deze kwesties veelal een zeer dubbelzinnige positie inneemt en dat de bewoners(-organisaties) dat zeer wel beseffen en daar conclusies aan verbinden.

Hiermee wil niet het belang van behoorlijke voorlichting miskend worden, maar dient wel de betrekkelijkheid ervan vastgesteld te worden. In elk geval is een behoorlijke ondersteuning van de getroffen bewoners - onder hun eigen voorwaarden - een belangrijker prioriteit. Gewoonweg omdat het vorderen van nog meer zendtijd voor de overheid de "credibility gap" eerder zal vergroten dan verkleinen. Gewoonweg ook omdat het voor de bewoners een eminent belang vormt om in dergelijke (crisis-)situaties een eigen oriëntatie- en onderhandelingskader te ontwikkelen.

Opmerkelijk is de vaststelling van de onderzoeker dat in voorkomende gevallen van bodemverontreiniging systematisch projectgroepen worden geïnstalleerd waarin alleen "technische mensen" zitten: "die hebben weinig oog voor wat er onder de bevolking leeft". Hier dringt zich de analogie op met de aanpak van de "stadssanering" voordat de "stadsvernieuwing" was uitgevonden en men kan zich dan ook afvragen hoe het mogelijk is dat bij elk (nieuw) beleidsvraagstuk steeds weer de oude fouten gemaakt worden, t.w. reductie van de problematiek tot een "technisch vraagstuk" onder gelijktijdige verwaarlozing van de maatschappelijke dimensies ervan.

Tenslotte is in dit verband intrigerend wat toch de taakstelling is van gemeentelijke secretarie-afdelingen Welzijnsaangelegenheden. Want voorzover het overheids-handelen in het geding is, zouden die toch steeds onderdeel moeten uitmaken van dergelijke projectgroepen. "Wonen op gif" is immers een diep ingrijpend gegeven vanwege de zorg over de gezondheid, de financiële konsekventies en de soms jaren durende onzekerheid.

Wil van de Leur
Platform Opbouwwerk, Prins Mauritslaan
26, 2582 LS Den Haag. Tel. 070-521354

HOE BEWONERS ZICH ORGANISEREN

Naarmate het vermoeden van een gif-aanwezigheid sterker wordt, is het wenselijk dat de betrokken bewoners zich organiseren.

Alleen op die manier is het n.l. voor bewoners mogelijk om invloed te kunnen uitoefenen op de verdere gang van zaken (onderzoek, sanering, enz.)

Bewonersorganisaties in gebieden, waar de aanwezigheid van gif in de bodem vermoed of aangetoond wordt, kunnen op een aantal manieren ontstaan.

- Op initiatief van een aantal betrokken bewoners zelf, die een bewonersbijeenkomst organiseren, waarop een bewonerskommissie wordt gevormd.
- Op initiatief van een al aanwezige bewonersorganisatie (bijv. een wijkraad), die t.b.v. dit specifieke probleem een werkgroep van betrokken bewoners probeert te vormen.
- Op initiatief van "buiten" (bijv. een buurtcentrum of een instelling voor opbouwwerk) die de bewoners bijeenroept om na te gaan of het wenselijk is een bewonersorganisatie te vormen;

Evenals dat bij bewonersorganisaties rond andere thema's het geval is, zullen ook dan afspraken gemaakt moeten worden over doelen, middelen, taakverdeling, publiciteit, informatie naar bewoners, hulp van buiten, enz.

Factoren die een rol spelen bij de mate waarin betrokken bewoners, snel of minder snel tot het vormen van een bewonersorganisatie komen zijn o.a.:

- leeftijd van de betrokken bewoners
- oorsprong van de bewoners
- huur- of koopwoningen
- eigen eerdere ervaringen met de zinvolheid van een bewonersorganisatie.

Wanneer de bewonersorganisatie enige vorm en inhoud heeft gekregen, is het zinvol om na te gaan t.a.v. welk doel het wel of niet zinvol en mogelijk is om samenwerkingsverbanden aan te gaan met bijv. "de gemeente" (ambtenaren en bestuurders). Hierbij kan het voorkomen dat dit in bepaalde fasen wel goed mogelijk is (bijv. t.a.v. de inhoud van onderzoeken), terwijl dit in andere fases onmogelijk is (bijv. t.a.v. saneringswijzen). Met andere woorden: het is belangrijk om in iedere fase na te gaan wie hierbij meewerkende- en tegenwerkende krachten (kunnen) zijn.

Wil een samenwerkingsverband van de bewonersorganisatie met de gemeente kans van slagen hebben, dan vereist dit een open houding en gelijkwaardige positie. Over en weer dient dan erkend te worden dat men belanghebbende is bij het gebeuren en dat er zowel bij de bewoners als bij de gemeente de intentie bestaat de aanwezigheid van het gif systematisch aan te pakken. Ook vereist dit regelmaat in de gesprekken met gemeente (en evt. provincie).

Gemeente, provincie en bewonersorganisatie nemen t.a.v. de (Hengelose) bodemverontreiniging zitting in een projectgroep. Hier worden de voortgangsvoorstellen ontwikkeld, waarover het Ministerie van VROM dan beslissingen moet nemen. Voor bewoners is voordeel van het in een projectgroep zitting nemen dat hierdoor de voortgang direkt te beïnvloeden en te bewaken is. Een nadeel

kan zijn dat deelname beperkend werkt op het ondernemen van bepaalde akties.

De houding vanuit een gemeente naar een bewonersorganisatie kan dus zowel bevorderend als belemmerend zijn. Dit hangt ook samen met de houding die in het algemeen t.a.v. de activiteiten van bewonersorganisaties wordt ingenomen. Naarmate echter belangen van de gemeente en de bewoners samenvallen (bijv. inzake het achterhalen van wat er exact aan de hand is), zal de samenwerking soepeler (kunnen) verlopen.

Omdat de financiële sleutel vaak bij VROM ligt, betekent overeenstemming tussen bewoners en gemeente dus niet dat dit dan ook automatisch zo uitgevoerd wordt.

Beïnvloeding vanuit bewoners naar VROM lijkt veel moeilijker, zowel vanwege de feitelijke afstand als vanwege het feit dat minder grijpbaar en controleerbaar is waar, wanneer en door wie welke beslissing genomen wordt.

Voor zover een bewonersorganisatie ondersteuning wenst is het belangrijk om preciese afspraken te maken over de inhoud hiervan. Te denken valt dan bijv. aan een lokale opbouwwerk-instelling, Nederland Gifvrij, enz. Daarnaast is het wellicht ook mogelijk om de beschikking over een eigen budget te krijgen, waarmee dan bijv. op uurbasis externe deskundigheid ingehuurd kan worden.

Naarmate deze meer landelijke bekendheid geniet, zullen ze meer gewicht in de schaal leggen. Een alternatief hiervoor is d.m.v. een oproep in de plaats zelf aanwezige deskundigen te achterhalen.

Jos Alberink,
Stichting Samenlevingsopbouw
Hengelo, Drienerstraat 39,
7551 HK Hengelo. Tel. 074-426225

VECHTEN VOOR EEN GEZOND EN LEEFBAAR MILIEU

Na jarenlange overlast van Cindu fabrieken in Uithoorn is er op 9 maart 1976 een werkgroep ontstaan om de overlast nu eens duidelijk en definitief aan te pakken.

Voorafgaand aan het ontstaan van de werkgroep hebben de bewoners heel wat moeten slikken:

- de ondragelijke stank (door de overheid nestgeur) genoemd
- de luchtverontreiniging van teer, naphthaline, hars, pthaalzuur, anadride, malaine zuur, enz.
- de geluidsoverlast (gemeten bij een voordeur 90 decibel)
- de waterverontreiniging met teerprodukten
- de bodem doordrengd met P.A.C., (maar dat wisten de omwonenden toen nog niet)

In mei 1975 was er een enorme zurregen (phtaalzuuranadride). De bewoners raakten in paniek, belden Cindu, de pers, enz. De Cindu vergoedde de kosten van de bewoners en dat was het.

Ik had me voorgenoemen, dat mocht dit bij ons gebeuren, ik zou proberen andere maatregelen te nemen. Je voelt dat het erger is dan gezegd wordt, maar je staat eigenlijk machteloos omdat je volkomen LEEK bent. (De aanleiding tot mijn voornemens was dat ik in oktober 1974 en januari 1975 tweemaal geopereerd ben aan twee verschillende soorten kankers met bestraling en 10 maanden medicijnenkuur, enz., maar dit even terzijde.) In maart 1976 kwam er weer een zure regen en ja inderdaad, nu waren wij

aan de beurt. Het lag er maar net aan waar de wind vandaan kwam. Ik was woest, temeer daar onze zoon door die zure regen gelopen had. Eerlijk gezegd was ik bang dat hij misschien wel eens longkanker zou kunnen krijgen. Dit was niet alleen mijn grote angst, maar van alle moeders rondom Cindu met grote of kleine kinderen. Diezelfde avond heb ik Cindu gebeld en er werd gezegd dat die troep meteen 's zaterdags schoon zou worden gemaakt. Zaterdags en 's maandags hebben wij geweigerd onze huizen schoon te laten maken. Ik wilde eerst weten wat voor gif er op ons en onze huizen terecht was gekomen. 's Maandags pers, gemeente, provincie en volksgezondheid gebeld. Ook protestborden neergezet met leuzen als "Dank U Cindu", enz.

Van zaterdag t/m woensdag is het een heen en weer lopen geweest van allerlei heren van diverse instanties die ons niet verder konden helpen. De inspekteur van volksgezondheid stond op een gegeven moment met zijn autosleutels aan ons huis te krabben, bang voor het spul dat er op zat. Er zijn twee monsters genomen en inderdaad: het was P.Z.A. Woensdagavond kwamen 2 heren van de gemeente en een van de twee gaf mij een telefoonnummer dat ik maar eens moest bellen (die meneer is later voor zijn gezondheid verhuisd naar elders). Het telefoonnummer bleek van de Stichting Samenlevingsopbouw Uithoorn te zijn.

Op mijn vraag of de S.S.U. ons zou kunnen helpen zei men dat ik een aantal buurtbewoners bij elkaar moest roepen. Dat werden er om te beginnen 24 en daarmee was de werkgroep een feit. De achterban van de werkgroep was zo'n 300 mensen. De S.S.U. koördineerde zaken als vergaderingen, taakverdeling, naar welke instanties, gesprekken met Cindu, Gemeente, Provinciale Overheid.

Omwonenden, allemaal leken, wilden er vlot tegenaan. Maar de tegenwerking van hierboven genoemde instanties was wel groot. Als bewoners moet je maar met bewijzen komen en proberen die maar eens te vinden. Vergunningen uitpluizen, bezwaarschriften indienen, beroep aantekenen bij de Kroon, heel veel werk dus en veel papieren rompslomp. Dan gaan diverse bewoners afhaken, het duurt allemaal te lang, de bewoners willen actie. Van 25 leden naar 15, naar 10, naar 8.

Bindeloze gesprekken met Cindu, die beweert dat Cindroom een hetze tegen Cindu voert. Gesprekken met Commissie Openbare Werken en Milieu, potjes water en drek uit sloten meenemen als bewijsmateriaal. Gesprekken met Commissie Milieuhygiëne te Haarlem. Je komt eigenlijk geen stap verder. Dan in november 1977 een Vara Visie uitzending. Een bevriend adviseur van de werkgroep, bioloog, heeft watermonsters rondom Cindu genomen en daaruit blijkt dat het water verschrikkelijk verontreinigd is met Fenolen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen en teerprodukten. Dus kankerverwekkende stoffen. Er is heel wat deining om deze uitzending geweest en we werden niet geloofd. Dus de provincie en het zuiveringschap gingen ook onderzoek doen. Onze uitslagen werden bevestigd, zij het met veel tegenzin. Zo is het eigenlijk vaak gegaan: wij steeds laten onderzoeken, dankzij onze bioloog, en de overheid bevestigt steeds onze cijfers. Tot op de dag van heden is dat eigenlijk nog zo.

Maar Cindroom heeft toch in al die jaren veel bereikt, o.a.:

1. De beruchte P.Z.A. fabriek is gesloten en ontmanteld.
2. Er wordt door de provincie regelmatig luchtverontreiniging gemeten.
3. De Cindu heeft een ketelhuis waar verbranding van verontreinigde stoffen plaatsvindt (5,7 en 1,8 miljoen zijn door het rijk betaald).
4. De Cindu heeft een zuiveringsinstallatie die het verontreinigde water zuivert (niet afdoende, maar wel een verbetering).
5. Aan de afgegeven vergunningen zijn strenge voorwaarden verbonden (in de ogen van Cindroom en omwonenden Cindu niet streng genoeg; "technisch niet haalbaar" wordt gezegd).
6. Cindroom heeft zitting in de Commissie Milieuhygiëne van Uithoorn.

7. Cindroom heeft zitting in de Werkgroep Bodemsanering Uithoorn van de provincie Noord-Holland.
8. De waterverontreiniging wordt aangepakt door de sloten te schonen en damwanden te slaan (1977-1985), eindelijk na 8 jaar.
9. Er worden baggerputten aangelegd om de bagger en slijk op te vangen en grondverontreiniging tegen te gaan.
10. Rondom Cindu worden tuinen gesaneerd omdat de verontreiniging ontoelaatbaar is.
11. Er zijn nog veel meer dingen gebeurd in het voordeel van de omwonenden, maar die vergeet je gewoon na 9 jaar vechten. De dingen die nog moeten gebeuren zijn voor ons dan ook veel belangrijker en die vergeten we niet.

Uit Cindroom is weer een bewonersvereniging ontstaan die de naam Pakweg meekreeg. Deze vereniging is direkter met de buurt bezig, zoals hoe of wat met onze tuinsanering - wie betaalt de kosten? Ik wil weg uit deze smerige buurt als huurder of als eigenaar. De waarde van de woningen zijn heel laag als je wilt verkopen. Wie betaalt de verhuiskosten? Er komen steeds meer nieuwe fabrieken hier, we worden ingebouwd of weggejaagd, enz. enz.

Deze bewonersvereniging wordt wederom begeleid door de S.S.U. De S.S.U heeft al heel wat projecten begeleid en doet dat tot heden nog steeds. Het geeft je als burger een fijn idee dat deze mensen achter je staan. De S.S.U. is dan ook onmisbaar in Uithoorn voor onze samenleving. Bij deze een pluim voor de S.S.U.

Cindroom is sinds december 1983 "Stichting Werkgroep Cindroom" geworden i.v.m. de rechtspersoonlijkheid en beroep- en bezwaarschriften. Daar waren van overheidswege steeds moeilijkheden mee.

De Stichting Werkgroep Cindroom is een fijn stel mensen die onderling goed met elkaar overweg kunnen en allen één doel hebben: een gezond en leefbaar milieu voor iedereen. We gaan stug door en blijven alert.

Ik hoop met dit verslag een indruk te hebben gegeven van Cindroom en onze motivatie.

Een bewoonster/lid van
Stichting Werkgroep "Cindroom",
p.a. S.S.U., Neeltje Mol,
A.M. de Jonglaan 2a, 1422 GK
Uithoorn. Tel. 02975-61987.

"IN BRABANT IS TOCH ALLES SCHOON"

In november 1980 verhuist het gemeentelijk energiebedrijf van Tilburg uit de binnenstad naar de rand van de stad. Ambtenaren en bewoners zijn al enige tijd bezig met een bestemmingsplan voor het grote vrijkomende terrein. De bewoners vragen of het terrein wel schoon verklaard is en eisen een bodemonderzoek. Hierop gaan de ambtenaren niet in, want "hier in Brabant is toch alles schoon; we leven toch niet boven de rivieren." Bewoners zijn het hier uiteraard niet mee eens en nemen verdere stappen. Uiteindelijk wordt in maart 1983 het terrein onderzocht op diverse stoffen. Als het rapport uitkomt zijn omwonenden, die inmiddels de hulp ingeroepen hebben van zowel chemiewinkel Eindhoven als chemiewinkel Utrecht, helemaal niet tevreden met het uitgevoerde onderzoek. Er komen diverse overlegsituaties en uiteindelijk krijgen de bewoners gelijk. Er

zitten te veel hiaten in het onderzoek.

De dikke muren

Op het voormalig G.E.B.-terrein staan enkele wisselwoningen, want vele oude woningen moesten gerenoveerd worden.

Nieuwe "wisselwoningen" moeten een verklaring tekenen dat zij op eigen risico zo'n woning betrekken. Terwijl de Inspectie van Volksgezondheid dit finaal afkeurt, gaat de gemeente gewoon door met het verhuren van de wisselwoningen.

Inmiddels worden ook diverse panden gesloopt die nog op het terrein stonden. Bij deze sloop komt er enorm veel stank vrij en een heel grote teerolieplas.

Hoewel er veel gevaarlijke stoffen op het terrein liggen en die grote teerolieplas, kan iedereen zich vrij op het terrein begeven. Er spelen veel kinderen, want het is ten slotte een ideaal speelterrein. Omwonenden, die zich inmiddels hebben verenigd in werkgroep G.E.B. (Gif en Buurtbewoners) eisen dat het terrein deugdelijk afgesloten wordt. Hierop wordt door de gemeente Tilburg niet gereageerd en werkgroep G.E.B. besluit het terrein zelf af te sluiten.

Informatie wordt bijna niet verstrekt door de gemeente Tilburg. Dat geeft natuurlijk wrijvingen in de buurt. Veel oud-werknemers, die nog in de buurt wonen, kunnen het niet accepteren dat het terrein ernstig verontreinigd is en gaan hard in tegen werkgroep G.E.B.

Tijdens een informatie-avond van de gemeente wordt niet veel informatie gegeven. De belangrijkste zaken worden vergeten. Kritische vragen van bewoners worden onder tafel veveegd.

De buurtbewoners stuiten steeds vaker op de ondoordringbare beleidsmuren van de gemeente Tilburg.

Beter onderzoek

Na maanden van bakkeleien met gemeente en het onderzoeksburo krijgen de bewoners hun zin. Het terrein en de omgeving worden onderzocht. De gemeente Tilburg had indertijd gezegd: "Bij de muren, die het terrein begrenzen houdt de vervuiling op." Achteraf blijkt dat de omwonenden gelijk hadden.

Besloten wordt de direkt aangrenzende percelen mee te nemen met de "grote" schoonmaak. Er zullen schuren gesloopt moeten worden en tuinen van een 15-tal woningen worden afgegraven. Medio 1985 komt er een bijzonder inventariserend onderzoek voor de omgeving.

Dankzij het afgedwongen nader onderzoek is de totale vervuiling van het terrein beter in kaart gebracht en kan men beginnen met het klaar maken van het terrein voor de afgraving.

Afgraving

Alvorens er begonnen kan worden met de afgraving van het terrein moet er een veiligheidsdraaiboek gemaakt worden. In eerste instantie wordt er nauwelijks aandacht geschonken aan de veiligheid van zowel de werknemers als de omwonenden. Gelukkig komt de werkgroep G.E.B. hiertegen in opstand en het draaiboek wordt aangepast.

De laatste voorbereidingen worden getroffen:

- de laatste gebouwen worden gesloopt
- bomen worden gekapt
- lantaarnpalen worden verwijderd
- een parkeerterrein wordt verplaatst.

Er wordt een nieuw overlegorgaan in het leven geroepen, dat de hele afgraving moet begeleiden. Bewoners willen ook graag deelnemen aan dit overleg, maar de Provincie is hier op tegen. Dankzij doordrammen en de ondersteuning van de gemeente mogen de bewoners toch bij het twee-

wekelijkse overleg aanwezig zijn. Het contact tussen bewoners en gemeente lijkt steeds beter te gaan verlopen. De ambtenaren krijgen vertrouwen in de bewoners, de informatie die zij doorgeven blijkt steeds op waarheid te berusten en goed onderbouwd te zijn.

Ook blijken de bewoners goede deelnemers te zijn van de overleggroep, met goede inzichten en oplossingen. Steeds meer zie je dat bewoners en gemeente samen moeten strijden tegen de argumenten van de Provincie Noord-Brabant. Toch moeten de bewoners steeds goed opletten, want voor hetzelfde geld worden ze vandaag of morgen gepakt door de heren ambtenaren.

Regelmatig wordt het vertrouwen op de proef gesteld en verloopt de samenwerking zeer stroef. Voornamelijk is dat het geval met de afdeling Voorlichting van de gemeente. Zij willen dat informatie via hen verloopt. Dit geeft nogal eens wrijvingen, vooral omdat enkele leden van de werkgroep G.E.B. betrokken zijn bij de buurtkrant en goede connecties hebben met de plaatselijke pers. De bewoners laten zich niet op hun kop zitten.

Een medewerker van het onderzoeksburo wordt hoofdopzichter van het terrein tijdens de afgraving.

In september 1984 zijn de voorbereidingen afgerond en kan er begonnen worden met het daadwerkelijke afgraven.

Van 's morgens vroeg 7.00 uur tot 's avonds 17.00 uur rijden vrachtwagens af en aan met zand. Er is door de overleggroep besloten om eerst het minst ernstige verontreinigde stuk van het terrein af te graven, om zodoende enige ervaring op te doen. Zowel het uitvoerende bedrijf als het onderzoeksburo en de gemeente Tilburg hebben geen of nauwelijks ervaring met afgravingen van vervuilde (gasfabrieks)terreinen.

Voor het sloopbedrijf komen er nog moeilijke perioden. Over het gehele terrein liggen nog leidingen, die nog gebruikt worden voor gas of elektriciteit, dan wel loze leidingen blijken te zijn. Al deze leidingen zijn wel op kaart gebracht, maar liggen vaak niet daar waar ze behoren te liggen.

Veel omwonenden klagen over stankoverlast vanuit het riool, en van het terrein. Hoofdpijn, misselijkheid en oog- en neusklachten zijn dan ook dagelijks gesprekstof in de buurt.

Tijdens de afgraving van de minder sterk verontreinigende gebieden wordt er nog steeds gesproken over hoe en hoe diep de diepere grondenlagen dienen te worden afgegraven. De een wil het in den droge afgraven en de ander in den natte. Ook is er onenigheid over te totaal af te graven diepte: 4, 6 meter of de gehele vervuiling weg halen...

Bewoners stellen steeds dat er gedacht moet worden aan de nieuwe bestemmingen. Waar woningbouw komt, moet er goed en deugdelijk afgegraven worden. Waar een groot parkeerterrein gerealiseerd wordt, kan men minder diep gaan.

Hierop wordt niet zo gereageerd, steeds stuiten de ambtenaren op de tegenwerking van de Provincie en ook het onderzoeksburo is dezelfde mening toegedaan als de Provincie.

Uiteindelijk wordt er afgegraven tot op 4 meter en waar nodig gaan ze door tot 6 meter. Ook wordt in den droge afgegraven. Het grondwater wordt omlaag getrokken, wat veel stankoverlast geeft en een enorm zware belasting is voor de riolering. Bewoners en één ambtenaar van de gemeente zijn bang dat we hier dezelfde praktijken krijgen als in Utrecht.

De tijd zal het leren.

Het inmiddels februari 1985 geworden.

Bewoners zijn niet in slaap gevallen

In het afgelopen jaar zijn veel leden van de werkgroep G.E.B. gestopt en

ook de chemiewinkel Eindhoven is afgehaakt.

De sanering is een feit en alles loopt op rolletjes, wordt er gedacht. De bewoners slapen in. Bijna ja, gelukkig niet helemaal.

De afgelopen weken werden de bewoners van de huizen, waarvan de tuinen afgegraven en de schuren gesloopt moeten worden, steeds aan het lijntje gehouden. De taxateur werkt veel te traag, en men is bang om in de zomer met de afgraving te zitten. De bewoners pikken dit niet langer meer en zetten druk op de overleggroep.

De stankoverlast is zo langzamerhand ondraaglijk geworden. Omwonenden worden zo kwaad dat ze zelfs de wethouder uit een vergadering kunnen krijgen om zelf maar eens te konstateren dat de stankoverlast ondraaglijk is geworden. Alle mogelijke instanties worden gebeld of bezocht. Iedereen, die er ook maar iets mee te maken kan hebben, ook al is het maar van achter zijn/haar buro, wordt gedwongen alles zelf maar eens te komen ruiken.

Het resultaat is er naar. Men weet ineens een oplossing voor het stankprobleem. Achteraf blijkt dit maar een tijdelijk hulpmiddel te zijn, maar één ding is zeker: er wordt eindelijk definitief naar een oplossing gezocht.

Bewoners blijven wakker

De sanering is nu maanden bezig en zal ook nog wel een tijdje duren. Men hoopt eind 1985 klaar te zijn, maar dat zal zeker niet lukken, want de moeilijkste stukken komen nog.

Een ding is zeker: de bewoners blijven wakker en pikken niet alles.

Werkgroep G.E.B.

Min. Mutsaersstraat 37, 5041 CH
Tilburg, tel. 013-355618.

BEWONERSORGANISATIES BIJ BODEMVERONTREINIGING

1. INLEIDING

In het onderzoek "Bewonersorganisaties bij Bodemverontreiniging" (1), dat onderdeel is van het in opdracht van het Ministerie van Volks-huisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer uitgevoerde onderzoek naar psycho-sociale aspecten van bodemverontreiniging (2), is de functie van bewonersorganisaties in vier bekende plaatsen nader bekeken.

In deze plaatsen is de eerste officiële informatie over de bodemvervuiling aanleiding geweest tot het oprichten van een bewonersorganisatie. Hoewel de individuele reacties kunnen verschillen, vormen zowel de plotselinge onzekerheid over de gezondheid door een onvrijwillige blootstelling aan een bedreiging, die zich niet (of beperkt) zintuiglijk laat waarnemen, alsmede de woede in een dergelijke situatie beland te zijn, de basis voor grote bijval voor zo'n initiatief. Die woede richt zich sterk op de overheid vanwege de (mede-)verantwoordelijkheid voor het ontstaan van die problemen; daarnaast geeft het optreden van de overheid de bewoners het gevoel, dat zij zonder enige steun van buitenaf voor hun rechten moeten vechten. Het vertrouwen in een adequate oplossing door de overheid is gering.

2. BELANGRIJKE FUNKTIES VAN EEN BEWONERSORGANISATIE

Voor de overheid vormt de bewonersorganisatie een ankerpunt in de wijk, waardoor de uitvoering van een onderzoeksproces niet in een vacuüm

plaatsvindt. Voor bewoners vervullen bewonersorganisaties diverse functies:

Vertegenwoordigende functie. Daar de aanpak van een proces van bodemsanering in een woonwijk doorgaans geen directe aansluiting kent bij de beleving van de bewoners, vervult de verwoording van de bewonersproblematiek door kernleden van de bewonersorganisatie een belangrijke functie. Het vertrouwen in bewonersorganisaties is groot; in nieuwbouwwijken met een homogene bevolkinssamenstelling het grootst. Het is opvallend dat de overheid in de beginfase van de bodemsaneringsprocessen de aspecten representativiteit, deskundigheid en legitimiteit van de bewonersparticipatie wat minder stellig dan gebruikelijk benadert.

Hulpverleningsfunctie. De bewonersorganisaties in de onderzochte plaatsen blijken niet alleen een ondersteuningsfunctie te hebben op basis van de verwoording van de problematiek naar de overheid toe, maar ook als organisatie, waar inlichtingen en advies gevraagd wordt. Daarnaast worden bewonersorganisaties benaderd voor bemiddeling in probleemsituaties; het accent ligt hierbij op hulp bij verwijzing in het medisch circuit. In alle onderzochte plaatsen zien de bewonersorganisaties een taak in de ondersteuning van de medebewoners. Handelingen, al dan niet gestructureerd in werkgroepen, hebben bij gebleken behoefte vooral betrekking op het geven van gerichte informatie. Wanneer die behoefte t.a.v. bepaalde vragen veel blijkt voor te komen wordt gestreefd naar een algemene voorlichting door deskundigen.

Voorlichtingsfunctie. De bewonersorganisaties trachten de medebewoners zo goed mogelijk van informatie te voorzien. Er bestaan verschillende motieven voor de veel tijd en energie vragende informatieverstrekking door bewonersorganisaties:

- het voorzien in lakunes in de overheidsinformatie
 - het bevestigen van de bestaande informatie ("als de bewonersorganisatie het zegt, is het waar")
 - het bijdragen aan de meningsvorming door de bewoners
- Overal vormen de bewonersorganisaties een belangrijker informatiekanal voor de bewoners dan de overheid om op de hoogte te blijven.

Procesbewaking. In deze functie komen als voornaamste aspecten aan de orde:

- het aandragen van gegevens, die door eigen onderzoek, getuigenverklaringen etc. verkregen zijn
- het toetsen van de toereikendheid van de onderzoeksstappen
- het wijzen op ontwikkelingen in de wijk, die om (tussentijdse en/of definitieve) voorzieningen vragen

Deze taken komen voort uit de motivatie om "een aangedaan onrecht volledig ongedaan te maken". Het legitimeert bewonersorganisaties om precies en kritisch naar de voortgang te kijken en waar nodig op correcties aan te dringen.

3. ERVAREN KNELPUNTEN

3.1. Verkokerd functioneren van de overheid

Een van de grote knelpunten voor bewonersorganisaties is het verkokerd functioneren van de overheid, waardoor inzichtvorming in bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verschillende overheidsinstanties een moeizaam proces is. Door de beleving van het afschuiven van verantwoordelijkheden door verschillende overheidslagen vindt dan een aansluiting van de bewonersorganisatie bij een overheidslaag plaats, waarbij de invloed en verantwoordelijkheden van andere overheidsinstanties en bestuurders als frustrerend wordt ervaren.

In drie van de vier onderzochte plaatsen hebben de bewonersorganisaties onvoldoende inleving en gebrek aan extra inspanning ervaren, waardoor men het gevoel heeft gekregen op dat nivo niets anders te bereiken dan

een konfrontatie. Dit wordt zeker in het begin niet gezocht en na een aantal vruchteloze pogingen wordt de konfrontatie vermeden door of een concentratie van de energie op de ambtelijke projectgroep en/of het provinciaal bestuur of een terugtreden uit het overheidscircuit.

3.2. Behoeftte aan onafhankelijke informatie

Een ander knelpunt is de voorziening in de directe behoefte aan informatie onafhankelijk van de overheid. Die behoefte is in het begin oriëntatie gericht op de beoordelingsmogelijkheid van de ernst van de situatie en de wijze van een adequate bewonersaanpak en vraagt om directe voorzieningen.

In de vier onderzochte plaatsen zijn bij de op- en inrichting van de bewonersorganisaties geen opbouwwerkers betrokken geweest. Gegeven de grote motivatie van bewoners en vooral de behoefte aan zelfwerkzaamheid om aldus nog enige greep op de werkelijkheid te houden, mag aangenomen worden, dat voor het opbouwwerk in wijken, waar het opbouwwerk voor de gifvondst geen bestaande functie heeft, niet meer dan een marginale rol weggelegd kan zijn. (In de Merwedepolder vindt een nieuwe ontwikkeling plaats. De oorspronkelijke bewoners zonder mogelijkheden tot verhuizing voelen zich door de voorgenomen isolatie van het gif gevangen in de wijk. Zij worden extra gefrustreerd doordat een opbouwwerkster het overheidsbeleid met gerichte buurthuisactiviteiten ondersteunt. In hoeverre dit een uitgangspunt voor het opbouwwerk moet worden, is m.i. de vraag).

Anderzijds is er wel een functie voor adviesburo's in meerdere disciplines, die door hun opgebouwde kennis en ervaring direct onafhankelijk van de overheid te consulteren zijn over de bodemsaneringsprocessen en die de bewonersorganisaties van een gericht advies kunnen voorzien. Vanwege de directe consultatie-behoefte zullen deze adviesburo's zeer flexibel en mobiel moeten zijn om met hun bijdrage te voorkomen, dat de kennis- en informatieachterstand van nieuwe bewonersorganisaties t.o.v. de overheid onoverbrugbaar groot wordt.

In een latere fase kan de behoefte aan consultatie meer kennis toe-passend en ondersteuningsgericht zijn. Zij kan bestaan uit zowel het uitbrengen van een advies als uit het bijstaan van bewonersparticipanten in de ambtelijke projectgroep en moet gezien worden als deskundigheidsbevordering, die de kwaliteit van het onderzoek en de oplossing ten goede komt.

Huidige nog summere ervaringen met adviezen van externe deskundigen zowel op (milieu-)technisch, organisatorisch, sociaal-psychologisch als toxicologisch gebied worden door bewonersorganisaties positief gewaardeerd.

3.3. De voorrang van technische oplossingen

Het grootste knelpunt ontstaat, wanneer een sanering mogelijk wel (milieu-)technisch verantwoord is, maar grote sociale gevolgen kent voor de bewoners. Wanneer zo'n oplossing geen recht doet aan gedupeerde bewoners zal een blijvende situatie van onvrede gekreëerd worden. Er res-teert dan de bewonersorganisaties niets anders dan het vasthouden aan een totale sanering, die in de praktijk zal neerkomen op de meest kostbare oplossing.

Mede door de beperkte sociale oplossingsmogelijkheden volgens de Interimwet bodemsanering vinden in één plaats Gedeputeerde Staten, de gemeenteraad en de bewoners elkaar in zo'n oplossingsmodel. De minister van VROM stelt hiervoor echter geen budget beschikbaar, waaruit blijkt dat niet de provincie - zoals de IBS suggereert - maar het Rijk op basis van budgettoewijzing en het bepalen van de spelregels de oplossing in hoofdlijnen bepaalt.

4. SAMENVATTING

Het proces van bodemsanering kent op basis van de uitkomsten van de verschillende onderzoeksfases in woonwijken kwa beleving een sterk episodisch karakter. Dit wordt eerst veroorzaakt door de schoksgewijze bewustwording in een bedreigende situatie beland te zijn en later door het zicht op een sanering, die aan de bewoners geen recht doende oplossing zal geven. Bovendien zijn de ruimtelijke kaders van de IBS zodanig, dat aan de hand van de vermoede vervuiling indeling in gebieden plaatsvindt. Dit betekent doorgaans eerst opluchting voor bewoners, die naast de vervuiling wonen. Wanneer later blijkt dat de sanering ook voor hen grote consequenties inhoudt, verandert de situatie drastisch.

De bewonersorganisaties vervullen voor de bewoners een aantal functies, waarvan de vertegenwoordigende, hulpverlenings-, voorlichtings- en procesbewakingsfunctie zich het sterkst manifesteren. De deelname van bewonersparticipanten aan ambtelijke werkgroepen maakt het proces voor bewoners minder afstandelijk, doordat men door lotgenoten van informatie over de voortgang wordt voorzien.

De overgrote meerderheid van de bewoners in de onderzochte lokaties, die bekend zijn met de instelling van een ambtelijke werkgroep, vinden het zinvol dat de bewoners daarin participeren.

Het vertrouwen van bewoners in de belangenbehartiging door bewonersorganisaties varieert van groot tot zeer groot en rechtvaardigt het betrekken van bewonersorganisaties in de bodemsaneringsprocessen.

- (1) Baas L.W. Bewonersorganisaties bij bodemverontreiniging NIMAWO 's Gravenhage 1984 107 bl.
- (2) Baas L.W., J. de Boer, H. Geerlings, B. Hoefnagel, W.B.A.M. Melief en J.C. van der Wouden Psychosociale aspecten van bodemverontreiniging Staatsuitgeverij 's Gravenhage 1985

Leo Baas
St. Milieu Onderzoek en Projekt
Avisering, Magnoliastraat 4,
3297 BC Puttershoek. Tel. 010-
713318, b.g.g. 01856-2150

WERKEN ALS MILIEUDES KUNDIGE BIJ EEN BEWONERSORGANISATIE

In dit themanummer over opbouwwerk en problemen van bewoners met milieuverontreiniging wordt ook aandacht besteed aan de noodzaak van technische ondersteuning op milieugebied van bewonersorganisaties.

Na lang aandringen heeft de minister hiervoor een budget ter beschikking gesteld aan de provincies. Naar verluidt hebben de provincies het geld echter aan andere doeleinden besteed.

Zolang er geen gestructureerde subsidiestroom is, zal het moeilijk zijn voor bewonersorganisaties betaalde deskundige ondersteuning te krijgen. De bewonersorganisatie Regentes/Valkenbos in Den Haag is één van de weinigen in Nederland die (voor 20 uur in de week) door de gemeente betaalde ondersteuning op milieuterrein krijgt. Aan mij, gelukkige genietter van deze subsidie, is door de redactie gevraagd een artikel te schrijven over de werkzaamheden als milieudes-

kundige voor een bewonersorganisatie.

Aanstelling als milieudeskundige

De subsidiëring van een milieudeskundige wordt door de gemeente beschouwd als een zeer tijdelijke uitzondering op een regeling van technisch bouwkundige ondersteuning voor bewonersorganisaties in stadsvernieuwingsgebieden.

Het heeft veel energie en aktie gekost, zowel om de subsidie te verkrijgen als ook om te voorkomen dat deze voortijdig werd afgebroken. Steeds opnieuw moest de gemeente overtuigd worden van het belang van ondersteuning op milieugebied van de bewonersorganisatie.

Aktie tegen vuilverbranding in woonwijk

Het tot standkomen van ondersteuning op milieugebied is nauw verweven met het massale begin van de aktie in de Regentessebuurt tegen een vuilverbrandingsinstallatie in de wijk. Daarom schets ik hier in het kort het begin van de aktie tegen deze industrie.

november 1979:

Plan tot zeer aanzienlijke uitbreiding van de vuilverbranding; door aktie wordt uitstel bereikt.

maart 1980:

Door aktie wordt verder uitstel bereikt; de gemeenteraad besluit tot onderzoek naar luchtvervuiling.

voorjaar 1980:

(Late)start van stadsvernieuwing in de Regentessebuurt. Het concept van een Nota van Aanpak verschijnt; daarin staat: uitbreiding vuilverbranding is randvoorwaarde bij stadsvernieuwing in Regentessebuurt.

augustus 1980:

Na jaren aktievoeren heeft de buurt bereikt dat er een buurtpark komt naast de vuilverbranding; als de eerste spa de grond ingaat wordt gif ontdekt (één van de eerst ontdekte verontreinigingen van gasfabrieken). Vele wijzen ook de vuilverbranding als schuldige aan. Gaslaan wordt: Ga slaan.

september 1980:

Onderzoek naar luchtvervuiling geeft alarmerende resultaten. Hoorzitting over stadsvernieuwingsnota; massaal protest; bestaan van vuilverbranding moet ter discussie komen, anders praten bewoners niet meer over stadsvernieuwing. De poorten van de vuilverbranding worden 1 dag geblokkeerd.

oktober 1980:

Uitbreiding vuilverbranding is definitief van de baan.

voorjaar 1981:

De gemeenteraad neemt stadvernieuwingsnota aan; handhaving (zonder uitbreiding) van de vuilverbranding is nu "vooralsnog" randvoorwaarde bij de stadvernieuwing.

Aan dat laatste besluit ging een slimme zet van de wethouder van stadsvernieuwing vooraf.

Je kunt niet zomaar een vuilverbranding sluiten, voordat je onderzocht hebt wat er met de afvalverwerking moet gebeuren. Het college besloot dan ook op initiatief van de wethouder een ambtelijke werkgroep in te stellen om de mogelijkheden van verplaatsing te onderzoeken. De wethou-

der nodigde de bewonersorganisatie uit aan deze werkgroep deel te nemen. De vuilverbranding zou dan "vooralsnog" randvoorwaarde bij de stadsvernieuwing zijn tot het onderzoek zou zijn afgerond.

De bewonersorganisatie werd hiermee voor een moeilijke keus geplaatst. Weigeren mee te doen zou moeilijk te verkopen zijn; bovendien wilden veel bewoners niet langer de stadsvernieuwing en de inspraak daarbij ophouden.

De bewonersorganisatie besloot na lang beraad mee te doen. Voor de wethouder was dat een plezierige situatie. Het probleem "vuilverbranding" was van de politiek weggeschoven naar de werkgroep. En stadsvernieuwing met inspraak in een projectgroep kon zonder verdere problemen opgestart worden.

De bewonersorganisatie had wel een aantal voorwaarden gesteld bij de deelname aan de werkgroep. Een daarvan was het verkrijgen van deskundige ondersteuning. Het gemeentebestuur moest hierover nog tot april 1982 nadenken voordat dit verzoek werd ingewilligd.

Werkgroep G.I.T.: konfliktbezweering mislukt

Mijn werkzaamheden voor de bewonersleden in de werkgroep G.I.T. (Gemeentelijk Industrie Terrein) hangen nauw samen met het proces dat die werkgroep heeft doorgemaakt.

Zowel bewoners als ikzelf waren in eerste instantie zo naïef te geloven dat de werkgroep konstruktief zou werken aan de uitvoering van de taakopdracht, het zoeken naar alternatieve oplossingen voor de afvalverwerking en elektriciteitsopwekking.

Maar ambtenaren van EZ en het Energiebedrijf bleken bezig met vertragingstaktieken; er werd een studieprogramma opgesteld, waarin inventarisatie van gegevens rond de huidige situatie voorop stond.

Aan de andere kant dreigden er in de gemeenteraad diverse malen beluizen genomen te worden die het werk van de werkgroep gedeeltelijk of geheel zinloos dreigden te maken.

M.a.w. er waren pogingen om de werkgroep en daarmee de actie een langzame dood te laten sterven, met een vastlopende werkgroep als middel tot konfliktbezweering.

In deze fase lag mijn werk niet zozeer binnen de werkgroep, maar vooral daarbuiten. Ik diende eraan mee te werken dat de werkgroep politiek gewicht kreeg en niet werd ondergesneeuwd.

Ik diende op de hoogte te blijven van uiteenlopende ontwikkelingen op afval- en energiegebied; vele malen moest ik bewoners adviseren bij de commissievergaderingen van gemeenteraad en provincie en bij het opstellen van bezwaarschriften tegen vergunningen e.d.

Wij zijn erin geslaagd te bereiken dat de politiek niet meer om de werkgroep heen kon, en dat beslissingen betreffende het terrein uitgesteld werden tot het rapport verscheen; tenslotte hebben we zelfs bereikt dat de politiek druk ging uitoefenen op de totstandkoming van het rapport van de werkgroep.

Toen ambtenaren beseften dat er hoe dan ook een rapport zou moeten verschijnen legden zij eind 1983 eindelijk concepten voor van de belangrijkste hoofdstukken. Toen bleek echter dat er slechts marginaal gediscussieerd kon worden over de inhoud ervan. Tegendeskundigheid werd niet erkend.

Mijn werkzaamheden bestonden toen uit het minitieus opsporen en ontdekken van onjuistheden, tekortkomingen en onvolledigheden in de ambtelijke tekst.

De confrontatie met mijn bevindingen leidde tot een volledige potdichte opstelling aan ambtelijke zijde, zeker toen ik niet bereid bleek standpunten van bewoners te verlaten.

In deze situatie kwam de door onszelf geïnitieerde eis uit de politiek dat per 1 oktober 1984 het rapport diende te worden opgeleverd. Bewoners wisten toen te bereiken dat een eigen bijdrage in het rapport zou worden opgenomen.

Het opstellen van deze bijdrage is mijn belangrijkste werk geweest in de tweede helft van 1984. Uitvoerig staat daarin wat er moet gebeuren om te komen tot verplaatsing van de vuilverbranding en de elektriciteitscentrale, en op welke punten de ambtelijke bijdrage tekort schiet. Dit alles staat beschreven op groene bladzijden te midden van witte ambtelijke bladzijden. Tezamen ca. 800 bladzijden.

In deze vorm heeft de politiek dus nu het konflikt teruggekregen, dat zij 4 jaar geleden in de werkgroep had weggestopt. Het wordt nu tijd voor besluitvorming; het is alleen de vraag of dit sterk verdeelde "afspiegelingscollege" daartoe in staat is.

Resultaten

Aktievoeren tegen een grote industrie in een woonwijk is een zaak van de lange adem. Stap voor stap komt men iets verder, terwijl die stappen vaak lang niet voor iedereen duidelijk zijn.

Wat is er bereikt?

- dat een onzorgvuldig beheer van de vuilverbranding is omgezet in een naar omstandigheden schone bedrijfsvoering
- dat er niet meer geprobeerd wordt de installatie door extra aanvoer van huisvuil op zijn top te laten draaien
- dat de provincie meent dat de tent rond 1990 moet sluiten en dat aan stadvernieuwing gedaan moet worden op het terrein
- en bovenal, dat de pogingen om - door het instellen van de werkgroep - van de zaak af te komen, door lang doorbijten van de bewoners zijn mislukt
- en tenslotte, dat het voor de gemeenteraad nu wel erg moeilijk wordt om besluitvorming te vermijden. De vluchtweg "eerst verder onderzoek" kan nu nauwelijks meer worden gevolgd.

De betekenis van deskundige ondersteuning

Bij een konflikt rond een industrie in een woonwijk kan door bewoners al of niet gekozen worden voor overleg met "de andere kant". Als gekozen wordt voor overleg is technische ondersteuning onontbeerlijk; maar dan moet die wel opgewassen zijn tegen "de andere kant", anders gaat de technische ondersteuning averechts werken. Je krijgt dan de situatie dat de deskundige a.h.w. het "inpakken" legitimeert.

In deze Haagse situatie diende de ondersteuning langdurig te zijn, terwijl niet alleen technische kennis, maar vooral ook inzicht in politiek- bestuurlijke kneepjes van belang was. Daarnaast moet de deskundige ingewikkelde technische zaken kunnen vertalen voor bewoners en kunnen denken vanuit het bewonersstandpunt.

In deze situatie zou tijdelijke hulp van adviesbureau's niet geschikt zijn; daarvoor is te intensieve begeleiding vereist. Een landelijke organisatie voor ondersteuning bij milieuproblemen lijkt mij zinvol, maar zou vanwege de zeer specifieke vereiste kennis niet geschikt zijn voor dit probleem.

Deskundige ondersteuning en opbouwwerk

Tenslotte nog enige opmerkingen over de rol van het opbouwwerk bij acties van bewoners tegen een industrie in hun wijk.

Bij ingewikkelde problemen als dat van de Haagse vuilverbranding gaat besluitvorming bijzonder traag en onduidelijk.

Het organiseren van een achterban onder die omstandigheden is moeilijk.

Daar komt nog bij dat het voeren van overleg met je opponent het aktievoeren gedeeltelijk belemmert. Overleg-gerichte en aktie-gerichte mensen dreigen uit elkaar te groeien. In Den Haag is het niet geheel gelukt de aktieve achterban breed te houden.

Het is dan ook van belang dat een dergelijke aktiegroep en zijn achterban goed begeleid worden door een opbouwwerker. Daarbij is van belang dat hij/zij ook een redelijk inzicht heeft in technische aspecten.

Anno v.d. Veen, Wijkwinkel Beeklaan,
Den Haag, tel. 070-650046

GESPREK IN DE REGENTES

Wij praten met Nel Narraina, lid van de Werkgroep Buurtpark van de wijk Regentes in Den Haag, Jeannie Korevaar, opbouwwerkster Regentes, Lies de Lange, lid van de Werkgroep Buurtpark en van de bewonersorganisatie, Elsa Somers, lid van de Werkgroep Milieu en voorzitter van de bewonersorganisatie en Els van Oorschot, lid van de buurtparkgroep.

Jeannie geeft in vogelvlucht de nu al 10 jaar durende touwtrekkerij rond het industrieterrein aan. In het verre verleden was het verzet tegen de electriciteitscentrale de oorsprong van alle acties. Dit verzet richtte zich op het niet verlenen van een hinderwetvergunning aan deze centrale. Dat is uiteindelijk niet gelukt. In de tussentijd was er een Werkgroep Buurtpark actief geworden omdat een gedeelte van het industrieterrein als buurtpark zou worden ingericht. Tegelijkertijd kwam via de kranten het bericht dat de vuilverbranding die op hetzelfde terrein staat zou worden uitgebreid met een vijfde oven. De Werkgroep Buurtpark besloot toen om het buurtpark voorlopig maar het buurtpark te laten en zich volledig te gaan wijden aan het tegengaan van de vijfde oven. Het resultaat hiervan was dat het besluit rond de vestiging van een vijfde oven werd teruggedraaid.

Van het een kwam het ander. Er bleek namelijk ook een gifbunker met blauwzuurgas op het terrein te staan.

De Werkgroep Buurtpark is dus de start geweest voor het aanpakken van de milieuproblemen, later is hier de Werkgroep Milieu uit voortgekomen en is de Werkgroep Buurtpark weer haar eigen weg gaan volgen.

In oktober 1980 werd de opbouwwerkster door de gemeente gebeld met de vraag: "Er is wat gif ontdekt in de buurt, ziet u kans om over een uurtje met wat bewoners langs te komen om deze een slechte mededeling te doen?"

Er werden door de bewonersorganisatie wat avonden belegd voor bewoners.

Volle bak en veel paniek. De volgende eisen werden o.a. geformuleerd:

- medisch onderzoek
- sluiting van de blauwzuurgasbunker
- sluiting van de speeltuin
- sanering van het gif.

In feite gebeurde er in de wijk een heleboel tegelijk. Het was de start van de stadsvernieuwing in die periode, er verscheen een vernietigend KEMA-rapport over de vuiluitstoot van de centrale en dan nog eens de bodemverontreiniging.

De interviewers raken het spoor bijster in deze opsomming van soorten en maten gifveroorzakers. Samenvattend komen wij tot de volgende opsomming; electriciteitscentrale, plaats van een oude gasfabriek, lege olietanks, blauwzuurbunkers van de gemeente (voor ontsmetting), verbrandingsoven van ziekenhuisafval, afvalverwerkingsfabriek, gasstation en dat allemaal naast de enige speelgelegenheid in de wijk, althans van een beetje orde, en naast een nog te realiseren buurtpark. Markant detail: Er is ondertussen gerenoveerd, o.a. panden die grenzen aan het terrein. De huurders van deze panden moeten f 7,50.- per maand extra betalen voor onderhoud groen. Tot zover een stukje geschiedenis.

Nel verhaalt over het verzet tegen de vijfde oven: "Wij zijn met z'n allen naar de Groenmarkt gegaan (gemeentehuis). De politie was er, men was gewaarschuwd dat bewoners vervuilde grond kwamen afleveren. Ter plekke werden de bewoners gefouilleerd. De politie formeerde zich vervolgens als een kordon rond het gebouw, inclusief overvalwagens. Na rijp beraad mocht een delegatie naar binnen om daar de bezwaarschriften in te dienen. De vuilniszakken werden op het bordes van het traphuis achtergelaten. Deze actie heeft uiteindelijk tot resultaat gehad dat er geen vijfde oven kwam."

Elsa: "Dit succes werd mede bepaald door het feit dat op dat moment hergebruik volop in discussie was waardoor een vijfde oven ook niet noodzakelijk was".

Nel: "Die hele vuilverbrandingsinstallatie hoort hier niet thuis. Het ding veroorzaakt veel overlast, er kwam veel troep uit de pijp en het stoomafblazen ging gepaard met harde klappen - ook midden in de nacht -, er was verkeersoverlast van alle vuilnisauto's (600 per dag; dit is later stopgezet) en roetneerslag op de was.

Lies: "Je hebt hier koffiehuizen die Asplag heten."

Veel voorkomende klachten waren: prikkelende ogen en slijmvliezen, allerlei soorten huidallergieën, uitslag, permanente verkoudheid bij de kinderen. Er is nooit een verder onderzoek gedaan, ook uit angst voor wat er allemaal boven zou kunnen komen.

Het sterke punt in de aktie is de koppeling aan de stadsvernieuwing geweest. In de nota "aanpak stadsvernieuwing" van de gemeente werd het industrieterrein gehandhaafd. De bewoners grepen dit punt aan onder het motto "Geen nieuwe huizen onder een vuile lucht". De gemeente realiseerde zich dat er iets moest gebeuren, immers de stadsvernieuwing mocht niet stagneren. De bewoners weigerden elke deelname aan het overleg. Bij de wisseling van de macht op het stadhuis kwam er ook een nieuwe aanpak voor de stadsvernieuwing: de projektorganisatie. Door de bewoners werd wederom als voorwaarde tot deelname gesteld dat het gemeentelijk terrein ter discussie moest komen te staan. De gemeente ging overstag en installeerde de werkgroep G.I.D. (Gemeentelijk Industrieterrein) bestaande uit ambtenaren, 3 bewoners en later een extern deskundige ter ondersteuning van de bewoners (zie elders in dit themanummer). Een van de doelstellingen van deze werkgroep was onderzoek naar de mogelijkheden om op lange termijn e.e.a. te verplaatsen. Op korte termijn moest de werkgroep een stelsel maatregelen nemen om de overlast te beperken.

Ondertussen, om het gesprek niet teveel aan allerlei ambtelijke toestanden op te hangen, verhaalt Els over het verzet tegen de blauwzuurgasbunkers. "Wij kwamen toevallig achter het bestaan van deze bunkers. Wij schrokken ons wild want wij woonden er vlak achter en bovendien was er ook een opslag van datzelfde blauwzuur. Er werd een bewonersvergadering belegd waar de wethouder kwam opdraven. Twee weken later was de bunker dicht. Met achterlating van een stevige bodemverontreiniging. De gemeente heeft midden in de nacht de vaten met gas weggehaald."

Nadat deze aktie ook geslaagd was verlopen werd alle aandacht weer gekoncentreerd op de vuilverbrandingsoven.

Lies: "Om de aandacht van de buurt niet te laten verslappen hadden wij besloten om een blokkade uit te voeren en de poorten van de vuilverbrandingsinstallatie gedurende een dag bezet te houden."

Het doel van de blokkade was:

- De wijk wakker te houden en de gemeente duidelijk te maken dat ze rekening had te houden met een serieuze tegenstander.
- Het treffen van voorzieningen op korte termijn om de overschrijding van de chlooruitstoot tegen te gaan.
- Het informeren van de werknemers. Er was een hoog ziekteverzuim.
- Maandelijks onderzoek naar de mate van chlooruitstoot.

Bovenstaande aktie heeft er mede toe bijgedragen dat de gemeente de werkgroep Gemeentelijk Industrieterrein heeft gestart.

De werkgroep Gemeentelijk Industrieterrein

De gemeente bleek bereid, mede in het kader van de stadsvernieuwing, om deze werkgroep waar bewoners aan deel konden nemen in te stellen. De bewoners hebben het toen heel formeel gehouden en geest dat de taakopdracht van de werkgroep op papier stond. Dat bleek allerlei problemen op te leveren, uiteindelijk heeft de gemeenteraad de knoop door moeten hakken. De taakopdracht kwam er. Volgens Elsa gaf de gemeente hiermee aan

de zaak serieus te nemen. Het grote probleem was echter om een onafhankelijk voorzitter te vinden. Wij hebben een heleboel zaken voor de poorten van de hel moeten wegslepen, zoals bijvoorbeeld openbaarheid van stukken en het toewijzen van een onafhankelijke technische ondersteuning, mede vanwege het feit dat er een vermoeden bestond bij de bewoners dat de gemeente informatie achterhield. Elsa: "Niets is normaal gebleken, alles hebben wij moeten bevechten, de belangentegenstellingen tussen de ambtenaren onderling waren bijzonder groot en daarnaast natuurlijk de belangentegenstelling tussen bewoners en ambtenaren.

Wij hebben het onderschat en overschat. Onderschat is de voortdurende druk en spanning die op de bewoners werd uitgeoefend opdat ze maar zouden opstappen en wij hebben ons zelf overschat, zo van dat kunnen wij wel. Wij hebben elkaar letterlijk moeten steunen om te blijven deelnemen aan de werkgroep in het belang van de bewoners. Drie mensen, die het geen werken meer vonden zijn er tussentijds uitgestapt. Er heerste een sfeer van agressie en wantrouwen. Er werd op een steeds grovere manier op de mensen gespeeld. Daags na de laatste vergadering van de werkgroep is de voorzitter overleden. Dit is de bewoners ook aangewezen door derden. Het heeft de bewoners/leden behoorlijk aangegrepen."

"Wat ik mij ook nog goed herinner," aldus Elsa, "zijn de problemen rond de sekretaris. Deze was naast sekretaris ook deelnemer/belanghebbende. Het werd dus een gigantische strijd om de notulen, cijfers werden achtergehouden en men heeft ontzettend lang over de inventarisatie gedaan, enz. Wanneer komt het punt dat je er als bewoners uit stapt. Wij hebben dat zorgvuldig bewaakt. Hoe verder je in de procedure kwam des te moeilijker was het om op te stappen. Het zou een zwakgebod zijn geweest."

Een ander probleem dat op den duur meespeelde was de terugkoppeling naar de bewoners. Het werd te technisch of te veel aktievoerderig. Het waren ook verschillende mensen die zich met het een of het ander bezig hielden. Het gevolg was dat mensen elkaar wel eens in de haren zaten.

Lies: "De milieugroep was een grote groep en bestond uit allerlei verschillende mensen uit de buurt, maar ja, op een gegeven moment werd alles zo ontzettend technisch. Ik ging met tegenzin naar de milieugroep. Nu is het zover dat het rapport klaar is maar de milieugroep is zo'n beetje in elkaar gezakt. Terwijl juist op dit moment het van belang is dat er weer aktie komt."

Jeannie: "Het is wel zo dat de aktie nu verbreed is over heel Den Haag. Het is immers niet alleen een probleem van deze wijk maar van heel Den Haag."

Het is moeilijk om mensen te organiseren rond het thema milieu. Nel en Els zijn van het begin af aan aktief geweest. Later is dat wat afgezaakt. Hoe komt dat? Els: "Ja, de druk wordt groot, je hebt ook nog een gezin achter je. De resultaten blijven uit en je moet op de meest ongelegen momenten opdraven. Je bent al vanaf 1979 bezig en elke keer weer werd het de grond in geboord." Wat was de aanleiding?

Nel: "Vooraf dat stoom aflazen. Ik kreeg op een gegeven moment twee mensen thuis om het geluid te meten. Het bleek 2x hoger te zijn dan toelaatbaar. Wij hebben toen een afspraak gemaakt met de directeur van de reiniging. Tijdens dat gesprek begon die man zo technisch te kleppen dat ik op een gegeven moment zei dat hij maar eens moest praten in taal die bewoners verstaan. Uiteindelijk kwam het erop neer dat de directeur de groep voorrekende dat het veel te veel geld kostte om die dingen minder lawaai te laten maken. Maar ooit, misschien in het jaar 2000 gingen ze weg. Dus: kom na 2000 maar terug en leer er nu maar mee te leven."

Lies: "Onze ervaring is dat als je bij de direktie komt ze heel erg arrogant zijn. Zo van daar heb je ze weer."

Els: "Je wordt overdonderd, je komt in een chique vergaderruimte aan een tafel te zitten, waar aan het andere eind een paar hoge heren dure taal zitten uit te slaan. Je wordt er agressief van, maar ja, het is zo'n

grote overmacht. En, ook zoiets, ze vergaderen op de meest ongunstige momenten. Bijvoorbeeld net als de kinderen uit school komen, dan moet je ze mee nemen, maar dat vinden de heren ook niet leuk. Wij nemen ze wel mee hoor, maar het gaat ook ten koste van de kinderen, die worden konstant heen en weer gegooid en als ze op een vergadering zijn moeten ze hun mond dichthouden.

Angst

Lies: "Wij willen juist geen angst gebruiken. Wij hebben juist geprobeerd te sussen, maar mensen worden panisch."

Elsa: "Volgens mij onderdruk je in eerste instantie je angst. Eerst wordt ook alles gesust. Zo van je leeft nu eenmaal in een stad met wel meer gevaren."

Els: "Neem nu bijvoorbeeld toen ze hier die gifbunker gingen afbreken. Wij gingen even met een journalist naar de afbraak kijken om wat foto's te nemen. Er liepen allerlei mensen in witte pakken rond. Wij werden via een omweg teruggestuurd en daar stonden weer die marsmannen. Het bleek levensgevaarlijk te zijn. Wij vroegen ons af wat er gebeurd zou zijn als de wind de andere kant had opgestaan. De kinderen liepen twee meter verderop gewoon te spelen. Er wordt helemaal niks gezegd van te voren. Waarom komt er van te voren niet even een telefoontje van de gemeente? De reactie van de gemeente was: "Ja die pakken dat zijn uiterste voorzorgsmaatregelen. U hoeft er niet bang voor te zijn, de afstand is te groot." Op zo'n moment realiseert men zich niet dat alleen al de aanblik van die marsmannetjes voor veel mensen al te veel is."

Nel: "Ik vroeg op een gegeven moment aan de directeur van de gemeentereiniging wat hij ervan vond om zo'n afvalfabriek in zijn wijk te hebben. Zijn reactie was: Als je weet dat zoiets er staat dan ga je er toch niet wonen. Waarop ik reageerde met de vraag waarom die huizen hier dan staan, toch niet voor de lol! Alsof je een keuze hebt om ergens te gaan wonen. Ja hij wel!"

Lies: "Op een gegeven moment waren we weer op bezoek. Ze vroegen wat wij eigenlijk kwamen doen want, zo zeiden ze, wij hebben een ingenieur in dienst die elke maand metingen verricht. Die weet wat hij doet. Blijkt die man nooit metingen te hebben verricht en dat zijn baas dat helemaal niet weet. Die baas, die reageerde zo verbaasd op de mededeling dat er mensen naast de fabriek woonden. Hij bleek al jaren achter dubbel glas te zitten. Hoorde nooit wat. Deze mensen zitten in een volkomen isolement."

Nel: "Maar na 10 jaar knokken ga je door en wil je ook wel eens verandering zien. In het begin is het doodeng, zo'n gevoel van: ik sta hier niet voor mijzelf maar voor de hele wijk. Als ik het nu zou moeten doen zou ik meer technische termen willen leren."

"De eerste keer in zo'n raadsvergadering is doodeng. Iedereen zit je aan te kijken alsof ze willen zeggen: Nou praat jij maar een eind weg, wij hebben de beslissing al lang genomen."

"Je hebt altijd het gevoel bij gemeenteraadsvergaderingen dat die mensen ergens over zitten te praten waar ze niets van weten. Je moet ze eigenlijk van te voren per partij inlichten. Dan heb je kans dat je iets bereikt. En dan nog, men wil geen negatieve dingen horen. Er is een gigantisch verdoezelingseffect. Wij moeten ze haast nog het ABC leren. Het is vaak hetzelfde als wanneer je bij een dokter komt en die vertelt je dat je ernstig ziek bent. Die geloof je dan niet."

Bart Lammers

Charlotte Krop

Platform Opbouwwerk, Prins Mauritslaan
26, 2582 IS Den Haag. Tel. 070-521354

RHENUS ZUIVER

Inleiding

Er was eens een melkfabriek in het stadje aan de Rijn, Rhenen. De fabriek droeg de toepasselijke naam "Rhenus". In 1922 begon men in het fabriekje zeep te bereiden. De bewoners van de stad waren zeer trots op hun fabriek, immers hun zeep was een fosfaat-arme zeep, dus milieuvriendelijk. In de loop van de jaren werd de produktie van zeep geleidelijk vervangen door andere processen. De zeepfabriek werd stukje bij beetje een chemisch bedrijf, waar destillatie van vetzuren en het regenereren van vervuilde verfoplossingen tot de belangrijkste processen begonnen te behoren.

De bewoners van de stad wisten niets van deze ontwikkelingen en bleven trots op hun "zeep"fabriek, die in werkgelegenheid voorzag. Overlast ondervonden zij sinds jaar en dag; waarbij stank, naast geluid, de voornaamste plaats innam. Maar dat hoorde er nu eenmaal bij!

In 1978 stemde de gemeente Rhenen het bedrijf weg uit milieuhygiënisch en planologisch oogpunt. In het Grebbekwartier, waar Rhenus deel van uitmaakte, moest de woonfunctie worden versterkt zo meenden zij en daarin paste een bedrijf als Rhenus niet.

Helaas onthield Gedeputeerde Staten van Utrecht aan deze beslissing zijn goedkeuring om financiële redenen. In plaats van het bedrijf weg te stemmen kwam er een geheel andere ontwikkeling op gang, ingeleid door het bedrijf zelf en ondersteund door het College van Burgemeester en Wethouders van Rhenen.

Het bedrijf ligt onderaan de helling van de Grebbeberg, langs de Rijn. Aan de noord-, west- en oostzijde staan woningen, waarvan de dichtstbijzijnde op minder dan 40 meter van de omheining van het bedrijfsterrain. De woningen aan de noord- en oostzijde liggen beduidend hoger dan het bedrijf, waardoor de 28 meter hoge schoorsteen van de fabriek, nauwelijks boven deze woningen uitsteekt.

Het bedrijfsterrein is ruim 1 ha. groot en staat tot aan de zeer gebrekkige omheining volgepropt met vaten, tanks en leidingen. Voor de effecten van bodemverontreiniging ligt het bedrijf "gunstig" t.o.v. de bebouwing; immers de verontreiniging vloeit af in de Rijn. Wat betreft de luchtverontreiniging ligt het bedrijf ongunstig t.o.v. de omliggende woningen.

In 1980 werd op het bedrijf een lijnoliekokerij geplaatst. De aanvraag voor een hinderwetvergunning werd door het college onvoldoende geacht, maar het bedrijf mocht gaan proefdraaien. Het college werd vervolgens opgeschrikt door de onrust onder de omwonenden van de fabriek, veroorzaakt door de enorme toename van stank en belegde een hoorzitting (geen notulen). Op deze zeer druk bezochte hoorzitting deed het college de volgende belofte: nog één proef en is de stank dan niet over dan is het uit met de lijnoliekokerij. Het proefdraaien mislukte!

Het bedrijf kwam vervolgens met de oplossing voor het stankprobleem en had inmiddels een subsidie-aanvraag ingediend bij het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, afdeling: Lucht in het kader van de Schone Technologie. De gemeente schaarde zich achter dit initiatief. Het ei van Columbus: een verbrandingsoven die de stank gaat verbranden en de omwonenden zouden van alle ellende af zijn. Verzwegen werd dat als brandstof voor deze oven zouden dienen de destillatieresiduen van de vetzuren en de vervuilde verfoplosmiddelen, die tot dusver afgevoerd werden naar het AVR en Oost-Duitsland. Ook werd niet meegedeeld dat het om een experiment ging waarvan de uitkomst in het geheel niet vaststond.

Eén ding stond wel vast, nl. dat het bedrijf het niet meer kon maken met

een hinderwetvergunning uit 1961 te werken. (de door B & W verleende hinderwetvergunning van 1978 werd in april 1982 door de Raad van State nietig verklaard). Het college verzocht het bedrijf een aanvraag voor revisievergunning voor het gehele bedrijf in te dienen, hetgeen op 18 januari 1982 plaatsvond. Op 7 augustus 1984 werd de vergunning verleend. Bezwaren en beroepsschriften zijn door omwonenden opgesteld. Het schorsingsverzoek is op 24 januari 1985 behandeld; de uitspraak is tot op heden onbekend.

Nu is er een chemische fabriek annex chemische vuilverbranding in het stadje Rhenen. De naam Rhenus is nog dezelfde, maar de inhoud van de fabriek is volkomen veranderd.

Het is door de komst van de lijnolie-installatie en de daarmee gepaard gaande stankontwikkeling dat de omwonenden, die al enkele malen in groepen of individueel actie hadden ondernomen, zich opnieuw verenigden onder de naam Komitee "Rhenus Zuiver."

Oprichting Komitee "Rhenus Zuiver"

Enkele omwonenden van het bedrijf Rhenus BV en 3 leden van de Stichting Milieugroep Rhenen richtten eind 1982 het Komitee "Rhenus Zuiver" op. Direkte aanleidingen hiertoe waren:

- a. De enorme toename in stankoverlast in de buurt als gevolg van de lijnoliekokerij.
- b. Het niet nakomen van beloftes gedaan door het College van B & W naar de bewoners toe.
- c. Het geschokte vertrouwen van omwonenden in het College m.b.t. haar beleid inzake de uitvoering van de hinderwetvergunning en het uitoefenen van adequate controle op naleving van hinderwetvoorschriften.

Wat was het doel?

- a. Het opgang brengen van een bewustwordingsproces bij omwonenden over de werkelijke ontwikkelingen die er bij het bedrijf plaatsvonden en over de rol die het college daarin speelde.
- b. Het College van B & W wijzen op haar verantwoordelijkheid m.b.t. de hinderwetvergunning en tevens de besluitvorming hierover beïnvloeden.
- c. Het bevorderen van coördinatie binnen de milieuwetgeving, zoals dit wordt bepleit in de wet Algemene Bepalingen Milieuhygiëne.

Naar aanleiding van de doelstellingen hebben we ons in de actie gericht op drie groepen, nl. omwonenden, het college van B & W en overheidsinstanties. De directie van Rhenus was geen doelgroep, want het ging om de juiste uitvoering van procedures aangaande milieuvoorschriften en een adequate controle op de naleving van voorschriften. Dit zijn taken van het college van B & W en andere overheidsinstanties.

De leden van de kerngroep van het comité hebben vanaf het begin gestreefd naar een zo breed mogelijk draagvlak voor hun acties. Het ging hier om een groep van ongeveer 300 gezinnen. Deze groep was in vele opzichten divers; afkomst (Rhenenaren/import), economische status, politieke belangstelling. De diversiteit en het streven naar een zo groot mogelijk draagvlak hadden natuurlijk gevolgen voor de wijze waarop actie werd gevoerd. Openbare demonstraties of bezettingen van het bedrijf en/of gemeentehuis stonden dan ook niet direkt op ons verlanglijstje.

Hoe is de organisatie en werkwijze van het comité

De organisatie was niet van te voren gepland, maar is als het ware in de loop van de tijd en gebeurtenissen gegroeid. Na het initiatief van 8 personen werd er een brief aan de omwonenden verstuurd, waarin men op de hoogte werd gesteld van de oprichting van het comité, de aanleiding en

de doelstellingen. De omwonenden werd gevraagd mee te willen doen. De reacties (veelal mondeling) waren positief. De grote opkomst en de inzet van personen op een door de kerngroep belegde vergadering, naar aanleiding van de aangevraagde hinderwetvergunning, bevestigde dit. Op deze vergadering werd ook de financiële basis gelegd (op vrijwillige basis). Oproepen om deel uit te maken van de kerngroep hadden echter geen resultaat.

De organisatie ziet er nu als volgt uit:

- kerngroep van 5 leden
- groep deskundigen (omwonenden en niet omwonenden) op juridisch, planologisch en chemisch gebied. Personen die verstand hebben van luchtverontreiniging, stankuitstoot e.d. worden ingeschakeld als hun deskundigheid gewenst is.
- personen die kunnen worden ingeschakeld voor klussen (rondbrengen van berichten, rondgaan met handtekeningen lijsten/enqueteformulieren e.d.)
- sympathisanten

De kerngroep bestaat uit vrouwen, waarvan 2 personen ook lid zijn van de plaatselijke milieugroep. Hun dagelijkse taak vindt plaats in en rondom het gezin met daarnaast nog diverse vrijwillige werkzaamheden buitenshuis. Dit betekent dat er een vrij flexibele opstelling nodig is t.a.v. het doen van werkzaamheden voor het comité. De intensiteit waarmee personen voor het comité werken wisselt sterk. Bovendien hangt de intensiteit waarmee gewerkt wordt ook af van de fase waarin een procedure voor het verkrijgen van een vergunning verkeert. Zo hebben omwonenden 2 tot 4 weken de tijd om een bezwaar- of beroepsschrift op te stellen. In die fase is het zwoegen geblazen.

De werkzaamheden van de kerngroep zijn: contacten leggen, brieven schrijven, strategie uitstippelen, ontwikkelingen op het gebied van de milieuwetgeving signaleren, deskundigen mobiliseren, berichten van het comité "Rhenus Zuiver" verzorgen, typen en stencillen en bewonersvergaderingen organiseren.

Er is één persoon die de brieven schrijft, de documentatiemap beheert en als contactpersoon fungeert en een vaste persoon die het geld beheert. Het comité is geen stichting of vereniging. Dit betekent dat zij geen rechtspersoonlijkheid bezit. Brieven worden veelal ondertekend met: "namens het comité Rhenus Zuiver, onderteken ik..." Beroep- en bezwaarschriften worden echter door omwonenden persoonlijk getekend. Bij de behandeling van het schorsingsverzoek bij de Raad van State werd een afvaardiging van het comité gemachtigd door omwonenden.

Tot nu toe zijn de vrijwillige bijdragen voldoende geweest om de werkzaamheden te verrichten.

Wat hebben wij in de loop van twee jaar gedaan en welke middelen hebben wij daarbij gebruikt?

In de eerste plaats zijn wij informatie gaan inwinnen. Met name d.m.v. brieven (schriftelijk vastleggen van vragen en antwoorden) werden instanties (met name het College) gedwongen opening van zaken te geven en zich bezig te houden met het probleem in zijn volle omvang.

In de beginfase is de tijd die aan informatie inwinnen wordt besteed zeer groot. Geleidelijk aan nemen de werkzaamheden die gericht zijn op informatieverschaffing een grotere plaats in. Informatie wordt ingewonnen en verschaft aan: omwonenden, het college, de raad van Rhenen, inspectie van volksgezondheid en milieu, betrokken ministeries, plaatselijke- en landelijke kranten, de Tweede Kamer, het bedrijf (zeer zelden) en milieu-organisaties.

Omwonenden krijgen regelmatig informatie d.m.v. berichten die het Komité

tee "Rhenus Zuiver" huis aan huis bezorgt. Onderwerpen zijn: uitgegane en ingekomen brieven, ontwikkelingen bij het bedrijf, stand van zaken in de procedures, oproep voor financiële bijdragen e.d.

Het doel van vergaderingen is, naast het verschaffen van informatie, het peilen van de betrokkenheid, gedachten en meningen van de omwonenden en zo mogelijk het nemen van beslissingen over de te volgen strategie.

Het college en de raad van Rhenen zijn overspoeld met vragen en informatie door het komitee. De aanvankelijke positieve opstelling van het college (wens tot samenwerking) heeft nooit geleid tot een uitnodiging van het komitee om mee praten. Verzoeken daartoe van raadsleden zijn altijd afgewezen en omwonenden zijn dan ook behandeld als zijnde een oneffenheid in de bureaucratische procedure.

De ingewikkeldheid van de materie en de politieke structuur van Rhenen hebben ertoe bijgedragen dat raadsleden zich ondeskundig en weinig kritisch hebben opgesteld en zich voortdurend achter het college schaar-den.

Afgezien van onze verzoeken om kennis over te dragen aan met name de raadsleden hebben wij ons niet ten doel gesteld vaste gesprekspartner te worden in het overleg tussen gemeente, bedrijf, adviesburo van gemeente en overheidsinstanties. Dit is misschien, achteraf gezien, een ommissie.

Van de overheidsinstanties zijn met name de Inspektie en het Ministerie van Volksgezondheid en Milieu doelwit van acties. Kwesties die te maken hebben met m.n. de controle op naleving van voorschriften worden aan de Inspektie gemeld. Wat betreft de rol van het Ministerie is de situatie complexer. Zij zit n.l. met 4 poten in de totale problematiek:

- als subsidieverlener van het proefproject chemische verbrandingsoven (subsidie was al toegezegd voordat de ontwerpvergunning hinderwet ter visie lag)
- als vergunningverlener voor de Wet Chemische Afvalstoffen
- als adviseur voor de Raad van State, n.a.v. het schorsingsverzoek van omwonenden
- als inspekteur op naleving van voorschriften en als adviseur/gesprekspartner bij het overleg aangaande de aanvraag en behandeling van de hinderwetvergunning.

Wij zien het als onze taak om het Ministerie te blijven wijzen op de ons inziens onjuiste interpretaties van de milieuwetgeving, d.m.v. schriftelijke vragen. Wij schuwen daarbij telefonische contacten niet.

Naar aanleiding van de opdracht van het Ministerie (afdeling lucht) en subsidiëring voor het project "geïntegreerde verbranding van residuale verftresten en met stankstoffen vervuilde lucht" (in het kader van Schone Technologie) hebben wij de Tweede Kamer benaderd. Het betreft hier ons inziens een afwijking in het landelijke beleid dat gericht is op groot-schalige verbrandingsinstallaties! Afgezien van een briefje van de secretaresse hebben wij niets van de commissieleden vernomen.

Afgezien van een regionaal dagblad (weinig gelezen in Rhenen) is er door de plaatselijke (gratis verstrekte) weekbladen weinig aandacht besteed aan de Rhenusproblematiek. Wij hebben daartoe wel pogingen ondernomen, maar zijn daarin niet doortastend geweest. Pas eind vorig jaar is de publiciteit goed op gang gekomen. Het spreekwoord de "aanhouder wint" is hierbij wel van toepassing.

Voor de landelijke pers is het belangrijk dat de problematiek op een duidelijke wijze wordt aangedragen en dat het "nieuws" is.

In de beginfase zijn diverse milieuorganisaties aangeschreven. Na aandringen is bij de Stichting Natuur en Milieu interesse gewekt en hebben

wij van die zijde waardevolle adviezen en steun ontvangen. Alle belangrijke stukken worden door ons aan hen toegestuurd.

De akties die ondernomen zijn:

- het stellen van schriftelijke vragen aan gemeentelijke- en overheidsinstanties
- het protesteren tegen het uitblijven van antwoorden
- het protesteren tegen het niet ingaan op klachten van omwonenden door het college van B & W
- het signaleren en kenbaar maken van overlast via de "klachttelefoon" van de gemeente
- het opstellen van bezwaar- en beroepsschriften en schorsingsverzoek inzake vergunningen die te maken hebben met milieuwetgeving en het verzamelen van handtekeningen hiervoor
- het organiseren van bewonersvergaderingen
- het inschakelen van deskundigheid
- het houden van een enquête onder omwonenden over de overlast en de aanbidding van de resultaten aan het college van B & W
- het naar buiten brengen van het bestaan, doel en werkzaamheden van het comité door middel van de pers.

Tot zover wil ik ingaan op de activiteiten van het comité. Nu komt de vraag: Wat zijn de resultaten na ruim twee jaar aktievoeren?

Resultaten:

- de bewustwording over de problematiek, de kennis hierover en de betrokkenheid van met name omwonenden, maar ook van de totale gemeenschap van Rhenen, is duidelijk toegenomen.
- de kritische houding van het comité hebben het college en de raad gewongen zich serieus en op korte termijn met de kwestie Rhenus bezig te houden en hen bewust gemaakt van hun verantwoordelijkheid en controlerende taak in deze kwestie
- de activiteiten van het comité hebben er eveneens mede toe geleid dat een omvangrijk pakket voorwaarden de hinderwetvergunning begeleidt en dat deze op details zijn gewijzigd.

Nawoord

Het doel van het comité is nooit geweest het bedrijf Rhenus te laten verdwijnen (gevoelig punt voor Rhenenaren). Het feit dat het bedrijf het recht van eerste vestiging in deze wijk zou bezitten (een argument dat het bedrijf en de gemeente nogal eens geuit hebben) geeft haar niet het recht elk proces binnen haar muren te halen ongeacht de milieubelasting die dit voor omwonenden en milieu tot gevolg heeft.

Wil het bedrijf dit soort processen toch uitbreiden en nieuwe beginnen, dan zal zij ook de konsekventies moeten aanvaarden m.b.t. het waarborgen van een gezond en veilig milieu. Het risico dat dit niet lukt en dat dan sluiting of verplaatsing de enige oplossing is neemt zij daarbij ook! Het pakket voorschriften dat de hinderwetvergunning begeleidt is immens. De omwonenden zijn overigens bezorgd dat deze voorschriften voor het chemische bedrijf onmogelijk uitgevoerd en nageleefd kunnen worden, dat de gemeente als controlerende instantie samen met de Inspectie van Volksgezondheid en Milieu, noch de deskundigheid, noch de financiële middelen hebben en noch de tijd ter beschikking hebben om de controle op naleving van de voorschriften adequaat uit te voeren.

De voorschriften onvoldoende veiligheid voor de omwonenden garanderen.

De uitspraak van het schorsingsverzoek is nog niet bekend. Wel is duidelijk dat de activiteiten van het Comité met de uitspraak van de Raad van State niet zijn beëindigd. Een nieuwe fase breekt aan, hoe de uitkomst ook mag luiden. De strategie die dan zal worden gevolgd is wel

afhankelijk van de uitspraak. In een vergadering met omwonenden zullen nieuwe koersen worden uitgezet.

Enkele tips voor dergelijke komitees:

- zet alles op papier, stel schriftelijke vragen (nummer ze) en vraag schriftelijke antwoorden.
- volg ontwikkelingen op de voet en stel vragen aan alle personen en instanties die daar iets over te zeggen hebben.
- schuw telefonisch contact met ambtenaren en instanties niet. De bereidheid om te luisteren en informatie te geven is groot.
- blijf bij voortdurende bewust voor wie je als spreekbuis wilt dienen.
- leg een goede, complete documentatie/informatiemap aan waar je te allen tijde op kan terugvallen.

Mevr. B.A.T. Haverkort-van der Plaats
Kastanjelaan 28, 3911 BH Rhenen

GIF EN STADSVERNIEUWING

Op een terrein op Wittenburg waar binnenkort nieuwbouw zou komen, heeft meer dan honderd jaar een fabriek gestaan waar hout geconserveerd werd. Het hout werd bewerkt met creosoot-olie. Tot 1966 heeft de fabriek gedraaid en jarenlang zullen de opslagtanks van de creosoot-olie wel gelekt hebben. De olie werd gemorst of gewoonweg geloosd. Van enige inspectie of controle was in die jaren geen sprake.

Gifschandaal Wittenburg

Och, zal half Nederland roepen, dat is toch geen nieuws meer! Een milieuschandaaltje meer of minder. We raken er al aan gewend. Des te erger: we mogen er nooit aan gewend raken en zeker de politiek niet, want die moet de middelen verschaffen om van alle verontreiniging af te komen in het belang van de bevolking.

Wat is er dan nu weer op Wittenburg aan de hand?

Wittenburg, een van de Oostelijke Eilanden, is halverwege de jaren zeventig kaalgesloopt en na jaren van verval startte in 1980 de stadsvernieuwing met als programma: woningen en voorzieningen. Die voorzieningen zijn bedoeld voor alle eilanden, want Wittenburg moet door zijn ligging de centrumfunctie vervullen voor alle commerciële- en niet-commerciële voorzieningen.

Eind 1984 zijn dan ook al bijna 400 woningen gerealiseerd, twee basisscholen, een postagentschap, een kinderdagverblijf, een gezondheidscentrum en is de Oosterkerk als sociaal-kultureel- en maatschappelijk dienstencentrum vrijwel gereed.

Plannen voor een burthuis, speeltuin, groenvoorzieningen, winkels en nog eens 400 woningen liggen klaar. Iedereen is gelukkig. Maar helaas, er blijkt een luchtje aan te zitten en nog wel een heel smerig luchtje, nl. poly-aromatische koolwaterstoffen. Voor de gewone man: creosootolie ofwel carbolineum.

Zoals overal waar in Amsterdam gesloopt wordt neemt ook hier de stadsarcheoloog zijn kans waar door, voordat de nieuwbouw van start gaat de fundamenten uit vroeger tijden bloot te leggen. In dit geval zeer tot zijn spijt. Want enerzijds wordt er weinigs interessants gevonden en anderzijds worden zijn ademhalingsorganen zwaar op de proef gesteld door de troep die hij in de bodem aantreft. Hij meldt dan ook ijlings aan Hinderwet en Milieuzaken dat een onderzoek gewenst is (augustus 1983).

De voorbereidingen voor de nieuwbouw gaan echter door: de bouw van het buurthuis moet in 1984 aanvangen, de eerste 110 woningen moeten in 1985 gebouwd worden en de noodzakelijke openbare werken moeten ook in 1984 starten.

Maar dan komt eindelijk het rapport: eind 1984. De verontreinigingsgraad is zeer hoog en voor mens en dier schadelijk. Ook zou het water al aangetast zijn. Nu starten met nieuwbouw zou zeer onverstandig zijn. Van de vluchtige koolwaterstoffen zijn de aromaten het meest gevaarlijk. Aromaten zijn verbindingen met een zeshoekige benzeenring. Op het terrein zitten de volgende aromaten in de grond: benzeen, toluene, xyleen en ethyl-benzeen. De stof benzeen wordt beschouwd als verdacht kanker-
verwekkend. Zo adviseert de Gezondheidsraad om benzeen geheel uit het milieu en de voeding te weren.

Het onderzoeksrapport stelt voor om het onderzochte terrein te saneren. Het voormalige fabrieksterrein is het ernstigst verontreinigd. De grond is daar 7 à 8 meter diep vervuild. Het grondwater is hier tot 14 meter diep vervuild.

Aan de rand van het onderzoeksterrein is via reukwaarnemingen vastgesteld dat de verontreiniging niet meer bedraagt als 3 à 4 meter diep. Hierop zijn vooral bezwaren gekomen van buurtbewoners op een vergadering die ging over de verontreiniging op Wittenburg. Want met een reukwaarneming alleen zijn veel giftige stoffen niet waar te nemen om de dood eenvoudige reden dat ze reukloos zijn. Het is daarom nu volstrekt onzeker of de verontreiniging niet veel groter is dan het onderzoeksterrein, en of de vervuiling ook niet veel dieper zit als 3 à 4 meter aan de randen.

Een eis is dan ook dat er meer onderzoek moet gaan gebeuren aan de randen van het onderzoeksterrein.

In het onderzoeksrapport komen de volgende konklusies naar voren:

- de besmetting door inademing in het vrije veld wordt gering geacht
- de besmetting van de plastic-waterleidingen in omliggende woningen wordt in het algemeen betrekkelijk gering doch niet uitgesloten geacht
- een besmetting via de lucht onder de kruipruimte van de aangrenzende woningen wordt onwaarschijnlijk geacht
- de verontreiniging breidt zich via de beweging van het grondwater uit naar andere terreinen, hoewel dat geleidelijk gebeurt

Weg plannen, weg start nieuwbouw buurthuis (met als extra handicap het wellicht vervallen van het bouwkrediet dat uit de pot werkverruimende maatregelen kwam). Weg is ook de mogelijkheid om nu eens eindelijk de speeltuin te realiseren. De bewoners hebben het nakijken.

En geen enkele ambtenaar kan vertellen of en zo ja, wanneer de saneringsmaatregelen uitgevoerd gaan worden. Gek genoeg is er wel een denkbeeldige grens. Want aan de andere kant van de straat, die het plangebied scheidt van de al gerealiseerde nieuwbouw, is nooit een bodemonderzoek uitgevoerd en men beweert dat dit ook niet nodig is! Wat de buurt nu nog te doen staat is het volgende: bij het stadsbestuur voor een snelle bodemsanering pleiten en zorgen dat de gereserveerde gelden behouden blijven. Want één ding is zeker: we waren met Wittenburg op de goede weg en die geven we nooit op.

J. Roth, Wittenburg
Ruurt Heysman, chemiewinkel Amsterdam,
p.a. Blankenstraat 2, 1018 SB
Amsterdam. Tel. 020-230360

WETHOUDER SPUIT ZIJN GIF

De heer van Erkelens (D'66) is sinds 1982 wethouder voor milieuzaken in Hengelo. Tijdens zijn wethouderschap is Hengelo gekonfronteerd met 3 grote bodemverontreinigingszaken. Een van de drie is Old Ruytenborg, dat gedurende dit interview centraal zal staan. Naar aanleiding van de gifzaak in Lekkerkerk heeft het rijk alle provincies gevraagd een inventarisatie te maken van mogelijk vervuilde stortplaatsen. Ook Hengelo werd om medewerking gevraagd. Zo kwam de vervuiling in het "oude kleigat van Rientjes" aan de orde.

De provincie kreeg een waslijst van zaken binnen. Prioriteit werd gelegd bij bewoonde gebieden en bij waterwingebieden. Voor Old Ruytenborg gold beide.

Van Erkelens:

"In 1981 is het eerste oriënterende onderzoek door de provincie gestart. De mensen die er toen woonden werden hierover door de gemeente ingelicht. In 1982 kwam de uitslag. Toen bleek de ellende. De gemeente wist er geen raad mee en het rapport bleef liggen.

Uiteindelijk kwam men tot de konklusie dat men hiermee in de openbaarheid moest treden. De bewoners die ermee gekonfronteerd werden constateerden dat het rapport drie maanden in een la gelegen had. Dat is het begin geweest van een periode van groot wantrouwen tussen de bewoners en de gemeente. De overheid die gegevens achterhoudt, die de zaak verdoezelt, enz. Als bestuur hebben wij hier - welliswaar achteraf - de konklusie uit getrokken dat van het begin af aan alles openbaar moet zijn. Met betrekking tot de twee andere gevallen van bodemverontreiniging in Hengelo hebben we dit principe doorgevoerd. Bovendien hebben we hier bevorderd dat er bewonersorganisaties kwamen. Het is voor de gemeente van belang dat zij een gesprekspartner heeft; het is ondoenlijk om met alle bewoners individueel te praten. Tegelijkertijd moet je er voor zorgen dat je de bewonersorganisaties niet te veel financieel aan je verplicht, dat vertroebelt de verhoudingen.

In dit soort zaken rond bodemverontreiniging hebben de gemeente en de bewonersorganisatie vaak dezelfde belangen. Er komen natuurlijk momenten waarop de wegen scheiden. Dat ligt niet aan de gemeente, maar aan hetgeen ons mogelijk wordt gemaakt door de minister. Deze minister kiest voor de magerste oplossing, maar zegt er bij dat de gemeente het maar moet vertellen. Voor de bewoners is op dat moment de overheid de overheid, ongeacht of het nu gemeente, provincie of rijk is."

Over de projectgroep

"De projectgroep funktioneerde al, maar op verzoek van de bewoners heeft de gemeente het voorstel gedaan ook bewoners deel te laten nemen aan de projectgroep. Wij vonden dat een goede zaak.

Er deden zich daarbij een paar problemen voor. Ten eerste: de projectgroep houdt zich voornamelijk bezig met de technische voortgang van de zaak, er zitten dus geen bestuurders in de projectgroep. De bewoners hebben vaak een achterstand; niet de know how en niet de middelen om die know how te verwerven. De gemeente heeft daarop aan de provincie het verzoek gedaan om de bewoners technische ondersteuning te geven. De provincie heeft dit gehonoreerd. Tot op de dag van vandaag is er een geweldig gehakketak met het ministerie over wie dat moet betalen. De gemeente zegt dat de interimwet hier mogelijkheden voor biedt, maar de minister ontkent dit. In feite is dit een grote frustratie voor ons geworden, omdat we vinden dat de bewoners optimaal mee moeten kunnen praten en dat je daar ook middelen voor ter beschikking moet stellen. Het ministerie weigert dit op alle mogelijke manieren.

Een tweede probleem is dat het werken in een projectgroep vaak politiek

niet gedekt wordt. Bestuurlijke zaken komen niet aan de orde. In Hengelo is dat als volgt opgelost: elke projectgroepvergadering wordt vooraf gegaan door ambtelijk vooroverleg met mij. Daarnaast wordt er altijd een bewonerskommissievergadering gehouden, samen met de gemeente. Daar zit ik ook bij.

Toch kwamen we er niet helemaal uit. We hebben het zgn. Overlegplatform opgezet; een bestuurlijk overleg tussen provincie en gemeente, aangevuld met ambtenaren en bewoners."

Waarom niet gewoon de wethouder als voorzitter van de projectgroep?

Van Erkelens: "Dat heb ik mij ook wel eens afgevraagd, maar in de Interimwet schijnt te staan dat het niet kan, omdat het een provinciale werkgroep is."

Over de angst

"Er ontstaan allerlei psycho-sociale problemen. De een kan er beter tegen als de ander en onderling ontstaan er ook allerlei spanningen. We hebben als gemeente een sociaal-medisch begeleidingsteam opgericht, bestaande uit een huisarts, een wijkverpleegster en een maatschappelijk werkster. Zij werken volstrekt onafhankelijk van de gemeente. Op gezette tijden maken zij een soort rapportage over de voortgang en het soort problemen dat ze tegenkomen.

Daarnaast hebben we een keet in de wijk gezet, waarin dat team spreekuur houdt. Bewoners kunnen daar makkelijk binnen lopen. De gemeente houdt er ook spreekuur en de bewoners vergaderen er.

Bodemsanering is een technisch gebeuren. Mensen worden gekonfronteerd met een hoop onzekerheid. Je moet mensen de mogelijkheid geven om met hun angst en onzekerheid ergens terecht te kunnen, ook al los je de problemen daar niet mee op."

Over de saneringsalternatieven:

"Er lagen een drietal alternatieven waarover de provincie en het rijk moesten beslissen.

1. Gat leeggraven, de woningen afbreken en vervolgens weer opbouwen.
 2. De woningen laten staan, 2 meter afgraven en isoleren
 3. De woningen afbreken, klein laagje grond er afhalen en isoleren.
- Bewoners, gemeente en provincie spraken zich uit voor alternatief 1. De minister koos voor alternatief 3.

De bewoners hadden veel mogelijkheden tot beïnvloeding van gemeente en provincie, maar de minister was en is voor bewoners volkomen onbereikbaar. Je komt er niet binnen. Op initiatief van de bewoners heeft de gemeente een hoorzitting aangevraagd bij de Tweede Kamer. Het Haagse proces is redelijk ondoorgrondeijk. De minister geeft geen krimp, benoemt een commissie van deskundigen, vertraagt in feite, de commissie doet verslag, de minister wacht weer een tijdje en de bewoners moeten maar wachten. Dit heeft een duidelijk dal in het proces veroorzaakt. De ellende is dat iedereen, behalve de minister, kiest voor alternatief 1 (saneren en opbouwen). De minister kiest voor alternatief 3, een onveilige oplossing die bovendien het fenomeen van randbewoners creëert d.w.z. bewoners van wie de huizen niet gesloopt worden maar in de toekomst wel tegen een gat met vervuilde grond aankijken. De minister erkent dat probleem, maar stelt dat het probleem alleen bestaat als ze in de keuken koffie staan te zetten. Zet er een paar bomen neer en het probleem is opgelost. Tegen beter weten in pleiten we nog steeds voor de meest vergaande oplossing.

Voor de bewoners verandert het probleem. Was het in eerste instantie een milieuprobleem (soorten stoffen, schadelijkheid e.d.), in tweede instantie wordt het een "hoe kom je er van af probleem". Dit verandert het karakter van het gesprek tussen gemeente en bewoners."

"Wat mij in ieder geval duidelijk is geworden," aldus van Erkelens, "is

dat met name het ministerie het probleem van bodemverontreiniging opvat als een technisch probleem. Zij heeft ook altijd gesteld dat je het milieu-technische probleem moet scheiden van het bewonersprobleem. De gemeente heeft zich hier konstant fel tegen verzet, maar wordt door de keus van het ministerie langzamerhand wel gedwongen om dat onderscheid te gaan maken.

De minister erkent dat het saneringsalternatief het beste is, maar stelt er tegenover dat mensen in deze samenleving nu eenmaal met allerlei risico's worden opgezadeld. Daarnaast is men doodsbenauwd voor precedent-werking, want het kost waarschijnlijk veel geld.

Maar toch: wat heeft het voor zin halfzachte maatregelen te nemen? Als er niet genoeg geld is zeg dan dat je het wel wilt uitvoeren, maar desnoods 4 jaar later. Waarschijnlijk lukt dat niet en als gevolg daarvan is het bewonersprobleem ook niet op te lossen. Het betekent dat je iets moet doen aan het probleem van de randbewoners. Op het moment dat je dat doet haal je bakzeil..."

Over de rol van onderzoek

"De interimwet kent een oriënterend onderzoek, een nader onderzoek en een saneringsonderzoek. Langzamerhand zie je een nader onderzoek ontstaan, 1ste fase, 2de fase enz. Het breidt zich steeds meer uit. In mijn ogen moet het zo:

1. Je stelt verontreiniging vast (oriënterend)
2. Je onderzoekt nader de soorten verontreiniging e.d.
3. Je stelt de aanpak vast.

Nu is het zo dat de uiteindelijke besluitvorming voortdurend naar achter wordt geschoven door nieuw onderzoek te plannen. Het is vaak een volledig verschuilen achter later te houden onderzoeken."

Over de toekomst

"Als de minister zijn zin krijgt in de uitvoering dan zal dat het plaatje worden van toekomstige saneringen in Nederland. De visie van de minister in deze is: alles wat ik maar enigszins kan besparen moet ik besparen. Het betekent in alle gevallen een magere, uitsluitend met de technische aspecten rekening houdende oplossing. Men zal zich - met name als bestuurder - lokaal verrekt goed moeten afvragen of je al te grote verwachtingen moet maken of dat je al van te voren de verwachtingen bij de bewoners zo minimaal mogelijk moet houden. Daarnaast moet ook de rol van de provincies eens nader beschouwd worden. Zij hebben uitsluitend de rol van koördinator en doorsluizer van geld. Ze kunnen alles zeggen en beweren en elk initiatief ondersteunen, wetende dat ze het toch geen geld kost. Wel hebben ze van het Rijk extra middelen gekregen om ambtenaren aan te stellen. Een vreemde rol."

Bart Lammers, Platform Opbouwwerk,
Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag.
Tel. 070-521354

BODEMVERONTREINIGING IN RIJNSMOND relatie overheid - bewoners

Een milieuprobleem dat de laatste jaren sterk in de belangstelling staat is de verontreiniging van de bodem.

Alleen al bij het Openbaar Lichaam Rijnmond, dat de provinciale taken op het gebied van de Interimwet bodemsanering (IBS) in het Rijnmondgebied uitvoert, zijn tot op heden ruim 900 meldingen van bodemverontreiniging binnen gekomen. Dit aantal groeit nog steeds.

Een melding van bodemverontreiniging is aanleiding tot zorgvuldig onderzoek.

Eerst wordt de situatie ter plaatse bekeken en een historisch onderzoek verricht, dat wil zeggen het gebruik van het terrein in het verleden en nu wordt nagegaan.

Lijkt op het eerste gezicht reden aanwezig om aan te nemen dat de bodem inderdaad is vervuild en is de lokatie zodanig dat ernstig gevaar of schade voor de volksgezondheid en/of milieu kan worden verwacht, dan volgt een oriënterend onderzoek naar de globale aard, plaats en concentraties van de verontreinigde stoffen. Zijn een of meer concentraties hoger dan bepaalde door het Rijk aangegeven toetsingswaarden, dan wordt een nader onderzoek overwogen. Uit het nader onderzoek dient te blijken of de verontreiniging zo ernstig is dat deze moet worden gesaneerd. Is dat inderdaad het geval, dan volgt een saneringsonderzoek waarin de meest wenselijke wijze van saneren wordt bepaald. Vervolgens wordt een saneringsplan opgesteld.

Uitgangspunt voor de uiteindelijk te kiezen saneringsmethode is het opheffen van de verontreiniging, of de gevolgen daarvan, tot een milieuhygiënisch aanvaardbaar niveau. Saneren hoeft dus niet altijd afgraven te betekenen. Onder bepaalde omstandigheden is het aanvaardbaar te volstaan met het tegengaan van verdere verspreiding door bijvoorbeeld isolatie van de verontreiniging.

Overigens onderzoekt Rijnmond - naar aanleiding van ervaringen in het verleden - ook bekende lokaties zoals baggerspecieloswallen en zellingen actief op mogelijke bodemverontreiniging. Ook gegevens uit de controle van vergunningen worden meegenomen.

De konfrontatie met een geval van bodemverontreiniging in een woonwijk kan voor de direkt betrokkenen zeer ingrijpend zijn en veel emoties met zich brengen. Begrijpelijk, want gezondheid, bezit en woonomgeving lijken in het geding.

De verrichtingen van de overheid worden dan ook nauwlettend gevolgd en een goede voorlichting en - zonodig hulpverlening - zijn noodzakelijk, willen burgers en overheid het onderzoek en eventuele sanering tot een goed einde brengen. Daarmee zijn echter gelijk twee moeilijke punten in de relatie overheid - bewoners aangegeven.

Bij beide aspecten - voorlichting en hulpverlening - zijn dikwijls een groot aantal partijen betrokken: het Rijk, Rijnmond, gemeente, eerste lijnshulpverlening en de bewonersorganisatie. Omdat vele gegevens van vele kanten beschikbaar komen, is coördinatie zeer gewenst.

Door haar uitvoerende taak in het kader van de Interimwet bodemsanering is hier voor Rijnmond een belangrijke rol weggelegd. Hiervoor is uiteraard een goede samenwerking met de gemeente en het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer nodig en die is er gelukkig ook.

Voorlichting over een geval van bodemverontreiniging aan een grotere groep van betrokkenen is geen eenvoudige zaak. Essentieel is een presentatie van gegevens over bijvoorbeeld gevonden stoffen die voor de betrokkenen voldoende informatief en tegelijkertijd begrijpelijk is. Bovendien is nog veel onderzoek nodig naar de effecten van allerlei stoffen, zodat een eenduidig antwoord op brandende vragen soms niet is te geven. Hetgeen aanleiding kan zijn voor teleurgestelde reacties. Daarbij komt dan nog dat ook de tijd die gemoeid is met de diverse onderzoeken en de besluitvorming, een zaak is die weinig begrip ondervindt.

Hoewel bewoners graag in een zo vroeg mogelijk stadium op de hoogte gesteld worden en zij de noodzaak tot zorgvuldig onderzoek ondersteunen, vinden zij het toch allemaal veel te lang duren.

Rijnmond probeert de procedures en onderzoeken zoveel mogelijk te be-

spoedigen. Bedacht moet echter ook worden dat het onderzoek gekompliceerd is en dat daarmee aanzienlijke bedragen gemoeid zijn. In een aantal gevallen kan het onderzoek ook niet worden uitgevoerd omdat de gemeente de op grond van de Interimwet bodemsanering verschuldigde eigen bijdrage niet heeft toegezegd.

Grote zorgvuldigheid moet betracht worden bij het publiceren van de resultaten.

Een verkeerde woordkeus in rapporten, brieven en dergelijke kan, onder meer na publikatie in de pers, aanleiding geven tot meer angst en bezorgdheid dan gerechtvaardigd is.

Dat deze woordkeus naar de mening van sommigen daadwerkelijk aanleiding heeft gegeven tot problemen blijkt bijvoorbeeld uit het commentaar - wat hier ook verder van zij - van een commissie van deskundigen op de gang van zaken rond een geval van bodemverontreiniging in Hengelo. De commissie schrijft onder meer:

"In het geval van Old Ruitenborgh zijn de angst bij de bewoners voor hun gezondheid en de bezorgdheid voor de economische gevolgen van een eventueel moeten verhuizen al in een vroeg stadium ontstaan. Voor een deel houdt deze angst verband met onbekendheid met deze materie en de bestaande weerzin tegen de "chemie". Een bijdrage tot deze angst is echter ook geleverd door het woordgebruik in het verslag van deze firma die met het oriënterend onderzoek was belast en door de reactie hierop van de provincie (....) Wij vermoeden dat de term "gifwijk" spoedig in de lokale pers zal zijn verschenen en op zijn wijze de moeilijkheden zal hebben versterkt.

De angst is verder opgevoerd bij het verschijnen van de vervolgrapporten en thans ziet het er naar uit de saneringswens meer wordt gemotiveerd door ontstane psycho-somatische verschijnselen dan door het bestaan van een de gezondheid bedreigende bodemverontreiniging."

Voorlichting houdt ook in het betrekken van bewoners bij de besluitvorming over de aanpak van een bodemverontreinigingsgeval en over zaken die daaromheen spelen.

Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door bewoners te raadplegen via hoorzittingen, via een door een bewonersgroep uit te brengen advies of via deelneming aan de ambtelijke projectgroep die het onderzoek of de sanering begeleidt.

Dergelijke meer actieve vormen van voorlichting worden door Rijnmond frequent toegepast. Met name bij meer omvangrijke gevallen van bodemverontreiniging acht ik deelneming van bewoners aan een ambtelijke projectgroep een goede zaak. Deelname is voor bewoners vaak niet eenvoudig; zij hebben het probleem dat zij moeten omgaan met vertrouwelijke (voor-)informatie die van belang is voor hun achterban.

Voordeel van deelname van bewoners in projectgroepen is echter dat er sprake is van tweerichtingsverkeer. Enerzijds krijgen de bewoners in een vroeg stadium inzicht in het reilen en zeilen rond de aanpak van de bodemverontreiniging. Anderzijds heeft de overheid de gelegenheid zijn informatie en standpunten te toetsen aan hetgeen bewoners naar voren brengen.

Een en ander kan het begrip voor elkaars standpunten en problemen zeer ten goede komen.

Een tweede aspekt dat hier aandacht verdient is de hulpverlening aan bewoners ten aanzien van met name juridische en medische aspecten. Bij het bekend worden van een geval van bodemverontreiniging vragen bewoners zich veelal direct af wat de gevolgen zijn voor hun gezondheid, woonsituatie en financiële situatie. Naast het aanpakken van de bodemverontreiniging zelf in het kader van de IBS kan de overheid helpen bij

het oplossen van onzekerheden op deze punten.

Rijnmond probeert gedupeerden zoveel mogelijk ter wille te zijn met juridische voorlichting over de IBS of anderszins. Veel vragen bestaan bijvoorbeeld bij eigenaar-bewoners die bij hun plan te verhuizen gekonfronteerd worden met een waardedaling van hun huis.

Rijnmond wordt daarnaast niet zelden gevraagd, in aanvulling op de medische hulpverlening door bijvoorbeeld huisartsen, een bevolkingsonderzoek te laten verrichten. Bedacht moet echter worden dat voor een dergelijk onderzoek alleen plaats is, indien er een redelijke zekerheid bestaat dat er contact is of is geweest met de verontreinigende stoffen in de bodem en deze contacten zodanig zijn dat effecten op de gezondheid mogelijk zijn.

Wordt aan deze voorwaarde niet voldaan, dan bestaat de kans dat het onderzoek zelf per saldo meer schade aan de gezondheid teweeg brengt. Meer en meer komt men tot het besef dat ook problemen van psycho-sociale aard een belangrijke faktor vormen bij de aanpak van bodemverontreiniging.

Onlangs hebben het Instituut voor Milieuvraagstukken in Amsterdam, het NIMAWO en het ILBO een studie (in opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer) afgerond, die dit beeld bevestigt.

Het zal duidelijk zijn: er zijn nogal wat onzekerheden, gebreken in kennis en andere problemen bij de aanpak van bodemverontreiniging die de relatie overheid - bewoners op proef kunnen stellen.

Bodemverontreiniging is echter een te ernstig probleem in onze samenleving om het daarbij te laten.

Mw. L. van Rijn-Vellekoop,
gekomiteerde voor milieubeheer
van het Openbaar Lichaam Rijnmond

GESPREK MET VELDHOEN

M.O. in gesprek met het 2de kamerlid dhr. Veldhoen, lid van de PvdA, fraktiespecialist op het gebied van bodemsanering.

Terwille van de duidelijkheid wordt afgesproken het probleem van bodemverontreiniging te beperken tot de "bewoonde" bodemverontreiniging. Later in het gesprek blijkt dat de PvdA hier ook de prioriteit legt voor wat betreft de besteding van de schaarse middelen.

Juist omdat het gaat om de bewoonde omgeving zal in dit gesprek de positie van de bewoners-belangenorganisaties expliciet aan de orde komen.

Veldhoen begint met te stellen dat wij af moeten van het "Lekkerkerk-syndroom"; niet alle zaken met betrekking tot bodemsanering zijn het zelfde, en bovendien was er toen Lekkerkerk aan de orde was, nog geen Interimwet Bodemsanering. Het creëren van "Lekkerkerken" is een soort typering geworden.

Volgens Veldhoen richt de Interimwet zich teveel op de bodem en te weinig op de bewoners. "Dat is er dan ook de oorzaak van dat het in een groot aantal gevallen fout gaat, terwijl het toch zo is dat allerlei vraagstukken en processen op bewoonde gifbelten volslagen identiek verlopen. Het is nu al voorspelbaar wat er over 3 jaar staat te gebeuren. Het wettelijk kader staat niet toe dat er rekening wordt gehouden met bewoners. De wet moet uitgebreid worden met een aparte paragraaf waarin

de positie van de bewoners moet worden geregeld, bewoners moeten recht hebben op ondersteuning van buitenaf en goede financiële regelingen bij verhuizen.

Daarnaast moeten er snellere procedures mogelijk zijn. Vooral de lagere overheden mogen zowel de voorlichting als het onderzoek als de sanering zelf niet frustreren."

"En over sanering gesproken; de mensen die op een gifbelt wonen eisen terecht sanering. Er is totaal geen vertrouwen in allerlei isolatie-maatregelen, de keus ligt niet tussen saneren en isoleren maar tussen saneren en afbreken (de woonfunctie opheffen). Isoleren mag dan wel goedkoper zijn maar je zadelt met name de lagere overheid voor minimaal 2 eeuwen met problemen op. Voor deze regering is een keuze voor uitsluitend isoleren ingegeven door - vermeend - geldgebrek en door een manier van denken, een mentaliteit. De centenkwestie is op te heffen door een belasting op basis-chemicaliën te heffen, dan pak je het probleem ook gelijk bij de wortel aan, in dit geval de chemische industrie. Overigens maakt de minister het helemaal bont door te stellen dat degene die op giftige grond woont zelf maar moet gaan procederen tegen een - meestal ongrijpbare - industrie. Moet je als bewoners ook nog je eigen bewijslast aanvoeren."

De vliegende brigade

"Voor wat betreft de aanpak stelt de PvdA een soort vliegende brigade voor. Op het moment dat er ergens een gifbelt wordt gekonstateerd gaat er een specialisten-team naar toe, d.w.z. mensen die verstand hebben van bodemverontreiniging; toxicologen en personen van buiten de gemeente, die de bewoners kunnen begeleiden. Zo'n team kan veel kosten vermijden. Daarnaast moet ook een bewonersorganisatie in staat worden gesteld een eigen extern-deskundige ter beschikking te hebben.

Het gezondheidsonderzoek is een van de zaken die spelen wanneer wij het hebben over begeleiding. Het is beslist noodzakelijk dat er door de overheid de mogelijkheid wordt geschapen om mensen gratis hun gezondheid te laten onderzoeken. Tegenstanders beweren dat men hiermee de mensenodeloos angstig maakt. Wij beweren dat juist door niets te doen mensen angstig worden. In feite is het zo dat de overheid nog nooit zoveel onvrijwillige proefkonijnen heeft gehad, dus ook op lange termijn is onderzoek een essentieel gebeuren. Maar dan wel op vrijwillige basis en onder volledige privacy. De manier waarop het overheidsapparaat reageert op bovenstaande is star. Te veel mensen, ook ambtenaren, steken hun kop in het zand en zouden eens naar de wijken toe moeten gaan. Het is zo dat als we het hebben over gezondheidsonderzoek veel zaken nog lang niet bekend zijn. Het is van belang dat er uitgebreid onderzoek komt naar "lage doses - lange termijn". Hier is veel te weinig over bekend. Daarnaast is ook van belang de zogenaamde "cocktails" te onderzoeken, d.w.z. combinaties van stoffen."

Stadsvernieuwing

Ook in oude wijken in steden waar stadsvernieuwing wordt gepleegd doet langzamerhand zich het probleem van bodemverontreiniging voor. Bewonersorganisaties die hiermee gekonfronteerd worden krijgen te maken met gigantische belangentegenstellingen. De Interimwet Bodemsanering biedt hier nauwelijks oplossingen voor.

Veldhoen beaamt dit: "Het is natuurlijk al jaren zo dat er sprake is van bodemverontreiniging. Op dit moment neemt het wel toe. Wat blijkt nu? Als een wijk via de stadsvernieuwing wordt aangepakt, verdringen zich rondom dat gat zowel archeologen als bodemsaneerders. De archeoloog verdwijnt naar zijn zolderkamertje en je hoort nooit meer iets van hem. De bodemsaneerder trekt aan de bel en zegt: die bodem is vies en dus kan er niets aan de stadsvernieuwing worden gedaan. Dan krijg je aan de ene

kant mensen die zeggen "gooi dicht die put, het is immers altijd zo geweest", en aan de andere kant mensen die zeggen dat ze daar niet op gaan wonen. De oplossing is niet zo moeilijk, het is van belang dat er in het stadsvernieuwingsfonds gelden ter beschikking komen die, indien zich dit soort gevallen voordoen, gebruikt kunnen worden voor bodemsanering. Dit betekent dat je het hele rare procedurele gedoe rondom de Interimwet kunt laten voor wat het waard is. Immers die procedure duurt soms 2 tot 3 jaar en daar kan de stadsvernieuwing niet op wachten. In het geval dat de gemeente weet van de vervuiling maar niet wil saneren heeft een bewonersorganisatie geen wettelijke mogelijkheden om dit af te dwingen."

We komen wederom terug op het ondersteunen van bewonersinitiatieven, mede naar aanleiding van een landelijk initiatief van een aantal organisaties om te komen tot een soort landelijk ombudsteam bodemsanering. (Zie verder in deze M.O.) Veldhoen is hier een sterk voorstander van, mede gelet op de initiatieven die de PvdA onderneemt met betrekking tot een vliegende brigade. Een van de argumenten die Veldhoen hierbij aanvoert is het idee van de rechtsgelijkheid. Immers op dit moment is het zo dat elke gemeente het weer anders aanpakt, waardoor het bijna zo is dat als je op een gifbelt woont je dat beter kan doen in plaats A dan in plaats B. Winsemius wil hier niet aan omdat het geld kost en omdat hij denkt hiermee precedents te scheppen. Winsemius laat het liever aan de gemeente over want die staan het dichtst bij de mensen. Volgens Veldhoen is dit misbruik maken van de decentralisatie. "Daar waar het Rijk al dan niet beslist tot sanering laat je de Gemeenten beslissen over hoe je de mensen laat zwemmen. Dit is een van de belangrijkste konfliktpunten die wij met de minister hebben."

Veldhoen: "Het totale beleid van Winsemius leidt er toe dat projecten te traag worden opgevat en technologieën te traag worden ontwikkeld. De bodemsanering blijft per geval te duur mede door die trage aanpak. Bovendien wordt vaak besloten tot isoleren, in plaats van saneren. Isoleren is een halve oplossing, het stelt de mensen niet tevreden. Het lost de problemen van de zgn. randbewoners niet op, en bovendien zadelt het de gemeente nog heel lang met de problemen op. Bijvoorbeeld met allerlei controle vraagstukken."

Vrije woonkeus

Dit houdt in dat iemand die op een gifbelt woont en wil of moet verhuizen dat in feite zou moeten kunnen zonder allerlei financiële consequenties. Dit moet dus doorwerken in de schadevergoeding en onverkort gelden voor mensen die aantoonbaar op een gifbelt wonen. Ongetwijfeld geeft dit allerlei problemen, zoals bijvoorbeeld in Dordrecht waar de wijk leeg stroomt. Een voorbeeld: een vrouw in Dordrecht had de klacht dat haar gasrekening zo hoog was. Dit kwam door het feit dat haar beide burens betrokken waren. In feite stookte ze nu voor 3 huizen. Bovendien is het zo dat de rest die er wel komt veel minder huur betaalt omdat de gemeente op de bonnefooi verhuurt en het puntenstelsel niet van toepassing is. Dus: meer betalen voor minder woongenot. Veldhoen weet niet hoe hij dit individueel zou moeten oplossen. "Dit toont des te meer aan dat snelheid van belang is. Misschien vergissen we ons een keer in de sanering, maar dat is altijd beter dan een volledige verpaupering. Betaling zal altijd een moeilijke zaak en sterk subjectief zijn. Want: wat doen wij met de randbewoners, de mensen die naast een gefsoleerde gifbelt wonen? Die mensen blijven wonen in een wijk die altijd het etiket gifwijk zal houden.

Een nauwelijks op te lossen probleem, ontstaan als gevolg van het beleid van deze minister."

Wij besluiten met nog wat na te praten over allerlei individuele problemen die ontstaan wanneer men op een gifbelt woont. Over de Merwedepolder

gaat het verhaal dat alle winkels gesloten waren. Behalve de apotheek, die deed uitstekende zaken. Veldhoen: "Misschien is het wel te vergelijken met een oorlogssituatie; de problemen worden manifest op het moment dat alles achter de rug is. Waar moeten deze mensen naar toe indien hulp gewenst wordt? Zo gaan we van belt naar belt, leren er nog steeds niets van en blijven doorgaan met allerlei halfslachtige maatregelen. Ondertussen hebben met name de eerste bewonersorganisaties de kastanjes uit het vuur gehaald voor wat betreft het ontwikkelen van procedures. En ik denk dat als je echt op een belt woont je alleen maar wat kunt bereiken als je je hecht organiseert. Bovendien blijkt dat mensen die al verhuisd zijn toch betrokken blijven bij de organisatie."

Bart Lammers
Platform Opbouwwerk, Prins Mauritslaan
26, Den Haag. Tel. 070-521354.

RONDE TAFELGESPREK

M.O. organiseerde een gesprek met een aantal opbouwwerkers die allen op de een of andere manier betrokken zijn bij milieuproblemen in een bepaalde wijk.

Dit ronde tafelgesprek was bedoeld om de leek wat inzicht te verschaffen in het probleem van bodemverontreiniging en andersoortige milieuproblemen en om, meer in het bijzonder, de positie van de bewonersorganisatie cq. het opbouwwerk te belichten.

De deelnemers

Anno van der Veen, werkzaam als extern deskundige in de wijk Valkenbos/Regentes in Den Haag.

Midden in deze wijk is een industrieterrein met daarop een grote vuilverbrandingsinstallatie en een elektriciteitscentrale. De wijk wil dat deze industrie verplaatst wordt. Anno wordt betaald door de Gemeente Den Haag, maar is in dienst van de bewonersorganisatie.

Moniek Mol, Werkcentrum Opbouwwerk Dordrecht, werkt sinds een jaar in het project Bodemverontreiniging en Opbouwwerk.

Aart Dekker, werkzaam als wijkopbouwwerker in de wijk Geuzenveld te Amsterdam. Geuzenveld ligt tegen het westelijke havengebied in Amsterdam. De bedoeling is dat al het gif dat in Noord-Holland gevonden wordt hier opgeslagen wordt. Daarnaast zijn er allerlei veiligheids- en milieuvraagstukken als gevolg van de zware industrie aldaar.

Rob Hagen, opbouwwerker te Hoorn, is betrokken bij bodemsaneringszaken o.a. betreffende een gasfabriek. Daarnaast is Rob betrokken bij andere zaken in West-Friesland. Vanuit de ervaringen hierbij opgedaan is hij betrokken bij een landelijk initiatief om te komen tot een service-instituut voor bewonersondersteuning (zie ook elders in dit themanummer).

Annemiek Rijkenberg, opbouwwerkster in de wijk Witte Vrouwen te Utrecht. Zij is betrokken bij de bewonersstrijd rond het Griftpark: bodemverontreiniging ook als gevolg van een gasfabriek.

Verder, namens de redactie van M.O., Charlotte Krop en Bart Lammers.

Hoe raakte het opbouwwerk erbij betrokken?

Welke specifieke deskundigheid wordt vereist? Hoe ontstaan de actiegroepen en de bewonersorganisaties? Allemaal vragen die in dit gedeelte aan de orde komen.

Aart: Mensen van het bestuur van het wijkcentrum kwamen met vragen naar het opbouwwerk over hoe je met vragen vanuit de buurt over luchtvervuiling moet omgaan. Er werd een enquête in de buurt gehouden over soorten van overlast, met de bedoeling om klachten te lokaliseren. Het project ging de mist in. Er was nauwelijks of geen respons. Vervolgens kwam er een soort strategiewijziging, de aandacht werd verplaatst naar de fabrieken die de overlast veroorzaakten. Ook dit bleef een zaak van een beperkt aantal mensen.

Om toch bij de zaak betrokken te blijven vervulde het opbouwwerk een soort waakhondfunctie bij aanvragen van vergunningen e.d. Dit bleek een goede zaak te zijn omdat hier later op teruggegrepen kon worden.

De klap op de vuurpeil was een klein berichtje in de krant dat er in het havengebied een provinciaal-depot voor de opslag van vervuilde grond zou komen. Dit heeft de aktiebereidheid in de wijk zienderogen doen toenemen. De buurtbewoners konden nu terugvallen op de ervaring opgedaan door het wijkopbouworgaan en het opbouwwerk.

Anno van der Veen is een van de weinige "voorbeelden" van deskundige ondersteuning voor een bewonersorganisatie, verkregen na een taai strijd van diezelfde bewonersorganisatie. Hij heeft een werkgroep onder-

steund die onderzocht heeft of de industrie verplaatst kon worden. Dit is een zeer langdurig en taai proces geworden, waarbij steeds meer betrokkenen afvielen (in het begin was er een massale deelname). Het is ontwaard in technisch gepriegel en bestuurlijke hoogstandjes waardoor veel mensen het spoor bijster zijn geraakt. (Elders in dit themanummer wordt uitgebreid ingegaan op de situatie in de residentie). Wat wij hier zien is in feite het omgekeerde van wat er in Amsterdam gebeurt, namelijk in eerste instantie een gemotiveerde groep betrokkenen met een actieve achterban, die naarmate het proces technischer en bestuurlijker wordt afhaken.

Annemiek: Ook in Utrecht is het heel massaal begonnen. Bewoners die in verzet kwamen toen bleek dat een deel van het Griftpark, dat door jarenlange strijd een goede groenvoorziening voor de buurt was geworden, was aangelegd op een gifbelt. Er werd een brede werkgroep opgezet, ondersteund door het opbouwwerk en de wetenschapswinkel.

Op het moment echter dat de Interimwet Bodemsanering haar intrede deed en de provincie erbij betrokken raakte, bleek de positie van de bewoners in feite niets in te houden. In de opgezette projectgroep merkte je al snel dat je nauwelijks iets kon uitrichten. Er bleef een kleine groep van direct betrokkenen over, het werd een specialistisch geheel. Het is moeilijk om je als opbouwwerker niet te laten verleiden tot dit specialistisch gebeuren, terwijl je het ook niet over mag laten aan de technici.

Rob: Ik ben erbij betrokken geraakt vanuit mijn werk in de stadsvernieuwing. De provincie deed op een gegeven moment een onderzoek naar de gevolgen van een voormalige gasfabriek. Niets aan de hand volgens diezelfde provincie. Toch stonk het altijd in het buurthuis en de bomen in de wijk deden het zeer slecht. Oudere bewoners wisten bovendien dat er in het verleden veel afval gedumpt was. De reeds aanwezige bewonersorganisatie pakte het probleem op en schakelde het buro WaReCo in, dat gespecialiseerd is in grondwateronderzoek.

Er werd druk uitgeoefend op de gemeente, die uiteindelijk accoord ging met sanering van het probleem. Er werd een projectgroep opgezet met bewoners, gemeente en provincie. Aan het opbouwwerk werd gevraagd om voorzitter van deze groep te worden. De projectgroep trok het onderzoek dat de provincie had gedaan naar de oude gasfabriek in twijfel. Terecht, want na onderzoek bleek er een zware cyanide vervuiling te zijn.

Als taken voor het Opbouwwerk ziet Rob: de emotionele opvang, voortgang van het proces bewaken, vertalen naar begrijpelijke taal. Een extra probleem is vaak dat mensen zeggen dat er niets aan de hand is. "Kijk, mijn liguster groeit toch prima." De zaak wordt vaak ontkend omdat het ook niet direct zichtbaar is. Daarnaast speelt het probleem dat als de provincie het over gaat nemen de zaak alleen maar vertraagd wordt.

Uit het bovenstaande komt duidelijk naar voren dat er verschillende rollen zijn die het opbouwwerk vervult. Een onderzoek vereist andere deskundigheden en andere rollen dan het in een later stadium afdwingen van een sanering.

Annemiek merkt op dat het heel belangrijk is een onderscheid te maken tussen mensen die "op" het gif wonen, en zij die er in de buurt wonen. Als je er bovenop woont spelen angst en onzekerheid een grote rol. Het is dan zaak dit zo snel mogelijk weg te halen dan wel te kanaliseren door bijvoorbeeld het inschakelen van deskundigen. Echter, daarbij moet voorkomen worden dat angst gebruikt wordt als mobilisatiefactor. Je moet er voor waken dat er geen paniek en mythevorming ontstaan. Rob vult aan dat die angst vaak ook betrekking heeft op materiele zaken zoals: wat krijg ik voor mijn huis terug? Vaak blijkt dit in eerste instantie belangrijker te zijn dan vraagstukken met betrekking tot de volksgezondheid. De mobiliserende kracht zit in vragen als "wat gebeurt er in mijn

buurt", "waar kom ik terecht" enz.

Wanneer het gaat om niet direkt betrokkenen praat men vaak ook over een ander soort gemotiveerdheid, het milieubewustzijn komt hier meer naar voren en men richt zijn pijlen ook meer op de gevestigde industrie. Dit proces is taaier en vereist een langere adem. Je rol als opbouwwerker is meer die van een soort continuerende faktor. De groepen waarmee je werkt zijn kleiner en deskundiger. Als opbouwwerker moet je konstant de belangen van de achterban bewaken. De belangen die je raakt zijn vaak veel harder, vooral als het gaat om gevestigde industrieën.

Wat is de rol van het onderzoek?

Anno: Onderzoek heeft vaak een dempende functie. In Den Haag is het een methode geweest om de strijd in een klein groepje weg te stoppen, zodat de gemeenteraad er minder last van had. Dat wil niet zeggen dat onderzoek niet nodig is. Wanneer het gaat om het verplaatsen van een industrie is het juist wel nodig. Het is zaak, juist wanneer het gaat om onderzoek, om het in het "hart" van de politiek te houden. Eigenlijk moet je zorgen dat de gemeenteraad zich kontinu compromiteert. Annemieke stelt dat ook hier weer een verschil is in belangen. Woon je boven op het gif en gaat het om saneringsonderzoek dan heeft onderzoek een belangrijke functie zowel ter geruststelling als m.b.t. mobilisering. Bij het Griftpark heeft de bewonersorganisatie om hernieuwd onderzoek gevraagd, omdat het oude onderzoek in twijfel werd getrokken. In dit geval geeft onderzoek vertrouwen, in die zin dat als je het niet doet het einde helemaal zoek is. De formulering van de onderzoeksopdracht luistert heel nauw en is van essentieel belang. Dit vereist een specifieke deskundigheid. Volgens Aart moet echter ook voorkomen worden dat alles op een gegeven moment vertaald en behandeld wordt in wetenschappelijke termen. Dat is de dood in de pot. In dit geval heb je zowel bewonersdeskundigen als externe deskundigen nodig, de laatsten voor milieu-technische en juridische ondersteuning.

Rob stelt dat wetenschap in deze bepaald niet objectief is. Het is zaak dat de bewonersorganisatie samen met het opbouwwerk er achter komt waar de belangen zitten en hoe die te gebruiken.

Gandeweg verschuift de discussie naar saneren dan wel isoleren. De tendens is op dit moment isoleren. Niet vanuit weloverwogen standpunten, maar puur vanwege het feit dat er geen geld is, althans binnen de begroting van VROM. Dit betekent dat de discussie over bodemverontreiniging nog extra gekompliceerd wordt. Een ieder is -grosso modo - tegen isoleren omdat het de problemen alleen maar verschuift naar de toekomst.

We komen terug op het vraagstuk van het specialisme.

In eerste instantie, als het probleem door een bewonersorganisatie gesignaleerd is, is het moeilijk om het probleem op de politieke agenda te krijgen omdat het zo specialistisch is. Als het eenmaal gelukt is nemen de superspecialisten het probleem van je over.

Volgens allen is het zaak dat de bewonersorganisatie de grote lijnen in de gaten houdt, daarbij ondersteund door het opbouwwerk. Daarnaast is het van belang dat er voor deze zaken een soort L.O.S. komt, maar dan voor zaken die betrekking hebben op gif. Zo'n club kan allerlei organisatorische ervaringen doorgeven zodat niet iedereen opnieuw het wiel hoeft uit te vinden. Ook kan zij allerlei technische en juridische know-how toeleveren. Aart ziet het gevaar dat als je een stel deskundigen bij elkaar gaat zetten je per definitie al afstand in bouwt. Hij is er voorstander van meer opbouwwerk aan te stellen voor zaken die het milieu betreffen. Zo'n landelijke club bevordert alleen maar de afstand naar de bewoners. Annemieke reageert hierop door te stellen dat je het wezenlijke van opbouwwerk onderuit haalt als je je alleen maar bezig houdt met gif

als specialisatie. Het gaat er toch veelal om dat het opbouwwerk allerlei leefbaarheidsvraagstukken aan de orde stelt. Gif kan daar een onderdeel van zijn.

Ondertussen wordt vergeten dat er in veel gevallen helemaal geen sprake meer is van opbouwwerk. Rob: (die betrokken is bij een landelijk initiatief, zie elders in dit themanummer). "Naast milieu-technici en juristen moeten in dit buro ook opbouwwerkers werkzaam zijn die met name bezig zullen moeten zijn met de procesbegeleiding."

Er moet een band bestaan tussen de plaatselijke organisatie en zo'n landelijk initiatief. Annemiek geeft aan dat ook op het gebied van de belangenbehartiging het essentieel is dat er op landelijk nivo een georganiseerde tegenbeweging komt. Natuur en Milieu is te breed bezig en Nederland Gifvrij kan het niet waar maken, veelal vanwege gebrek aan tijd. De hele discussie over de Interimwet is buiten de bewoners-/belangen-kaders omgegaan.

Het is van belang dat op korte termijn aandacht aan met name de politieke lobby besteed wordt. De landelijke bijeenkomst die vorig jaar in Rotterdam is georganiseerd dient een vervolg te krijgen. Het Platform Opbouwwerk zal hiertoe een voorstel doen.

Het volgende aspect dat aan de orde komt is de gelaagdheid van het probleem d.w.z. bestuurlijk gesproken. Alle bestuurlijke lagen die er in Nederland zijn komen bij deze vraagstukken rond bodemverontreiniging hun zegje doen. De vraag die zich opdringt is hoe dit geheel nog "behapbaar" is voor bewonersorganisaties. De zaak wordt gigantisch verburocratiseerd. Het antwoord van de bureaucratie op de problemen wordt organisatorisch vorm gegeven door een projectgroep.

Vanuit de stadsvernieuwing heeft het opbouwwerk ervaring met deze vorm van organisatie. Hoe is de ervaring daar waar het gaat om bodemverontreiniging of andere milieuvraagstukken?

In Den Haag was het een keus van de bewonersorganisatie om deel te nemen aan een projectgroep. De argumentatie was dat als je het niet doet je de controle op de zaak verliest. Overigens, als je het wel doet wordt je met allerlei kennis overdonderd. Je moet voor een dubbelstrategie kiezen, n.l. in de projectgroep gaan zitten en daarnaast actie voeren in de wijk. Moniek stelt dat uit haar waarneming blijkt dat bewoners graag in een projectgroep willen, dat ze er zelfs voor knokken om er in te mogen. Bewoners vinden zo'n overleg vaak prima, ze zien het als resultaat van hun actie. De dubbelstrategie zoals hierboven beschreven kan betekenen dat de vertegenwoordiging in de projectgroep en het opbouwwerk in een moeilijke positie komen. Het is heel wezenlijk om voorwaarden te stellen aan deelname aan een projectgroep alvorens men besluit deel te nemen. Voorwaarden die betrekking hebben op wie van de overheden deelneemt aan de projectgroep, de zeggenschap van zo'n projectgroep, het deelnemen van externe deskundigen van bewonerszijde aan de projectgroep enz. Op het moment dat de provincie mee gaat doen blijkt vaak dat deze twintig jaar achterlopen waar het gaat om participatie en inspraak. Vaak blijkt dat er allerlei vooroverleggen zijn van ambtenaren waar de zaak allang bedisseld is. Algehele openbaarheid is een voorwaarde. Daarnaast speelt nog het probleem van de zgn. ambtelijke loyaliteit: ambtenaren mogen elkaar onderling niet afvallen. Essentieel is dat bij technische verhalen de bewoners van te voren de kans krijgen om het te vertalen en te bespreken in de wijk, alvorens er besluiten over vallen in de projectgroep. Vaak is het goed functioneren van een projectgroep afhankelijk van de welwillendheid van een ambtenaar. Aart stelt dat de belangrijkste voorwaarde is dat de projectgroep zich in dienst stelt van de belangen van de buurt.

De oude mandaat-diskussie steekt hier weer de kop op. Het is zaak dat je de politiek bindt aan de werkzaamheden van de projectgroep. Dus: de wethouder moet erin zitten. In een kleine plaats kan dit misschien, maar

in een grote plaats ligt het wat moeilijker. Hier is het zaak dat de bewonersorganisatie de politiek er konstant bij betreft. Op het moment dat de provincie of provinciale waterstaat om de hoek komt kijken wordt de politieke controle nog lastiger en diffuser. Aan de andere kant kun je, als je als bewonersorganisatie slim bent al die verschillende belangen t.o.v. elkaar uitspelen. Overigens moet er een onderscheidt gemaakt worden tussen stad en platteland. Met name kleine gemeenten weten het vaak ook niet. Ondertussen is er al de nodige ervaring, vooral bij de provincies. Die zijn dan ook geneigd er gelijk een gestructureerd overleg tegen aan te gooien zonder dat de gemeente, laat staan een bewonersorganisatie (als die er al is), kans krijgt om te reageren.

Tot slot een aantal wensen voor de toekomst: Allen zijn het erover eens dat de Interimwet op zijn minst verbeterd zal moeten worden. Nu we al weer een paar jaar verder zijn blijkt de wet op tal van punten niet te functioneren, met name daar waar het gaat om de positie van de bewoners/belangenorganisaties. De medezeggenschap moet wettelijk geregeld worden.

Met dank aan de deelnemers,

Charlotte Krop, Bart Lammers,
Platform Opbouwwerk, Prins Mauritslaan
26, 2582 LS Den Haag. Tel. 070-521354

HET GRIFFTPARK, GEEN ZAND EROVER

Gedurende de afgelopen 5 jaar hebben we de strijd moeten aanbinden met alle overheden: gemeente, provincie en rijksoverheid. Wat onze ervaringen daarbij zijn geweest, daar gaat dit verhaal over.

We gaan daarbij vooral in op de relatie met de provinciale overheid omdat zij sinds het instellen van de interimwet bodemsanering verantwoordelijk is voor de bodemsanering in de provincie.

"Jullie zijn zo wantrouwig"

Dat is de kreet die we herhaaldelijk door de ambtenaren van de provincie naar ons hoofd geslingerd kregen. Alsof het om persoonskenmerken gaat.

Het is voor de provincie blijkbaar vrij nieuw om met georganiseerde bewoners te maken te krijgen, maar voor de bewonersorganisaties lijkt het wel een sprong terug naar de tijd dat "inspraak" werd uitgevonden. Alle verworvenheden en rechten die in de stadsvernieuwing door de gemeente zijn erkend, moeten bij de provincie weer bevochten worden. Dat gaat om hele simpele dingen als goede verslaglegging, op tijd stukken en agenda krijgen van een overlegvergadering, deelname aan het overleg door mensen die ze zelf afvaardigen.

Op de eerste en enige voorlichtingsavond van de provincie in november 1981 hebben we zelf om het instellen van een overleggroep gevraagd waar ambtenaren van zowel de provincie als gemeente en bewoners zitting in zouden moeten nemen.

Die overleggroep, zo formuleerden wijzelf, zou tot taak hebben: gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen over het onderzoek en de schoonmaak van het park.

Het stoppen met de afgraving

Na tweeënhalf jaar onderzoek start in januari 1983 eindelijk de schoonmaak d.m.v. afgraven en uitgloeien van de vervuilde grond. In mei

1983, nog geen half jaar later, moest er al weer herbezonnen worden. De vervuiling zat veel dieper, de kosten van de schoonmaak dreigden uit de hand te lopen, de installatie van ecotechniek funktioneerde niet naar wens. Er moest aanvullend onderzoek komen en dat mondde uit in de noodzaak, althans volgens de provincie, van een totaalplan. Tegen ieders wens in werd de schoonmaak gestopt, in die zin dat alleen nog het restant van het krediet van 11 miljoen werd opgemaakt. Dit heeft inmiddels nog bijna een jaar geduurd.

Door het gifcomitee, inmiddels omgedoopt in open werkgroep Griftpark, en de gemeente Utrecht werd aangedrongen op een overbruggingsplan om geen extra vertragingen op te lopen in de tijd dat een nieuw totaalplan werd gemaakt. Er is toen wel verder schoongemaakt, maar de provincie koos daarvoor niet een stuk park dat dan in gebruik genomen zou kunnen worden (dat wilden wij), maar de schoonmaak van een deel van de Biltse Grift, het riviertje dat door het park loopt. Opeens was dit noodzakelijk, omdat volgens de provincie de inspectie volksgezondheid dit eiste, terwijl er volgens ons geen acuut gevaar is aangetoond voor de volksgezondheid. De wens van de open werkgroep werd genegeerd en de Utrechtse wethouder van Milieu, dhr. Kernkamp liet zich ompraten.

De opdracht voor een totaalplan; "vergelijkbare alternatieven"

In november 1983 krijgt het ingenieursburo Dwars, Hederik en Verhey (DHV) opdracht een saneringsplan te ontwikkelen. Bij het uitkomen van het eerste rapport blijkt dat dit op basis van het zogenaamde IBC-principe "isoleren, beheersen en controleren" moet gebeuren. De open werkgroep krijgt geen inzage in de opdracht, mag geen uitspraken doen over de planning.

Al onze opmerkingen worden door de voorzitter van de overleggroep, tevens voorzitter van de ambtelijke begeleidingsgroep, "meegenomen". Het is ons inmiddels duidelijk geworden dat er naast de overleggroep een begeleidingsgroep is, een klub van ambtenaren die de adviesrapporten schrijft voor de Gedeputeerde Staten.

In die begeleidingsgroep zitten ook milieu-ambtenaren van de gemeente en de inspectie van volksgezondheid/ambtenaar van het ministerie.

Voor de uiteindelijke opdracht aan DHV uitgaat, heeft de open werkgroep Griftpark met behulp van haar eigen deskundigen een eigen saneringsplan uitgebracht. Dit gaat uit van gedeeltelijke isolatie van de diepste, moeilijk af te graven vervuiling (op een paar plaatsen in het park zit deze 20 meter diep) en het afgraven en uitgloeien van de rest.

Het was (en is) onze bedoeling dat dit alternatief serieus wordt uitgewerkt en vergeleken wordt met andere "schoonmaakplannen". In april 1984 wordt het duidelijk dat ons eigen voorstel niet voldoet aan die IBC-kriteria en dat de betrokken ambtenaren het niet zien zitten. Het voorname technische argument daarbij was, dat wij de grondwatervervuiling niet oplossen. Diezelfde ambtenaren hadden net na het uitbrengen van ons plan via de pers laten weten dat ons plan niet kon, omdat we wat vervuiling lieten zitten! Maar hun eigen plan, dat uitgewerkt is door DHV, behelst: alle gifgrond laten zitten, een damwand van 47 meter diep in de grond rond het Griftpark maken, waardoor het grondwater niet meer verspreid kan worden, de grondwaterstand zal dan verlaagd worden, er moet een "leeflaag" van anderhalve meter bovenop de verontreinigde grond komen. Kortom, het gif wordt aan alle kanten ingepakt.

De gevolgen van dit plan voor de inrichting van het park zijn aanzienlijk. Geen huizenbouw, en een begroeiing in het park die zal lijken op de Veluwe; zandverstuivingen en dennebomen vanwege de verlaging van de grondwaterstand.

Zowel de open werkgroep, als de gemeenteraad en het college van B&W vragen in mei 1984 de provincie om meerdere vergelijkbare alternatieven uit te werken. DHV krijgt van de provincie echter opdracht om maar 1

variant uit te werken, dezelfde die hierboven wordt omschreven. De provincie suggereert zowel aan de gemeente als aan de open werkgroep dat ook andere modellen zouden worden uitgewerkt.

De rol van de provincie is in deze zeer dubbel. Bij de presentatie van het officiële rapport blijkt dat er geen enkel ander alternatief is uitgewerkt. We zijn dan ook demonstratief weggebleven van de begeleidende borrel bij die presentatie.

Eind augustus wordt duidelijk dat wij naar onze variant kunnen fluiten. Er vindt op ons verzoek nog één discussie plaats met provinciale ambtenaren en de rijksinspektie volksgezondheid. Over deze hele gang van zaken, over onze argumenten tegen het provinciale plan en onze eigen voorstellen. We zijn toen geen steek verder gekomen. Daarna hebben we het besluit genomen om uit het overleg met de provincie te stappen en onze aandacht te richten op de politieke partijen en de gemeenteraad.

In het offensief

We kunnen stellen dat het uit het overleg met de provincie stappen voor ons op dat moment een opluchting was. Al zoveel energie is immers in gebekvecht en frustrerend over- en weer praten gestopt. Vooral ook omdat we hebben moeten ervaren dat we totaal niet serieus genomen werden.

Het kollege van B&W overlegt dan ruim vier maanden met de provincie over de te kiezen saneringsvariant. En raad eens wat: begin januari presenteert het kollege het beruchte plan 3 van DHV, zij het met enige taalkundige aanpassingen, als de enige en beste oplossing voor het Grift-park.

Gelukkig delen de raadsleden van alle fracties - zij het uit verschillende motieven - de kritiek van de openwerkgroep en vragen ook zij naar een vergelijkbaar alternatief, vooral vanwege de vele twijfels aan de lange termijn effecten van de damwand-oplossing.

De wethouder van milieu heeft met zijn portefeuille gezwaaid wanneer de raad het plan van de provincie niet overneemt.

Door de PvdA-fractie is een prima voorstel ontwikkeld voor nader onderzoek naar een variant die uitgaat van zoveel mogelijk verwijdering van de vervuiling, waarbij het risico van de verspreiding van het gif via het grondwater eerst beter onderzocht moet worden. Volgens ons valt die verspreiding tot nu toe erg mee.

En nu is er stilte. Het kollege van B&W moet met een andere raadsvoordracht terugkomen of ondertussen...

KNELPUNTEN EN KONKLUSIES

Politieke ongrijpbaarheid

Vanwege haar bijdrage in de kosten van nu 5 procent is ook de gemeenteraad partij, maar de rol van de gemeente bij de sanering is eigenlijk vrij gering. Dat bemoeilijkt het uitoefenen van politieke invloed door bewoners. Voor bewonersgroepen is dit plaatselijke nivo belangrijk. De weg naar de gemeenteraad en binnen het gemeentelijk ambtelijk apparaat is vrij bekend. Tot nu toe is het de enige plaats waar we enigszins effectief invloed kunnen uitoefenen. Tot nu toe hebben we de gemeenteraadsleden kunnen overtuigen van onze kritiek op het door de provincie voorgestelde plan. We hebben daar ook het nodige werk voor verzet: brieven sturen en doorsturen naar de raadsfracties, veel gesprekken met raadsfracties. De weg naar de provincie is moeizamer en ontoegankelijk.

Pas de laatste tijd gebeurt het dat de statenfracties zelf contact met ons opnemen, waarschijnlijk vanwege de politieke beroering die in de gemeenteraad rond het saneringsplan is ontstaan.

We hebben niet direkt met het Rijk te maken, alleen via de interimwet bodemsanering. Daarin zijn de normen vastgelegd, waaraan de schoonmaak

moet voldoen. Pas in een vrij laat stadium werd ons duidelijk, hoe groot de invloed van het ministerie eigenlijk is bij het vaststellen van de financiële grenzen voor de schoonmaak en het opleggen van de IBC-kriteria. Zo goedkoop mogelijk, geeft hierbij de doorslag. Wanneer de provinciale ambtenaren geen antwoord hadden op onze vragen werden de richtlijnen van het ministerie te voorschijn gehaald, of de dwingende eisen van de inspectie. In een te laat stadium hebben we zelf de leden van de vaste tweede kamercommissie voor milieu bij de saneringsproblemen betrokken. Zij wilden toen niets meer toezeggen: het was een konflikt tussen lagere overheden geworden. Een probleem bij contacten met ambtenaren van het ministerie in het verleden was, dat wij altijd andere ambtenaren spraken dan de provincie; het is lange tijd onduidelijk geweest, wat het beleid t.a.v. het Griftpark nu was. Nu lijkt er een duidelijk beleid te komen, wat ook de bewoners van Old Ruitenburg hebben ervaren: waar mogelijk isoleren, saneren is te duur. Wanneer we de zaken over zouden kunnen doen, zouden we in ieder geval direkt contact opnemen met de inspectie en het ministerie en niet alleen op tweedehands informatie afgaan.

De overleggroep als mededelingenuurtje:

Het werd ons dus te laat duidelijk, wat de rol van de inspectie en het ministerie was. In de overleggroep schoonmaak werden de richtlijnen van deze heren bij tijd en wijle van stal gehaald. Ook bleek, dat in de overleggroep van gemeentezijde hele aardige ambtenaren waren afgevaardigd, maar zonder invloed op het milieubeleid. Die ambtenaren zaten in de ambtelijke begeleidingsgroep schoonmaak, hadden geen tijd voor deelname aan de overleggroep met bewoners en geloofden ook heilig in het DHV-plan. In deze begeleidingsgroep werden de beslissingen voorgekookt, en de opvattingen van de overleggroep meegenomen, maar nooit overgenomen.

De ervaringen met de overleggroep zijn over het algemeen zeer frustrerend geweest. Er is bijvoorbeeld vaak gevraagd om informatie vooraf. Deze werd nooit gegeven, enkele kleine uitzonderingen daargelaten. Dat betekende ter plekke reageren, het liefst namens de hele wijk, onvoldoende voorbereidingsmogelijkheden, ellenlange toelichtingen en moeizame discussies. Deze onvrede over het functioneren van de overleggroep werd door de gemeentelijke deelnemers gedeeld, maar helaas hadden ook zij onvoldoende middelen om de zaak te verbeteren. Argumenten van de provincie ter verdediging van dit ad hoc gedoe waren tijdgebrek (wel tijd om 3 uur te vergaderen en notulen te censureren, niet om fatsoenlijke verslagen te maken en van te voren zaken op papier te zetten) en het feit dat de ontwikkelingen vaak zo snel gingen. Verder werd inzage in financiële gegevens geweigerd, konden er geen tijdplanningen gemaakt worden, kortom het overleg leek wel een zoethoudertje. Wel werd er door de provincie naar buiten toe hoog van opgegeven. Het leek wel een vervanging van normale inspraak en voorlichting, want daarin was de opstelling zeer passief. Gedurende al die jaren is er zeggen en schrijven één voorlichtingsavond georganiseerd door de provincie. Let wel: voorlichting, geen inspraak. Er zijn bij elkaar 4 voorlichtingsbrieven voor de omringende straten geschreven, enkele daarvan waren zo technisch, dat zelfs de open werkgroepleden ze moeilijk snapten.

Eisen aan overlegsituaties

Wij weten niet of de open werkgroep ooit weer in een overlegsituatie met de provincie komt, maar dan zullen we de volgende eisen stellen:

- de overleggroep, waarin bewoners vertegenwoordigd zijn moet niet slechts een informatie-kanaal zijn, maar een groep, die bindende adviezen uitbrengt en waar alle relevante informatie besproken wordt. Wanneer onze inbreng serieus genomen wordt zijn ook procedurele knel-

punten te overwinnen.

- wanneer er sprake is van minderheidsstandpunten moeten deze via de officiële stukken naar de politiek verantwoordelijken en niet gefilterd worden door ambtenaren die het er niet mee eens zijn. Daarnaast houd je je eigen beïnvloedingskanalen.

Verdere knelpunten

Het landelijke saneringsbeleid en het ontbreken van financiële middelen veronderstellen we bekend.

We missen standpunten van de belangrijkste milieu-organisaties in het land m.b.t. de inhoudelijke discussie over isoleren, saneren, reinigingstechnieken enz. Dat heeft te maken met het algemene gebrek aan ondersteuning. Er is geen organisatie die actief informatie verspreidt, ervaringen bundelt, of op andere wijzen bewonersorganisaties rond de gifproblematiek ondersteunt. Nederland Gifvrij kan o.a. door de beperkte bezetting niet als zodanig functioneren en heeft slechts een doorverwijzingsfunctie. Volgens ons is het hard nodig, dat milieu-organisaties en bewonersgroepen de koppen bij elkaar steken voor een strategie tegen het huidige bodemsaneringsbeleid. Verder vinden we het een schande dat de gelden, die via de interimwet bodemsanering ter beschikking zijn voor ondersteuning van bewoners, naar de provincie zijn doorgesluisd, waar ze voor voorlichting worden gebruikt. Onze deskundigen moeten nu alles vrijwillig doen. Een goed landelijk steunpunt is volgens ons ook heel belangrijk voor bewonersgroepen in m.n. kleine gemeentes, waar niet de actie-ervaring en de chemiewinkels aanwezig zijn.

Gif eruit en Groen erin

Toen het ernaar uitzag dat het provincieplan zo uitgevoerd zou worden, hebben we als open werkgroep gezegd: Als het moet gaan we strijdend ten onder, we willen niet medeplichtig zijn aan een slecht en onzeker plan met zoveel gevolgen voor de inrichting van het park. Dat strijden hebben we waargemaakt, of we ten onder gaan is nog niet bekend.

Annemieke Rijckenberg, Marijke van Zoelen,
Open Werkgroep Griftpark, p.a. Wijkwinkel
Witte vrouwen, Bekkerstraat 118 Utrecht.
Tel. 030-711055

OPBOUWWERK EN MILIEUVRAAGSTUKKEN

Het zich actief inzetten voor een schoon milieu is jarenlang voorbehouden geweest aan de milieubeweging. Het opbouwwerk heeft hier nauwelijks oog voor gehad. De milieubeweging werkte niet buurtgericht en werd als een elitaire club ervaren, die geen relatie had met de arbeidersbeweging. Milieuvraagstukken werden binnen economische landelijke politieke groeperingen bediscussieerd en hebben wijkbewoners jarenlang niet aangesproken. Tot het moment dat gif onder de huizen werd ontdekt en bewoners ervaarden hoe indringend gif in je directe omgeving op je hele leven inwerkt; dag in, dag uit.

Er is de laatste jaren zoveel bodem-, lucht-, en waterverontreiniging aan het licht gekomen, dat elke stortplaats, gasfabriekterrein of bedrijf in de directe woonomgeving verdacht is geworden. Wijkbewoners worden nu, terecht, alert op het beleid van hun gemeente ten aanzien van het milieu. Dat het niet eenvoudig is om als bewoners de konsekwenties van een landelijk, provinciaal of gemeentelijk beleid naar de buurt door te trekken, spreekt voor zich. Het gaat er immers om invloed te krijgen op wettelijke regelingen. Het is nu niet meer alleen de milieubeweging die naast het behoud van het groen en natuurschoon, ook de strijd tegen chemisch afval heeft aangeboden. Bewonersorganisaties in nieuwbouwwijken, stadsvernieuwingsgebieden of in kleine plattelandsgemeenten, worden gekonfronteerd met gif, onder, in of naast hun huizen.

Vanuit de traditie van het opbouwwerk om bewonersorganisaties te ondersteunen, kan het niet meer om milieuzaken heen. Ook al is de start wat onwennig geweest en hing de bijdrage van het opbouwwerk af van toevallige omstandigheden, er zijn nu enkele tientallen werk(st)ers die de discussie binnen het opbouwwerk in volle gang zetten. Zowel opleidingen als landelijke ondersteuningsinstituten zijn naarstig bezig een aanbod te ontwikkelen om de kennis, inzichten en vaardigheden van welzijnswerk(st)ers en actieve bewoners ten aanzien van milieuvraagstukken te vergroten. Er worden op alle nivo's samenwerkingsrelaties met milieuorganisaties aangegaan.

Als stafmedewerkster bij het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland, werd ik 2 jaar geleden getroffen door de verhalen van twee opbouwwerksters, die de bewonersorganisatie in de Merwedepolder te Dordrecht ondersteunden. Zij constateerden, dat het opbouwwerk in de gifproblematiek een heel belangrijke functie kan hebben. Waren zij een uitzondering? Via een ronde langs een aantal opbouwwerk(st)ers in Zuid-Holland probeerde ik zicht te krijgen in de omvang en aard van hun betrokkenheid. Mij werd duidelijk, dat veel meer beroepskrachten op de een of andere manier met gif te maken krijgen: van een kakkerlakkenbestrijdingsmiddel via de stank van een brede verkeersader tot roetvorming op ramen en wasgoed. Ik beperk me hier tot voorbeelden van ondersteuning vanuit het opbouwwerk bij acties tegen gif in de grond.

Met beide benen in de gifproblematiek

- Een opbouwwerker vangt op een buurtvergadering of in de wijkwinkel klachten van bewoners op over stank in de huizen, tranende ogen, huiduitslag, bomem die dood gaan. Zit er misschien gif in de grond? Na weken van telefoneren, gesprekken met bewoners, nazoeken van krantenartikelen en gifatlassen, blijkt het vermoeden juist te zijn. Een bewonersavond onder zijn leiding wordt druk bezocht en een actiegroep in het leven geroepen.

Niet alleen klachten zetten de bewoners aan hun ongerustheid uit te spreken:

- Bewoners komen er achter, dat de gemeente huizen wil bouwen op een oud fabrieksterrein in hun wijk, of op een voormalige vuilstortplaats. Ze vertrouwen het niet en vragen de opbouwwerkster te helpen bij het opstellen van een brief aan de gemeente. Het verzoek, een onderzoek in te stellen naar de kwaliteit van de grond en het onderzoek in de openbaarheid te brengen, dekt de inhoud.
- In een stadsvernieuwingsgebied tipt de projectleider de bewoners dat bij een steekproefgewijs bodemonderzoek "verdachte" grond is gevonden. De opbouwwerker die de bewonersorganisatie ondersteunt staat van de ene op de andere dag met beide benen in de gifproblematiek.
- Een groep mensen uit een stadswijk vormt een werkgroep milieu, omdat een aantal bedrijven in hun wijk voor overlast zorgt. Een bedrijf in het bijzonder willen ze weg hebben. De opbouwwerker verwijst mensen door naar deze werkgroep en wordt regelmatig gevraagd de strategiediskussie te leiden.
- Een buurthuiswerker is geïnteresseerd in milieuproblemen. Hij kent vanuit zijn positie en zijn jarenlange ervaring de wijk en de mensen goed, vooral hun aktiebereidheid. Omdat zijn wijk voor 80% uit industrieën bestaat, is hij heel gespist op mogelijke bodemverontreiniging. Zo krijgt hij er lucht van de gemeente de met cyanide verontreinigde grond van een oud fabrieksterrein wil opslaan in een gashouder midden in de wijk, zonder dat de hinderwetvergunning is afgegeven. Hij gaat op eigen houtje op onderzoek uit om zeker te zijn van de ernst van de zaak en schakelt daarna het buurtkomitee in, dat direkt bereid is massaal de hoorzitting van de gemeente, met in de hand 400 bezwaarschriften, te bezoeken. Daarna neemt het buurtkomitee het voortouw over en ondersteunt de werker hen waar hij kan.

Dit zijn een paar voorbeelden van hoe beroepskrachten in het opbouwwerk in aanraking kwamen met bodemverontreiniging.

Verhalen van bewoners gebundeld

Tijdens provinciale en landelijke bijeenkomsten waar bewonersgroepen elkaar ontmoeten, werd het me duidelijk dat uitwisseling van de vele waardevolle ervaringen en bereikte resultaten van bewoners belangrijk is. Belangrijk, om het vol te kunnen houden. Ook "jurisprudentie", nieuwe ideeën, tips, zijn nodig om af te kunnen wegen of er tot gezamenlijke akties moet worden overgegaan.

Een paar maanden geleden (dec. 1984) is bij het Werkcentrum een inventarisatie gereed gekomen. Hierin vertellen 29 bewonersorganisaties uit Zuid-Holland over de gifproblematiek in hun wijk; over de vele wegen die ze moeten bewandelen om gehoor te vinden voor hun eisen om schone grond, een leefbare wijk, participatie bij de besluitvorming.

De bedoeling van de inventarisatie was: het verzamelen van informatie en adressen, waar alle bewonersgroepen die met gif in de grond te maken hebben hun voordeel mee kunnen doen.

Door de inventiviteit, gedegenheid, vasthoudendheid en zorgvuldigheid, waarmee bewoners te werk gaan, blijft er nauwelijks tijd over om ervaringen en informatie bij andere groepen te halen. Bovendien waren bewonersgroepen geneigd te denken, dat hun problemen op een heel ander vlak lagen dan elders.

Janneke van Steenis die de inventarisatie heeft uitgevoerd en daarvoor vele tientallen gesprekken heeft gevoerd, kan nu konstateren dat veel van de problemen wel degelijk parallel lopen. Ik laat Janneke aan het woord om een paar konklusies op een rij te zetten.

"Bewoners van een gifwijk komen vaak in een erg geïsoleerde positie terecht. Zij moeten opboksen tegen rijksinstanties, de gemeente, tegen leugens en verdachtmakingen. Ze praten steeds over hun problemen, die

door buitenstaanders, ook door familieleden en vrienden, niet of nauwelijks worden begrepen. Want, gif in de rond..., ach, dat zal allemaal best wel los lopen. Het onbegrip en de groeiende spanning kunnen hoe langer hoe zwaarder gaan wegen. De één zal zich ervoor verstoppen en de problemen doodzwijgen in de hoop dat er "vanzelf" iets positiefs zal gebeuren. En een ander gaat aktievoeren; tegen schenen schoppen; wordt brutaal. Maar het resultaat is vaak hetzelfde: een steeds groter worden-de onzekerheid over de eigen gezondheid en een toenemend wantrouwen ten opzichte van bestuurders."

De rol van de overheid

"Het is verbazingwekkend hoe slecht er wordt omgegaan met bewoners van gifwijken. Van de groepen die ik heb benaderd en waarvan ik antwoord heb ontvangen, zijn er maar een paar, die zich niet ontevreden uitlaten over de plaatselijke overheid. Slechts één gemeente springt er positief uit: Krimpen aan de IJssel. Daar merken de bewoners dat de gemeente probeert het probleem goed aan te pakken. De bewoners worden behoorlijk geïnformeerd, serieus benaderd, in het bijzonder op medisch gebied. De gemeente daar heeft geprobeerd het vanaf het begin fatsoenlijk aan te pakken." Eraan toevoegend: "In de meeste gevallen blijkt, dat door de diverse instanties vreselijk veel blunders begaan zijn. Vanaf het begin wordt de ernst van de problemen konsekwent gebagatelliseerd. Bewoners komen met technisch goed onderbouwde rapporten, maar er wordt gewoon geen aandacht aan besteed. Mensen dragen konstant feiten en argumenten aan, maar er wordt pas gereageerd als ze tot akties overgaan. Ik krijg de indruk dat kleine gemeentes meer proberen de problemen serieus te nemen. Door het ontbreken van kennis en ambtelijke capaciteit, kunnen ze echter weinig doen. Waar het bestaande bedrijven betreft die zich aan vervuiling schuldig maken, ligt de gemeente volstrekt dwars ten opzichte van bewoners. Er wordt ogenblikkelijk geschermd met het in gevaar komen van de werkgelegenheid. Anders ligt het bij oude fabrieksterreinen in stadsvernieuwingswijken. Daar heeft de gemeente er belang bij dat het gif zo snel mogelijk uit de grond gehaald wordt. De stadsvernieuwing kan erg stagneren zolang dat nog niet gebeurd is en dan komen de rijksbijdragen in gevaar."

Geen zuivere koffie!

"Je ziet dat gemeentes ontzettend veel boter op 't hoofd hebben waar het het storten van allerlei troep betreft. De reacties van de bestuurders worden daar erg door beïnvloed. De zaak wordt onder tafel gehouden, rapporten en delen van archieven verdwijnen ineens of zijn ontoegankelijk. In enkele gevallen kun je rustig spreken van corruptie, al is dat niet te bewijzen."

Janneke zelf stelt dat de verhalen uit de inventarisatie haar aan de ene kant wel pessimistisch stemmen, vooral wat betreft de landelijke situatie. Geld voor een goede aanpak wordt niet beschikbaar gesteld. Dat betekent, zeker voor de grote lokaties, een sanering, die alleen maar een lapmiddel is. Bijvoorbeeld: in de Merwedepolder in Dordrecht is het de bedoeling het gif te isoleren, terwijl de bewoners er blijven wonen. Dat plan kost zeker 100 miljoen, maar of de isolatie echt zal werken, wil niemand garanderen. En bewoners die ongerust blijven, kunnen zich als patiënten bij de RIAGG melden.

De Inspektie voor de Volksgezondheid past zich hierbij aan. Een situatie die twee jaar geleden beschouwd werd als "op termijn schadelijk voor de volksgezondheid", wordt nu beoordeeld als "ongevaarlijk".

Met lef kom je een heel eind

Janneke: "En natuurlijk word ik wel kwaad als ik hoor van al die blunders en schandalen. Maar aan de andere kant heb ik grote bewondering voor het doorzettingsvermogen en de inventiteit waarmee bewonersgroepen soms al jaren bezig zijn. En ook voor de grote onderlinge solidariteit. Ik kan nog een hoop leren van het lef van de mensen waarmee ze een geheim rapport meepikken, een belangrijke kaart van de muur halen, of een wethouder uit zijn bed bellen. En dat doen dan keurige heel degelijke mensen. Dan denk ik wel eens, wat heeft die gifellende een invloed!" Volgens Janneke ga je soms bijna denken, dat voor elk gewenst resultaat wel een onderzoeksburo te vinden is. Op het moment dat bewoners bereikt hebben, dat er onderzoek komt naar de mate van verontreiniging, onstaat er een moeilijke tijd. Veel bewonersgroepen verwachten veel van de uitslag van onderzoeken en stellen hun volgende activiteiten af op die uitslag. Maar wat blijkt? De gegevens uit een onderzoek zijn voor vele interpretaties vatbaar en die interpretaties worden gemaakt door mensen die ieder hun eigen belangen hebben bij de aanpak, zoals: politici, inspectie, ambtenaren. De bewonersgroepen komen voor een complex van vragen te staan, zoals:

- Wat is de invloed op de gezondheid van mezelf en vooral van de kinderen?
- Wie heeft er gelijk als het onderzoeksburo van de gemeente de uitslag van de wetenschapswinkel tegenspreekt?
- Als er gif in de grond zit, zal dat dan het stadsvernieuwingsproces vertragen?
- Als ons geadviseerd wordt geen groente uit eigen tuin te eten, ernstig is de situatie dan?
- Als de wethouder besluit, op aandringen van bewoners, regelmatig drinkwateronderzoek te laten uitvoeren, maar de directeur van het waterleiding bedrijf besluit van niet, wat dan? Dan maar liever een fles mineraalwater kopen?
- Als de Technische milieudienst een gemeente adviseert een drainage-systeem in de verontreinigde geluidswal aan te brengen en de gemeente doet in eerste instantie niets, hoe kun je de gemeente dan toch overtuigen?
- Als in een gemeente burgemeester en wethouders en huisartsen elkaar de verantwoordelijkheid voor bevolkingsonderzoek toeschuiven, dan is het gevolg dat er niets gebeurt. Terwijl het belang van een dergelijk onderzoek onderkend is, dan vraag je je toch af???

Te vaak komen bewoners voor verrassingen te staan en moeten daarom zeer inventief zijn om dat algemene onrustige gevoel van "wat hangt er nu weer boven ons hoofd" het hoofd te bieden. Bewoners kunnen heel moeilijk vat krijgen op wat er met hen en hun buurt gebeurt. Dat leert ze zeer alert te zijn en te blijven en zo leren ze ontzettend veel over de maatschappelijke verhoudingen. De hele gifproblematiek lijkt niet ingewikkeld, ze is het. Ze overstijgt het buurt-nivo. Je eigen straatje schoonvegen is onvoldoende, omdat er onzekerheid blijft over de gevolgen (bijv. voor je gezondheid - het drinkwater). Voor bewoners is het een zichzelf konstant afvragen: "Wat willen we zelf met onze buurt; wat is ons perspectief?"

Overheid maakt bewonersparticipatie tot een farce

Het is overduidelijk dat het voor de overheid een bestuurlijk probleem is met planologische, economische en financiële aspecten. Dit, in tegenstelling tot de invulling die bewoners eraan geven. Voor hen is het een leefbaarheidsprobleem, met sociale, medische, psychologische en organisatorische aspecten.

Door het huidige beleid van de minister gaan de wijken waar gesaneerd

moet worden, steeds verder achteruit. Bewoners noemen het zelf verpaupering. De tegenstelling in invulling van een dergelijk omvangrijk milieuprobleem wordt door dit beleid nog eens extra versterkt. De doelen die bewoners zichzelf stellen, zijn dan ook tweeledig: het vechten voor een schone buurt en een zodanige aanpak, dat deze strookt met hun wensen en mogelijkheden. Als knelpunten komen daarbij naar voren:

- Op papier nemen belanghebbende bewoners op gelijkwaardige basis deel aan de projektgroep. In de praktijk is dat niet zo, omdat de belanghebbenden niet over financiële middelen beschikken. Bovendien meestal niet de deskundigheid in huis hebben, nodig voor beoordeling van rapporten en onderzoeksresultaten.
- De informatieverstrekking naar bewoners toe, verloopt lang niet altijd even soepel. Overheden en andere instanties zijn op technisch hoog nivo bezig en geven informatie door die niet te begrijpen is. Er wordt vergeten, dat er op of om het vervuilde terrein mensen wonen. De informatievoorziening rammelt vaak aan alle kanten, doordat instanties langs elkaar heen werken.
- Een groot probleem is het trage tempo. Het duurt allemaal veel te lang. Zo langzamerhand is het voor niemand meer op te brengen steeds overal op te letten. En als je dat niet doet, word je in de maling genomen. Het formuleren van een gezamenlijk doel levert ook problemen op.
- Lang niet alle bewoners hebben er belang bij dat een aktief groepje zich inzet tegen de vervuiling, bijv.: huiseigenaren willen geen stempel "gifbuurt", omdat hun huizen dan onverkoopbaar worden. Of mensen komen pas in beweging, als blijkt, dat het op hun stoep ligt.

De overheid vindt dat bewoners invloed moeten hebben door middel van participatie in de projektgroepen. Bewoners kunnen dan wel dondersgoed aangeven wat er met hen en hun medegedupelden gebeurt, wat ze ervaren, wat ze zien, vinden en willen, maar als hun kunde en inbreng niet procedureel gewaardeerd worden, is de bewonersparticipatie een farce. Volgens mij is een daadwerkelijke beïnvloeding door bewoners pas mogelijk als zij over kwaliteit en macht beschikken. Kwaliteit o.a. in de zin van (1) het kunnen opbouwen van een eigen organisatie, (2) het kunnen aandragen van alternatieven en het kunnen overzien en beoordelen van de konsekwenties voor de buurt van de voorgestelde maatregelen, (3) het sociale proces in de buurt zelf in de hand te kunnen houden en (4) het kunnen opvangen van de onzekerheid van bewoners met betrekking tot hun gezondheid en toekomst.

Macht is nodig om serieus genomen te worden, om echt invloed uit te kunnen oefenen. Daarvoor moet een bewonersgroep knelpunten aan de kaak kunnen en durven stellen; politieke en ambtelijke kanalen openbreken; met eigen bewijzen komen; alles wat er aan afspraken, onderzoek en maatregelen toegezegd of uitgevoerd wordt controleren; aktievoeren om maatregelen af te dwingen.

Veel bewonersgroepen vragen overheden om financiële middelen om eigen ondersteuning aan te kunnen trekken, maar daar wordt bijna altijd "nee" op gezegd.

Ondersteuning door het opbouwwerk, een goede zaak!

Duidelijk is, dat juist in wijken waar gifproblemen spelen, de functie van de opbouwwerk(st)er van enorm groot belang kan zijn. Hij of zij kent de ambtelijke wegen, weet adressen, kan de bewoners ondersteunen met adviezen of als woordvoerder/voerster optreden, waarbij het voor bewoners van belang is, dat hij/zij zich daarin onafhankelijk van overheden en bedrijfsleven kan opstellen.

Het opbouwwerk kan bewoners ondersteunen bij het opzetten van een eigen organisatie, het stellen van doelen, het uitstippelen van de te volgen strategie, het hanteerbaar en effectief bruikbaar maken van emoties en

woede. In de inventarisatie "bewoners en bodemverontreiniging" laten meerdere bewonersgroepen zich positief uit over de bijdrage van het opbouwwerk.

Opbouwwerk zit op het snijvlak van tegenstrijdige belangen. Gif zit in de grond en de saneringsoperatie van de overheid dringt zo in in het leven van mensen en het sociale proces in de buurt, dat een werk(st)er er mijns inziens niet omheen kan hierin een eigen positie te kiezen. Niet alle buurtbewoners vinden het behoud of het hebben van een schoon milieu een basisvoorziening voor de buurt. Ook deze belangentegenstellingen vragen van opbouwwerk eigen opvattingen en een perspectief voor de buurt te vinden, waarmee ze haar plek aangeeft. Zijn/haar bijdrage hangt hoofdzakelijk af van persoonlijke betrokkenheid, idealen en milieubewustzijn. Bewoners zoeken in eerste instantie antwoorden op technische, bestuurlijke en chemische vraagstukken. Opbouwwerk(st)ers die in deze fase met bewoners aan de slag gaan, zijn geneigd zichzelf in razend tempo door ingewikkelde rapporten en regelingen heen te worstelen om als informant naar bewoners een belangrijke rol te kunnen vervullen. Ik onderken het belang hiervan, maar het mag niet bij deze rol blijven. Hij/zij moet in staat zijn bewoners zo te ondersteunen, dat vanuit hun beleving, ideeën en keuze van strategieën, die activiteiten worden gekozen, die aansluiten bij hun opvatting over een leefbare buurt. In die zin is een bijdrage leveren aan het vergroten van kwaliteit en macht: opbouwwerk.

Een paar opbouwwerkers formuleerden hun rol als volgt:

- "Ik heb allereerst een "vertaalfunctie" in de zin van: ik moet steeds proberen elke informatie en nieuw bericht om te zetten in een antwoord op de vraag van bewoners: "Wat betekent dat voor mij?" Met andere woorden: Wat betekent de inhoud van deze brief, die uitspraak van een ambtenaar, dat krantenbericht, deze saneringsmaatregel nu voor mijn gezondheid, onze solidariteit, ons democratisch recht, onze huizen en financiële situatie."
- "Ik zal de bewoners moeten blijven oppeppen tegen de verslagenheid in, bijvoorbeeld door uit kleine suksesjes toch moed te blijven putten. Met andere woorden: de paniek van een bepaald moment naar hun eigen werkelijkheid terugbrengen."
- "Ik ondersteun de bewoners zo, dat ze controle blijven houden over hun eigen situatie op die momenten dat er gevaar dreigt dat ze controle verliezen. Mijn doel is dan dat mensen zich niet bij elk bericht onderuit voelen gaan."

Het komt er volgens mij op neer dat opbouwwerk(st)ers bewoners op zo'n wijze ondersteuning bieden, dat zij zich niet laten verleiden tot apathie, gevoelens van machteloosheid en ondeskundigheid en isolement.

Tijdens het maken van dit verhaal betrap ik mezelf erop, dat allerlei leuzen voor acties en spandoeken me door het hoofd schieten. Een prettige "beroeps"-tic. Alleen, ik schrok, want actief zijn tegen gif leent zich niet zo erg voor leuzen, ze maken het eerder luguber: "Tegengas tegen gif", of: "Je stortten in (aktie tegen) het stortgat", "Gif gemeen goedje". "Giftig om gif".

Een inmiddels alom bekende leus geeft nog altijd het beste de kern weer: "Het gif er uit, of wij er uit!"

ONDERSTEUNING

De bodemsaneringsaanpak van de overheid bevindt zich nog in een ontwikkelingsstadium, evenals de wetenschappelijke onderbouwing daarvan. Tussen het moment van de konstatering van de verontreiniging en de afronding van de bodemsanering speelt zich een moeizaam en traag proces af.

Alhoewel de belangen van bewoners en bewonersorganisaties vaak rechtstreeks geschaad worden zijn er voor hen nauwelijks mogelijkheden om op de door hen gewenste momenten te kunnen terugvallen op deskundige ondersteuning op (milieu)technisch, organisatorisch of juridisch gebied. Bewoners bevonden zich de afgelopen jaren in een uiterst moeilijke positie. Vanuit de positie van de bewoners gezien is in veel gevallen de aanpak van de bodemsanering door de overheid ronduit treurig te noemen. De betrokkenheid van de bewoners en de belangen van de bewoners worden gebagatelliseerd of niet serieus genomen. In die gevallen waarin de bewoners zelf konden meebeslissen over erkende deskundige ondersteuning verliep het proces zowel sociaal als financieel aanzienlijk sneller en beter.

Een aantal organisaties die in de praktijk gekonfronteerd worden met de bodemverontreinigingsproblematiek, hebben het initiatief genomen om te komen tot een project bewonersondersteuning-bodemverontreiniging (BoB).

De initiatiefnemers zijn:

- de Werkgroep 2000, die al vele jaren actief is op het terrein van onderzoek, projectbegeleiding en bewonersondersteuning bij nieuwbouw en stadsvernieuwing en beheer van de leefomgeving; op het gebied van milieu heeft zij de laatste jaren een aantal kennisoverdrachtsprojecten verzorgd
- de Gemeenschapsraad Hoorn ondersteunt sinds enige jaren bewoners organisatorisch bij verschillende bodemverontreinigingen in Hoorn en Medemblik
- Wareco (Water Resources Consultants), een milieu-technisch adviesburo dat zich sinds 1979 bezighoudt met grondwater- en bodemonderzoek in stedelijk gebied; zij zijn bij tientallen bodemverontreinigingsgevallen als onderzoeker en/of bewonersondersteuner betrokken of betrokken geweest
- het advocatenkantoor Gaasbeek dat in enkele gevallen bewoners bij bodemverontreiniging juridisch geadviseerd heeft.

Het BoB zou moeten beschikken over konsulenten die enerzijds de nodige kennis in huis hebben om bewoners te organiseren en overlegstructuren tussen bewoners en de provincie en gemeente te creëren en anderszijds milieutechnische kennis leveren die bewoners als gelijkwaardige partners in het bodemsaneringsproces kunnen laten functioneren. Deze regionale konsulenten verzorgen als onafhankelijke deskundigen de informatiestromen naar en van bewoners. Aan de ene kant worden dus onderzoeksgegevens voor bewoners vertaald, maar aan de andere kant worden gegevens van bewoners over het mogelijk voorkomen van verontreinigingen op bepaalde plekken vertaald in konkrete onderzoeksplannen. Met name deze laatste functie van de konsulenten heeft tot gevolg dat bewoners serieus genomen worden en dat er voor het gevoel van de bewoners geen verontreinigde plekken vergeten worden.

Voor specifieke milieutechnische vragen of organisatorische problemen kan de regionale konsulent een beroep doen op het centrale buro BoB. Op het centrale buro zijn ervaren deskundigen aanwezig op het gebied van

inspraak, organisatie en milieutechniek. Eventueel bij uitzonderlijke gevallen kunnen externe deskundigen ingeschakeld worden.

Vanuit het centrale buro wordt naast de ondersteuning van de regionale consultants, het contact onderhouden met de milieubeweging en de overheid. Verder wordt informatie over alle aspecten van bodemverontreiniging verzameld en wordt onderzoek en evaluatie van de bodemsaneringsprocedures uitgevoerd.

Verwacht wordt dat bij de BoB in eerste instantie ca. 50 tot 100 vragen om ondersteuning zullen komen. Om deze capaciteit te kunnen realiseren zullen 8 regionale consultants en 3 buromedewerkers aangetrokken moeten worden. De kosten van de BoB zouden voor rekening van de Rijksoverheid moeten komen, zodat bewoners kosteloos deskundige begeleiding kunnen krijgen.

Naar mening van de initiatiefgroep BoB dient juist het ministerie van VROM de kosten voor de op te richten organisatie te dragen, zodat het BoB onafhankelijk van provincies en gemeenten kan opereren.

Met het realiseren van de BoB en de ondersteuning van bewoners door dit buro zal de participatie van bewoners in de bodemsaneringsprocedures volwaardig worden. De komende maanden zal het initiatief op diverse nivo's ingebracht worden, waarbij waarschijnlijk ook een voorlichtings- en/of discussiedag voor bewoners, bewonersorganisaties en opbouwwerk zal worden georganiseerd.

Namens de initiatiefgroep BoB,
Harry Vermij (stichting Wareco)
Jan v. Eyckstraat 3, 1077 LD
Amsterdam. Tel. 020-760309

PUBLIKATIES

Nederland Gifvrij heeft op het gebied van bodemverontreiniging o.a. het volgende informatiemateriaal in huis:

"Gif in de buurt... wat nu? Een boekje open over bodemverontreiniging", een uitgave van Nederland Gifvrij, juni 1984. Een boekje voor middelbare scholieren om de vervuiling van de bodem in Nederland uit te leggen. In korte kaders wordt meer specifieke informatie gegeven over de problemen bij bodemverontreiniging. (f 2,- incl. porto).

"Chemisch afval", een uitgave van de Stichting Milieuwinkel van Vereniging Milieudefensie, juni 1984. Een handzaamboekje over giftig afval in je omgeving, het ontstaan en het wegwerken ervan, de wetten en wat je er zelf aan kunt doen (f 3,50 incl. porto).

"Chemisch afval", een aktienummer van de Stichting Natuur en Milieu, 1981. Deze uitgave is nog steeds aktueel, omdat de achtergronden van het chemisch afvalprobleem uitgebreid belicht worden (f 2,50 incl. porto).

"Geen reden tot ongerustheid, Gif in Nederland", een aktieboek, uitgegeven door de Stichting Brabantse Milieufederatie, 1983. Een zeer lezenswaardig boekwerk, waarin de problemen van het grote gif, het geniepiegif en de gevaren voor milieu en gezondheid uitgebreid aan bod komen (f 19,75 incl. porto).

"Onderzoek van bodemverontreinigingen, hoe beoordeel je als leek onderzoeksresultaten?", een uitgave van Nederland Gifvrij, december 1983. De brochure is een handleiding voor burgers om zelf de resultaten van bodemonderzoek te kunnen beoordelen. In de brochure komen de toetsingsnormen voor bodemonderzoek aan de orde, evenals de openheid van onderzoeksrapporten en de mogelijkheden om zelf een onderzoek te laten doen (f 3,50 incl. porto).

"Wat te doen bij ontdekking of vermoeden van chemisch afval? Juridische informatie over gifstortzaken", een uitgave van Nederland Gifvrij, maart 1982. In deze brochure wordt ingegaan op de juridische mogelijkheden die de burger heeft om iets te doen aan een gifstortplaats (f 2,50 incl. porto)

"Bodemverontreiniging: word je niet ziek, dan word je er wel gek van", een uitgave van Nederland Gifvrij, april 1984. Een leesmap over de gevaren van bodemverontreiniging voor de gezondheid en de mogelijkheden van onderzoek naar de risico's en effecten op de gezondheid. De map is een bundeling van artikelen en interviews, waarin bewoners, ambtenaren, bestuurders en wetenschappers uitgebreid aan het woord komen (f 13,50 incl. porto).

"Bodemverontreiniging: word je niet ziek, dan word je er wel gek van", een uitgave van Nederland Gifvrij, juni 1984. Deze uitgave is een verslag van een studiedag op 17 maart 1984 over bodemverontreiniging, gezondheidsrisiko's en psycho-sociale aspecten van bodemverontreiniging (f 6,- incl. porto).

"Gif in de grond, ook een zaak voor het welzijnswerk. Verslag van een studiedag". Een gemeenschappelijke uitgave van Stichting Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland en Nederland Gifvrij, maart 1984. De brochure is een verslag van een studiedag over de betrokkenheid van het opbouwwerk bij de ondersteuning van gifgroepen (f 2,50 incl. porto).

U kunt dit informatiemateriaal bestellen door het juiste bedrag per exemplaar te storten op postgiro 2203839 ten name van Nederland Gifvrij, onder duidelijke vermelding van "bestelling..."

Verder heeft Nederland Gifvrij een diaserie in huis, getiteld "Chemisch afval, een produkt van eigen bodem". De diaserie geeft een overzicht van de problemen rond het chemisch afval en de bodemverontreiniging in Nederland. De diaserie is met een bijbehorende geluidsband tegen f 10,- aan verzendkosten te huur bij Nederland Gifvrij.

Ministerie VROM, documentatie en bibliotheek
Van Alkemadeaan 85, postbus 20951
2500 EZ Den Haag
A. Robertus, tel. 070-264201, tst. 2359

"Instrumenten grote schoonmaak gereed: Interimwet Bodemsanering van kracht", Frits Thissen. In: VM. - Leidschendam. Jrg. 4, 6 (november/december).

De opzet van de Interimwet Bodemsanering wordt geschetst, waarna nader wordt ingegaan op enige met bodemsanering samenhangende problemen. Beschreven worden de elementen van een door Gedeputeerde Staten op te stellen saneringsplan (met een maximale looptijd van 5 jaar) voor gevallen van bodemverontreiniging die een ernstig gevaar vormen. Tijdens het opstellen van het saneringsprogramma bestaat de mogelijkheid tot inspraak. De bevoegdheden van G.S., de verantwoordelijke minister en B & W

worden besproken, evenals de financiële regeling en de verhaal-mogelijkheden.

"Nog geen gezondheidsschade door bodemverontreiniging: in Lekkerkerk zijn de nodige lessen geleerd", Bert Bosker. In: Pt/aktueel - Rijswijk, Z.H. Jrg. 1983, nr. 5 (2 februari 1983); p. 3-4.

De gifvondsten in de grond in Lekkerkerk en de fouten bij de behandeling hebben de laatste vier jaar de kennis op dit terrein vergroot. Het blijkt nodig om bij bodemverontreinigingszaken contra-expertises uit te voeren om tot een juiste beoordeling van gezondheidsrisiko's te komen. Uit het voorbeeld van een medisch onderzoek naar aanleiding van cadmiumverontreiniging in Stadskanaal blijkt dat nog slechts weinig bekend is over de gevolgen van bodemverontreiniging. Over de effecten hiervan is veel minder bekend dan over acute en chronische intoxicaties. Ingegaan wordt op de gewenste wetgeving terzake.

"Bodemvervuiling brengt moeras van problemen", in: Consumentengids - Den Haag. Jrg. 31, nr. 8 (augustus 1983); p. 356-357.

De overheid heeft het principe van "de vervuiler betaalt" verlaten, zodat de kosten ad 2 miljard gulden van het opruimen van de 4000 Nederlandse gifbelten nu voor rekening van de belastingbetaler zullen komen, aldus de consumentenbond. Dit is merkwaardig, omdat de oorzaak van de vervuiling niet bij de consument ligt. In de VS bestaat een schoonmaakfonds, dat wordt gefinancierd door heffingen op basischemicaliën. Ondanks het feit, dat elk jaar nog vele tienduizenden tonnen chemisch afval spoorloos in het milieu verdwijnen, zijn er plannen om de afvalstoffenwetgeving te versoepelen en de bezwaarmogelijkheden voor burgers in te korten.

"De Kempen zeer ernstig vergiftigd", Lex Lemmens en Rolf de Roos. In: Natuur en Milieu - 's Graveland. Jrg. 7, nr. 9 (september 1983); p. 12-17.

In de Brabantse Kempen staan milieu en bewoners al vele jaren bloot aan gevaarlijk hoge concentraties zware metalen. Oorzaak hiervan zijn de verschillende metallurgische industrieën in deze regio. Ingegaan wordt op het gebrek aan doortastendheid op verschillende overheidsnivo's. Enige gezondheidsrisiko's worden genoemd.

Het actieprogramma van de Brabantse Milieufederatie omvat verschillende punten: starten met een breed saneringsonderzoek, actievere voorlichting, beperken van de nog bestaande uitwerp, schadevaststelling bij inkomstenderving.

"Leidraad Bodemsanering". In: Persbericht/Ministerie VROM - Den Haag, 19 september 1983, nr. 125.

Provincies, gemeenten en andere betrokkenen kunnen beschikken over de Leidraad Bodemsanering. Deel I geeft een artikelgewijze toelichting op de Interimwet Bodemsanering. Deel II bevat informatie voor de beoordeling en aanpak van gevallen van bodemverontreiniging. Deel III belicht financieel-ekonomische aspecten.

"Handboek over bodemsaneringstechnieken". In: Persbericht/Ministerie VROM - Den Haag, 30 november 1983, nr. 155.

Bij de Staatsuitgeverij is een boek over bodemsaneringstechnieken verschenen. Het handboek is vervaardigd in opdracht van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. De losbladige uitgave bevat een uitvoerig overzicht van technisch mogelijke oplossingen bij bodemverontreinigingsgevallen.

"Onderzoek bodemverontreinigingsproblematiek in stads- en dorpsvernieu-
ingsgebieden". Grontmij, afdeling Geotechniek/Ruimtelijke Ordening; in
opdracht van het Directoraat-Generaal van de Volkshuisvesting. Ministe-
rie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening - Zeist; Grontmij, 1982
- 67 blz.

Verslag van een onderzoek door Grontmij naar de bodemverontreinigings-
problematiek in stads- en dorpsvernieuingsgebieden. Een verdeling in
categorieën wordt gemaakt van bedrijven en bedrijfstakken waar mogelijk,
als gevolg van de daar uitgevoerde processen en handelingen, bodemver-
ontreiniging kan zijn ontstaan. Met behulp van de potentiële stoffen is
per verontreiniging aangegeven wat de te nemen saneringsmaatregelen zijn
en wat globaal de bijbehorende kosten zijn. Ook wordt de wetgeving in
relatie tot de financiering van de bodemsanering behandeld.

"Onderzoek van bodemverontreiniging: hoe beoordeel je als leek onder-
zoeksresultaten?" René Huisman - Urecht; Nederland Gifvrij, 1983 - 24
blz.

"Mogelijkheden voor de toepassing van de Hinderwet en andere gemeente-
lijke instrumenten ten behoeve van het interimbeleid bodemsanering",
J.A. den Herder - Den Haag: Ministerie van VROM. Staatsuitgeverij: cop.
1983, 73 blz.

Omslagtitel: Gemeentelijke instrumenten interimbeleid bodemsanering.
Nagegaan wordt welke bestuurlijke en wettelijke instrumenten de gemeente
ten dienste staan gedurende het interimbeleid bodembescherming om te
komen tot een betere bescherming van de bodem. Wet op de ruimtelijke
ordening, woningwet, afvalstoffenwet, gemeentelijke verordeningen en
overige instrumenten worden geïnventariseerd en geevalueerd. Tevens
worden aanbevelingen gedaan ter verbetering van het functioneren van het
gemeentelijk bodembeschermingsinstrumentarium.

"Kleine Gifatlas van (Vrij) Nederland", Rob Sijmons.

Amsterdam: Vrij Nederland, 1983 - 50 blz.

Overdr. van: Bijvoegsel Vrij Nederland - nr. 11 (19 maart 1983).

"Voorlichting en gifwijken: een handleiding voor een gestructureerde
aanpak", Joan Raaijmakers, Margot van Betten. Eindhoven: Cs.n.J, 1983 -
149 p.

Afstudeerscriptie HEAO Eindhoven. Met samenvatting en literatuuropgave.

"Gemeenten dikwijls nogal vaag over bodemverontreiniging: Nederland
Gifvrij: mentaliteit moet anders", Jan Willem Luger.

In: Binnenlands bestuur - Alphen aan de Rijn. Jrg. 5, nr. 9 (2 maart
1984); p. 10-13. Als een gemeente niet wil meewerken aan het vrijgeven
van onderzoeksrapporten over lokale gevallen van bodemverontreiniging
staan de burger volgens R. Buisman twee wegen open: naar de provincie
gaan die verplicht is elk jaar een bodemsaneringsprogramma ter inzage te
leggen of naar de gemeente stappen met eventueel een beroep op de Wet
Openbaarheid van Bestuur.

Het is belangrijk dat gemeentebesturen en burgers door deskundige,
onpartijdige derden terzijde kunnen worden gestaan. Wat chemiewinkels of
kleine ingenieursburo's aan grondigheid niet kunnen bieden, vergoeden
zij door de psychologische prikkel. Een grote hinderpaal bij de bodem-
sanering blijft het drempelbedrag in de Interimwet Bodemsanering.

"Wonen op gif", H. Geerlings. Amsterdam: VU, 1983 - 112 p. De verschil-
len in perceptie en de effecten op houding, beleving en gedrag van de
mensen nadat verontreiniging is gekonstateerd van de grond waarop zij
wonen.

"De vervuiler betaalt: bodemverontreiniging en eigen woningbezit". In: Woonconsument - Amersfoort. Jrg. 11, nr. 11 (november 1984); p. 4-7. Opsomming van de mogelijkheden en onmogelijkheden die woningbezitters hebben om op te treden bij bodemverontreiniging. Achtereenvolgens worden de Interimwet Bodemsanering en de betreffende bepalingen van het Burgerlijk Wetboek over schadevergoeding en kostenverhaal behandeld. Afstand wordt genomen van het feit dat steeds meer gemeenten bij de verkoop van grond stellen dat zij niet aansprakelijk kunnen worden gesteld voor schade wanneer gif in de bodem wordt gevonden.

"Goede voorlichting kan bij bodemverontreiniging onrust beperken". In: De Nederlandse gemeenten - Den Haag. Jrg. 38, nr. 49 (7 december 1984); p. 948-950.

Voorlichting en begeleiding van bewoners in gevallen van bodemverontreiniging kunnen, zo blijkt uit het geval van Old Ruytenborgh te Hengelo, het beste door een gemeentelijk bureau worden gedaan. De provinciale voorlichting krachtens de Interimwet Bodemsanering lijkt slecht uitgerust voor die taak. In de de direkte omgeving van Old Ruytenborgh werd een gemeentelijke kantoorunit neergezet, waar wekelijks een voorlichtingsspreekuur werd gehouden. Veel bewoners maakten gebruik van dit "afreageerhuisje". Openheid, duidelijkheid en eerlijkheid op alle fronten zijn een eerste vereiste van deze voorlichting. Uiterst belangrijk is het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de bewoners. Primaire voorwaarde daarvoor is, dat voorlichters en begeleiders telkens gemakkelijk bereikbaar zijn. Bewoners dienen bij een besluitvorming hun inbreng te krijgen.

ADRESSEN CHEMIEWINKELS

Chemiewinkel UVA, Nieuwe Achtergracht, 166, 1018 WV Amsterdam. Telefoon: 020-5222607.

Chemiewinkel VU, VESVUKamer, De Lairesestraat 174, 1075 HM Amsterdam. Telefoon: 020-717451.

Chemiewinkel, Fysicawinkel, Postbus 513, 5600 MB Eindhoven. Telefoon: 040-473478.

Chemiewinkel en Chemisch lab., Nijenborch 16, 9747 AG Groningen. Telefoon: 050-114140.

Fysicawinkel Utrecht, Transitorium 1, Leuvenlaan 21, 3584 CE Utrecht. Telefoon: 030-531137.

Milieuwinkel, Generaal Foulkusweg 1, 6703 BG Wageningen. Telefoon 08370-83827.

Chemiewinkel, Postbus 464, 2300 AL Leiden, Telefoon: 017-148333, tst. 3873.

Chemiewinkel Utrecht, Anal. Chem. Lab., Croesestraat 77a, 3522 AH Utrecht. Telefoon: 030-890819, tst. 137.

Nederland Gifvrij, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht. Telefoon: 030-331328.

W.G. 2000, Postbus 2000, CA Amersfoort. Telefoon 033-724224.

HSA001000031
31
Tijdschriften MOISSN:
0168-06SX**MO** is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.

M.O. verschijnt ten minste 10 maal per jaar: 6 gewone en 4 themanummers. Een abonnement kost f 30,-. Bij méér-abonnementen reductie op aanvraag. Losse nrs. f4,25, themanrs. f5,-, excl. porto.

Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
070-521354Samenstelling: Charlotte Krop, Bart Lammers,
Moniek Mol.